

КОМИСИЈА ЕВРОПСКИХ ЗАЈЕДНИЦА

Брисел 5. новембар 2008.
СОМ(2008)674 final

КОМУНИКАЦИЈА КОМИСИЈЕ САВЕТУ И ЕВРОПСКОМ ПАРЛАМЕНТУ

Стратегија за проширење и главни изазови 2008-2009.

1. Увод

Проширење је једно од најснажнијих средстава политике Европске уније. Оно служи стратешким интересима ЕУ у погледу стабилности, безбедности и спречавања сукоба. Оно је допринело повећању просперитета и могућности за раст, побољшању повезаности најважнијих транспортних и енергетских путева, као и повећању угледа ЕУ у свету. У мају 2009. године, ЕУ ће обележити пету годишњицу проширења из 2004.

Садашњи програм проширења обухвата Западни Балкан и Турску, којима је пружена перспектива за чланство у ЕУ по испуњењу неопходних услова. Европска перспектива допринела је миру и стабилности и омогућила партнерима да се суоче са великим изазовима, као што је проглашење независности Косова, уз очување регионалне безбедности. Она пружа Западном Балкану и Турској велико охрабрење за спровођење политичке и привредне реформе. У стратешком интересу ЕУ је да се одржи темпо овог процеса на темељу споразумних начела и услова. Интерес за стабилност овог пројекта долази до већег изражаја имајући у виду недавне изазове стабилности источно од граница ЕУ, укључујући и Јужни Кавказ.

Стратешки значај Турске за ЕУ је појачан у кључним областима као што су безбедност енергетског снабдевања, спречавање и решавање сукоба и регионална безбедност у области Јужног Кавказа и Средњег Истока. Повезивање Турске са ЕУ, кроз преговоре и реформе које су у току, постаје све јачи фактор стабилности у региону који је суочен са многим изазовима. Садашња безбедносна ситуација у Европи захтева учвршћење стабилности и јачање реформи и у области Западног Балкана.

У складу с тим, доследна примена обновљеног консензуса о проширењу, како је то дефинисао Европски савет од децембра 2006. године, значајнија је него икад раније. Овај консензус заснован је на начелима учвршћења обавеза, поштене и стриктне условности и боље комуникације са јавношћу, комбиновано са способношћу ЕУ да интегрише нове чланице.

Европска унија је предузела кораке да побољша квалитет процеса проширења, посебно узимајући у обзир поуке извучене из ранијих проширења. У раној фази, већи нагласак се сада ставља на владавину права и добро управљање. Брзина којим се кандидат или потенцијални кандидат приближава Европској унији одражава и брзину његових политичких и привредних реформи као и његове способности да прихвати права и обавезе чланства у складу са критеријумима из Копенхагена.

Предстојећа година биће кључна у суочавању са изазовима у области Западног Балкана. Напредак земаља Западног Балкана у правцу чланства у Европској унији може бити убрзан, под условом да оне испуне неопходне услове. Очекује се да ће Хрватска доћи у коначну фазу преговора о приступању крајем 2009. године, ако учини потребне претходне кораке. Даље реформе у Бившој Југословенској Републици Македонији приближиће ту земљу Европској унији. За потенцијалне кандидате резултат напретака може бити стицање статуса кандидата када они покажу своју спремност за то.

Брзина преговора о приступању са Турском одражава и брзину реформи као и испуњавање одговарајућих услова. Турска сада мора да обнови своје напоре за спровођење политичке реформе.

Међународна финансијска криза је до сада имала само ограничени непосредни утицај на привреду и финансијски сектор Западног Балкана и Турске. Међутим, значајно повећање дефицита текућег платног биланса који је забележен у већини земаља повећава њихову рањивост на спољне ударе. Спољни кредити и директна страна улагања вероватно ће бити успорени као последица глобалне финансијске кризе.

Што се тиче питања Кипра, вође заједница кипарских Грка и кипарских Турака почели су директне преговоре о свеобухватном решењу под покровитељством Уједињених нација. Комисија подржава њихове напоре и спремна је да пружи техничку саветодавну помоћ у питањима која су у надлежности ЕУ.

Европска унија је јача уз стабилне, напредне и демократске суседе. Радећи заједно на темељу заједничких вредности и заједничких интереса, ЕУ и њени суседи могу ефикасније да се суоче са садашњим изазовима. Унија ће такође развијати односе са партнерима на истоку и југу у оквиру Политике према суседним земљама како би унапредила заједничку безбедност и просперитет. Источно партнерство, које је у припреми, као и Процес из Барселоне – Медитеранска унија – биће посебно значајни у вези с тим.

У овој Комуникацији износе се постигнути напредак и кључни изазови са којима су суочене земље које су укључене у процес проширења. Комуникација даје преглед приступа Комисије у усмеравању и пружању подршке настојањима ових земаља у предстојећој години.

2. ПРИМЕНА ОБНОВЉЕНОГ КОНСЕНЗУСА О ПРОШИРЕЊУ

2.1. Постигнути напредак и преостали изазови по земљама

Западни Балкан

Западни Балкан је све ближи Европској унији током протекле године, јер је читав регион постигао напредак, мада неуједначен, у реформама и у испуњавању утврђених критеријума и услова. Стабилност у региону је очувана и ситуација је углавном остала мирна после проглашења независности и ступања на снагу Устава на Косову. Регион и даље бележи високу стопу раста, посебно захваљујући домаћим и страним улагањима, док је истовремено дошло до напретка у реформама и побољшању општег животног стандарда. Регионални савет за сарадњу преузео је надлежности Пакта за стабилност, јачајући регионалну сарадњу у Југоисточној Европи путем преузимања иницијативе од стране директно заинтересованих земљама.

Ипак, Западни Балкан је данас суочен са извесним бројем спорних питања која могу утицати на безбедност, стабилност и просперитет у региону. Реформа и помирење тек треба да се учврсте. У највећем делу Западног Балкана, главни приоритети су изградња и учвршћење државних институција, као и боље управљање. У већини земаља тек треба успоставити чврсте професионалне, непристрасне и одговорне државне службе. Спровођење владавине права, нарочито кроз реформу правосуђа и борбу против корупције и организованог криминала, остаје и даље главни проблем у региону. Дијалог политичких снага и дух компромиса су још увек недовољни, а ту су и међуетнички односи. И даље постоје нерешена питања међу суседима. Просечна инфлација расте. Дефицити текућег платног биланса знатно су порасли. Незапосленост је и даље веома висока у неким земљама. Потребне су даље реформе у области запошљавања и социјалне политике. Макроекономски изазови расту услед неповољног спољног утицаја, а нарочито због међународне финансијске кризе.

На нивоу држава, могу се изнети следећи подаци:

Преговори о приступању са Хрватском ушли су у одлучујућу фазу, показујући на тај начин читавом региону да је перспектива чланства у Европској унији стварност, у складу са ангажовањем Уније, под условом да се испуне потребни услови.

У Бившој Југословенској Републици Македонији, постигнут је напредак у извесном броју кључних области, које су истакнуте у саопштењу Комисије од марта 2008.¹, нарочито у погледу реформе правосуђа, реформе полиције и спровођења захтева на основу Споразума о стабилизацији и придруживању. Међутим, насилни инциденти и озбиљне неправилности обележиле су парламентарне изборе. Потребни су конструктиван политички дијалог и одлучна акција за спровођење реформи у складу са приоритетима Приступног партнерства

Албанија наставља напредак у кључним политичким реформама. Прелазни споразум са Европском унијом ступио је на снагу пре две године и сада се глатко спроводи у целини. Међутим, владавина права и обезбеђивање правилног функционисања државних институција и даље остају као велики изазови. Административни капацитети и способност за спровођење мера захтевају даље побољшање.

Политичке реформе су напредовале у Црној Гори. Спровођење Прелазног споразума, који је ступио на снагу почетком ове године, глатко се одвија у целини.

---

¹ Западни Балкан: јачање европске перспективе. Western Balkans: enhancing the European perspective – COM(2008)127 final of 5.3.2008.

Међутим, постоји потреба за настављање реформе правосуђа и за учвршћење владавине права, што су главни изазови. Административни капацитети и способност за спровођење мера захтевају даље побољшање.

Потписивање Споразума о стабилизацији и придруживању са Босном и Херцеговином потврдило је ангажовање ЕУ за европску будућност те земље. Босна и Херцеговина почела је са применом Прелазног споразума у јулу. Међутим, главне политичке вође, у оба ентитета, довеле су у питање кључне уставне елементе утврђене мировним споразумом из Дејтона и Париза, а реформе које се односе на чланство у Европској унији стагнирају. Успостављен је слаб консензус у погледу кључних приоритета реформе.

После председничких и парламентарних избора, Србија је обновила своју приврженост европској будућности на темељу заједничких вредности. Потписан је Споразум о стабилизацији и придруживању, а Прелазни споразум ће почети да се примењује чим се Савет увери да Србија у потпуности сарађује са Међународним кривичним судом за бившу Југославију. Хапшење и привођење правди Радована Карацића представљало је значајан корак у том правцу, али тај процес мора бити спроведен до краја. Србија је показала да има административне капацитете да постигне значајан напредак у правцу Европске уније. Међутим, у протеклој години реформе су успорене. Реформа правосуђа и спречавање корупције остају као значајни изазови.

Нова стварност на Косову² довела је до реконфигурације међународног присуства. То треба да олакша распоређивање мисије Еулекса које је сада у току. Ситуација на Косову је случај *sui generis* и не може се сматрати као преседан. Европски савет је указао на спремност ЕУ да помогне политичком и привредном развоју Косова кроз јасну европску перспективу у складу са европском перспективом читавог региона. Устав који је усвојен на Косову у складу је са европским стандардима, а усвојен је и значајан број кључних законских прописа. Међутим, и даље остају неки важнији изазови, нарочито јачање институција, учвршћивање владавине права и подстицање дијалога и помирења између заједница.

Турска

Година је протекла у знаку јаким политичких напетости. Главни државни тужилац затражио је од Уставног суда да забрани владајућу странку због антисекуларних активности. Суд је коначно одлучио да не прихвати захтев државног тужиоца и уместо забране изрекао је новчану казну. То је помогло да се избегне озбиљна политичка криза и требало би да пружи нове могућности за успостављање дијалога и компромиса између политичких странака.

Европска унија је оштро осудила терористичке нападе припадника Радничке партије Курдистана (ПКК) који су довели до губитка многих живота. Турске оружане снаге спровеле су више војних операција против база ПКК у северном Ираку.

Турска је одиграла конструктивну улогу у свом суседству и у ширем подручју Средњег Истока активном дипломатијом. После кризе у Грузији она је предложила

---

² На основу резолуције 1244/99 Савета безбедности Уједињених нација

платформу за стабилност и сарадњу у области Кавказа како би се подстакао дијалог између земаља у том региону. Председник Гул је посетио Ериван, што је прва посета коју је један турски председник учинио од стицања независности Јерменије. Турска је уложила напоре као посредник између Израела и Сирије и водила је дијалог са Ираном о нуклеарном питању.

Геостратегијски положај Турске обезбеђује тој земљи виталну улогу за енергетску безбедност Европске уније, нарочито за диверсификацију енергетских извора. Већа енергетска сарадња између Европске уније, Турске и других држава у том региону – испоручилаца енергије и транзитних земаља – од суштинског је значаја. Постојећи и будући пројекти нафтовода и гасовода предствљају извор прихода за све земље преко чијих територија пролазе, а посебно за Турску. Завршавање Јужног коридора за гас кроз брзо остварење планираног пројекта, а нарочито гасовод Набуко спадају у највише приоритете ЕУ за енергетску сигурност.

Садашња влада дошла је на власт после слободних и поштених избора у јулу 2007. године, са чврстим мандатом за спровођење реформи. Она је потврдила своју приврженост процесу приступања Европској унији и спровођењу реформи у вези с тим и наговестила је рад на новом Уставу. Известан напредак је постигнут у области слободе изражавања и правима немуслиманских верских заједница. Члан 301. Кривичног закона измењен је са намером да се појачају гаранције за слободу изражавања. Парламент је усвојио нови закон о задужбинама, којим се решава изванредан број проблема са којима су суочене немуслиманске верске заједнице. Поред тога, влада је одлучила да спроведе пројекте за југоисточну Анадолију у циљу привредног развоја југоисточног дела земље.

Међутим, потребно је сада дати нови подстицај реформи како би се учврстили демократија и људска права, модернизовала и развила земља и приближила Европској унији. Посебну пажњу захтевају правила о раду политичких странака, уставна реформа, слобода изражавања и права жена.

Турска привреда наставила је са релативно добрим резултатима и макроекономска стабилност је очувана упркос споријем расту БДП. Међународна финансијска криза довела је до корекција цена хартија од вредности и валуте, без озбиљног угрожавања банкарског сектора, за сада. Међутим, значајне потребе за већим спољним финансирањем повећавају рањивост на спољне шокове. У Турској сада постоји тржишна привреда која функционише према привредним критеријумима из Копенхагена. Она би требало да буде у стању да се суочи са притиском конкуренције и снагама тржишта унутар Европске уније за средњи рок, под условом да настави да спроводи свеобухватне програме реформи за отклањање структурне слабости. Поред тога, привредна међузависност Турске са Европском унијом расте.

2.2. Предприступни инструменти: суочавање са кључним изазовима

Комисија је у потпуности користила своје предприступне инструменте за суочавање са кључним изазовима изградње државних институција, доброг управљања, владавине права, развоја грађанског друштва, на темељу документа о стратегији проширења из 2007. То је већ довело до значајних резултата.

Даљи напори су учињени да би се побољшао квалитет процеса проширења, укључујући одређивање стриктних мерила као услова за отварање и затварање преговарачких поглавља и за израду даљих студија о утицају на кључне политичке области.

Савет је прихватио предлоге Комисије у вези са приступним и европским партнерствима који се односе на ове кључне приоритете. Комисија је појачала политички дијалог, узимајући Партнерство као главни референтни документ. Напредак је такође постигнут и у привредном дијалогу кроз механизам предприступног фискалног надзора.

Приоритети партнерства били су водећи у програмирању и пружању помоћи на основу Инструмента за предприступну помоћ (ИПА), што је довело до повећане подршке фундаменталним реформама. Подршка ИПА за 2008. износи 1,4 милијарде евра. Од 840 милиона евра, предвиђених за помоћ у транзицији и изградњу институција у националним програмима ИПА, 33% је сада употребљено за подстицање управљања, охрабривање административне и судске реформе, јачање владавине права, као подршка у борби против корупције и организованог криминала, за унапређење људских права, заштиту мањина и развој грађанског друштва. Пружање брзе помоћи од стране званичника држава чланица ЕУ је доступно и кроз програме ТАЕКС и СИГМА.³ Средњорочна помоћ овим реформама обухвата и мреже Твининг програма између државних управа и шема донација за пројекте невладиних организација.

Комисија је преузела иницијативу да координише ИПА подршку са подршком међународних финансијских институција и других донатора. Тиме се повећава утицај подршке ИПА у подручју привредног и друштвеног развоја. Пројекти јачања инфраструктуре покренути су заједно са Европском инвестиционом банком, Европском банком за реконструкцију и развој и Банком за развој Савета Европе. То представља значајан корак напред у правцу успостављања Инвестиционог оквира за Западни Балкан до 2010, као што су о томе постигли сагласност Комисија, Европска инвестициона банка, Европска банка за реконструкцију и развој и Банка за развој Савета Европе, а што је подржао Европски савет на свом заседању у јуну. Друге иницијативе укључују олакшице за енергетску ефикасност као и један јединствени инструмент за развој малих и средњих предузећа: Европски фонд за Југоисточну Европу. То ће бити од користи за десетине хиљада малих предузећа у читавом региону.

Преношење спровођења предприступне помоћи са Европске агенције за реконструкцију на Делегацију Комисије и њене канцеларије у Београду, Подгорици, Приштини и Скопљу је завршено. Агенција ће бити угашена 31. децембра 2008. Коначни циљ је да сами партнери преузму на себе спровођење програма помоћи, када јасно покажу своју способност да то чине.

Комисија је организовала у јулу донаторску конференцију за друштвено-економски развој Косова која је имала као резултат укупно обећање за 1,2 милијарде евра, с тим што су Европска унија и њене државе чланице томе допринеле са скоро 800 милиона евра. Ова средства треба да представљају значајну

---

³ ТАЕХ: Техничка помоћ и размена информација, програм којим управља Комисија; СИГМА: Подршка за побољшање управљања и руковођења, програм ОЕЦД који подржава Комисија у контексту проширења.

подршку развоју Косова. Неопходно је да Влада Косова пропрати ову помоћ донатора пружајући своје доприносе у правцу јачања фискалне дисциплине, бољег управљања јавним издацима и реформом привредне политике.

Посебна пажња је посвећена контактима међу људима у складу са документом о стратегији проширења из 2007. Споразуми о визним олакшицама и реадмисији ступили су на снагу са свим земљама на које се односи у јануару 2008. и Комисија води дијалог о либерализацији визног режима са њима. У том смислу утврђене су мапе пута за либерализацију визног режима, одређујући јасне и реалистичне циљеве за укидање обавезних виза. Мере за јачање контаката међу људима такође укључују и веће могућности за мобилност студената на основу програма *Erasmus Mundus*, као и додатна средства намањена омаладинској размени и партнерство у оквиру програма Млади у акцији. У оквиру програма Темпус и даље се пружа подршка реформи високог образовања кроз партнерство са универзитетима.

После образовања Енергетске заједнице, почели су преговори за образовање Транспортне заједнице са земљама Западног Балкана са циљем да се потпише споразум током 2009. Напредак је такође постигнут и у правцу примене Европског заједничког ваздухопловног подручја. У области заштите човекове средине разрађује се нови механизам регионалне сарадње како би се заједнички приступило решавању изазова које поставља заштита човекове средине, у оквиру предприступног процеса.

Као одговор на међународну финансијску кризу, Комисија је спремна да помогне органима у земљама на које се проширење односи, у отклањању финансијских и економских последица кризе.

Значајни напори су учињени како би се пружила подршка регионалним иницијативама за сарадњу, у складу са одлукама из Солуна и са корацима који су предвиђени у саопштењу Комисије од марта 2008. Новообразовани Регионални савет за сарадњу постао је оперативан. Он је сада суочен са изазовом да обезбеди ефикасност регионалних активности и њихово даље усмеравање. Регионалне иницијативе које подржава Комисија обухватају помоћ Секретаријату Регионалног савета за сарадњу, Регионалној школи за државну управу која треба да буде отворена у Даниловграду (Црна Гора), нову иницијативу за смањење ризика од непогода, као и рехабилитацију културног наслеђа и пројеката уџбеника историје. Комисија такође подржава сарадњу у питањима трговине преко Секретаријата ЦЕФТА. Што се тиче царина, одредбе о дијагоналној кумулацији у оквиру правила о пореклу између Европске уније и неких земаља Западног Балкана ускоро ће ступити на снагу, олакшавајући на тај начин регионалну трговинску интеграцију.⁴

Комисија је успоставила нов финансијски инструмент у оквиру ИПА-е да би се подстакло развој грађанског друштва и међусобни дијалог. Подршка на основу овог програма за грађанско друштво (*Civil Society Facility*) у 2008. износи око 30 милиона евра и усмерена је на изградњу капацитета на локалном нивоу. Комисија је у априлу организовала значајну конференцију о развоју грађанског друштва у Југоисточној Европи. На конференцији је подстакнуто умрежавање, размена

---

⁴ Дијагонална кумулација омогућава некој земљи да преради и извезе неки производ у Европску унију на основу преференционалног трговинског третмана, и поред тога што је део тог производа потекао из неке друге земље која учествује у овој шеми.

најбољих искустава и изградња партнерства. Овим иницијативама подстиче се помирење међу народима као и напредак на путу ка чланству у Европској унији.

Боља комуникација са јавношћу је кључно начело обновљеног концензуса о проширењу. Комисија подстиче јавну расправу о проширењу Европске уније и у државама чланицама и у земљама на које се проширење односи, спровodeћи активности које се односе на бољу комуникацију са организацијама грађанског друштва, новинарима и омладином, укључујући и израду видео презентација, европски фестивал уличног фудбала у Фочи и такмичење за младе новинаре „Проширите своју визију“. Ове иницијативе надовезују се на напоре које државе чланице и партнерске земље улажу у побољшање комуникације.

3. ПРОГРАМ ПРОШИРЕЊА ЗА 2008-2009

3.1. Убрзавање кретања Западног Балкана ка чланству у Европској унији

Европски савет је јуна 2008. поново потврдио своју пуну подршку европској перспективи за Западни Балкан. Наглашено је да постизањем чврстог напретка у привредној и политичкој реформи и испуњавањем потребних услова и захтева, преостали потенцијални кандидати на Западном Балкану треба да добију статус кандидата, зависно од сопствених заслуга, са чланством у Европској унији као крајњим циљем.

Перспектива уласка у Европску унију остаје од суштинског значаја за стабилност, помирење и развој у подручју Западног Балкана, у складу са процесом стабилизације и придруживања. У интересу је Европске уније, као и Европе у целини, да регион крене напред што је брже могуће са политичким и привредним реформама, помирењем међу људима и напретком ка Европској унији. Европска унија треба да буде спремна да убрза претприступне припреме земаља Западног Балкана, чим оне испуне потребне услове, као и да обезбеди да регион и даље ужива највиши ниво политичког и економског третмана у складу са Процесом стабилизације и придруживања. Међутим, коначни напредак на путу ка чланству у рукама је народа тог региона и његових вођа, јер темпо напредовања зависи од достигнућа сваке земље у усвајању и спровођењу потребних реформи.

Комисија у овој Комуникацији предлаже индикативну мапу пута за закључивање техничких преговора са Хрватском до краја 2009, уколико услови буду задовољени. То је објашњено у делу 3.2.

Даљи кораци БЈР Македоније у њеном напредовању ка Европској унији биће могући онда када политички критеријуми из Копенхагена буду задовољени и када буду испуњени кључни приоритети Приступног партнерства. Посебно, земља мора да обезбеди слободне и поштене изборе. Дијалог између главних политичких партија и актера мора да се побољша како би се омогућило нормалне функционисање институција и убрзале реформе. Комисија ће брижљиво пратити напредак БЈРМ. Значајни кључни приоритети партнерства тичу се успостављања могућности праћења спровођења реформе правосуђа, обезбеђивања непристрасне и неполитизоване полицијске службе, настављање борбе против корупције на објективан начин и обезбеђивање да запошљавање и унапређење у државној служби буду засновани на професионалним мерилима.

Известан број земаља Западног Балкана ставио је до знања да разматра подношење захтева за чланство у Европској унији. Комисија подсећа да задовољавајући резултати, нарочито у спровођењу обавеза које проистичу из Споразума о стабилизацији и придруживању, укључујући и одредбе које се односе на трговину, представљају суштински елемент за напредак сваке земље у правцу чланства. Подношење захтева за чланство подразумева и да у догледно време, на захтев Савета, Комисија да мишљење о процени спремности државе, као и студију о утицају приступања на кључне области политике.

Албанија треба да обезбеди да се парламентарни избори 2009. правилно припреме и спроведу. Црна Гора мора да појача своју реформу правосуђа. Обе земље треба даље да потврде резултате у спровођењу Споразума о стабилизацији и придруживању, укључујући побољшање административне способности и капацитета за примену и јачање владавине права.

Босна и Херцеговина сада мора хитно да постигне потребну политичку сагласност и да настави са реформама, нарочито са циљем да се преузме веће учешће у управљању. Јасна визија о смеру којим иде земља потребна је за боље деловање институција, за стварање већег броја функционалних и ефикасних државних структура и за сагласност у питањима која се тичу Европске уније. Савет за спровођење мира размотриће током овог месеца спремност земље за затварање Канцеларије високог представника. То зависи од напретка у задовољавању пет специфичних циљева⁵ као и позитивне оцене Савета за спровођење мира о политичкој ситуацији заснованој на пуном поштовању Дејтонског мировног споразума. Комисија је спремана да подржи напоре Босне и Херцеговине за испуњавање ових услова.

Европски савет је у јуну изнео да Србија може убрзати свој напредак ка Европској унији, укључујући и статус кандидата, чим сви потребни услови буду испуњени. Комисија сматра да би било могуће да Србија добије статус кандидата у 2009. години, под условом да су задовољени ови услови и у светлости мишљења Комисије. Србија треба да постигне позитиван напредак у правцу спровођења пуне сарадње са Међународним кривичним судом за бившу Југославију и да убрза своје напредовање у реформама, што треба да доведе до видљивог напретка у приоритетним областима као што су јачање владавине права и убрзавање привредних и буџетских реформи. Србија има кључну улогу у региону. Србија се подстиче да конструктивно приђе учешћу Косова у регионалним иницијативама и међународним форумима, као и напорима Европске уније како би се дао допринос миру и стабилности на Западном Балкану.

Друштвено-економски развој Косова је од кључног значаја за благостање његовог становништва и за стабилност ширег региона. Европски савет је изнео у јуну да, заједно са осталим делом Западног Балкана, Косово има јасну европску перспективу. Европска унија очекује да ће Србија заузети конструктиван став у

---

⁵ 1. прихватљиво и одрживо решавање питања расподеле имовине између државе и других нивоа власти; 2. прихватљиво и одрживо решавање питања војне имовине; 3. постизање коначног споразума о Брчком; 4. фискална одрживост (подстакнута споразумом о сталној методологији ИТА коефицијента и успостављања Националног фискалног савета); 5. учвршћивање владавине права (демонстрирано усвајањем националне стратегије о ратним злочинима, закона о странцима и азилу и националне стратегије реформе у сектору правосуђа).

погледу размештаја Еулекса и охрабрује косовске Србе да учествују у развоју Косова. Појачаће се редовни дијалог између Комисије и органа Косова о реформама. Комисија ће испитати све путеве за подстицање учешћа Косова у регионалној сарадњи и позива све стране да у том погледу заузму конструктиван став. Она ће размотрити могућности за унапређење политичког и друштвено-економског развоја Косова и истражити начине како Косово може напредовати, као саставни део региона, у правцу интеграције у Европску унију у контексту Процеса стабилизације и придруживања. Резултат ове анализе биће изнет у Студији о изводљивости на јесен 2009.

Добри суседски односи и регионална сарадња остају кључни у напредовању ка чланству у Европској унији и као такви представљају централни елемент процеса стабилизације и придруживања. Скоро сви регионални партнери имају нерешене билатералне односе са својим суседима, укључујући пограничне спорове. Комисија ће наставити да прати развој догађаја у томе и тражи од свих партнера да билатерална питања сматрају као приоритет. Значајни напори су потребни да би се постигла сарадња правосудних органа у кривичним питањима, укључујући и истраге о ратним злочинима пред домаћим судовима.

Контакти међу људима чине европску перспективу опипљивом за грађане.

Комисија ће наставити да помно прати правилну примену споразума о визним олакшицама. Пратиће спровођење мапе пута за визну либерализацију уз пружање подршке земљама да постигну циљеве постављене у мапама пута. Како која земља буде испунила циљеве постављене мапом пута, Комисија може предложити укидање визних обавеза у току 2009. године.

Комисија ће такође удвостручити фондове одобрене за стипендије студентима Западног Балкана на основу програма ИПА 2009.

Учешће у комунитарним програмима и агенцијама показало се корисним за приближавање институција и грађана земаља партнера Европској унији. Комисија ће подстаћи даље учешће корисника из ових земаља у програмима који им стоје на располагању. Такође ће се размотрити и могућности отварања нових програма за потенцијалне кандидате. Што се тиче комунитарних агенција, Комисија ће се потрудити да створи даље могућности за учешће, укључујући и статус посматрача на састанцима управних одбора или експертских група за све земље кандидате за проширење. Комисија предлаже да повећа могућности и побољша услове за учешће који се нуде земљама потенцијалним кандидатима. Европска унија може да кофинансира до 90% учешћа земље у неком комунитарном програму или агенцији у првој години учешћа преко ИПА. Следећих година, ова допринос ће се смањивати у процентима или стварним износима. Укупни ниво заједничког финансирања за комунитарне програме осим за истраживање и развој, треба у начелу да остане негде око 10% националних програма ИПА.

Повећано учешће организација грађанског друштва у реформама које се предузимају у земљама кандидатима за проширење представља јак фактор за брзину и квалитет процеса приступања, као и за добијање јавне подршке за приступање. Даља изградња капацитета и пројекти умрежавања финансираће се као део нових програма за грађанско друштво (Civil Society Facility), укључујући програм посета „Људи-људи“ (People 2 People), образовањем техничких бироа за подршку у свакој земљи у првој половини 2009, и подршку плановима за учешће

грађанства у областима као што су заштита човекове средине, енергетска ефикасност, здравство и безбедност на раду, као и борба против корупције, организованог криминала и трговине људима. У шеме подршке ИПА 2009 партнерствима са цивилним друштвом приоритет ће бити стављен на секторе као што су култура, мањине и пословно удруживање.

Обезбеђивање јавне подршке остаје као кључни циљ за политику проширења Европске уније. Државе чланице посебно имају одговорност да допринесу бољем разумевању јавности за изазове и користи од проширења. Земље партнери морају да одиграју своју улогу у представљању сопственим грађанима какви су услови за напредовање ка Европској унији. Комисија ће наставити да сматра проширење као кључну област у својој политици комуникације и предузимаће даље акције за подршку и допуњавање тих напора обезбеђујући конкретне информације и подстичући расправу међу кључним учесницима у обликовању јавног мњења.

3.2. Унапређење преговора о приступању

Хрватска

Хрватска је постигла добри општи напредак три године по отпочињању преговора. Од укупно 35 поглавља 21 је отворено, а четири поглавља су привремено затворена.⁶ После убрзавања рада у току последњих месеци, Хрватска је сада испунила почетне захтеве за све осим два поглавља.

Укупно узев, Хрватска је наставила да задовољава општу условљеност процеса стабилизације и придруживања. Она сада у великој мери испуњава своје обавезе на основу Споразума о стабилизацији и придруживању и сагласила се са Комисијом у вези са решењем о укидању дискриминаторног опорезивања цигарета. Током последњих месеци Хрватска је учинила значајне кораке у побољшавању свог управљања предприступним фондовима ЕУ, мада ће још увек морати да покаже конкретне резултате у побољшавању тог управљања.

У светлости укупног досадашњег напретка требало би да буде могуће да се уђе у коначну фазу преговора о приступању са Хрватском до краја 2009, под условом да Хрватска испуни све потребне услове. Имајући то на уму, Комисија предлаже Индикативну мапу пута за закључење техничких преговора. Овај индикативни распоред можда ће морати да се прилагођава зависно од напретка постигнутог у задовољавању услова. Хрватска мора и даље да улаже значајне напоре како би завршила рад на оним критеријумима који су постављени у поглављима о којима се преговара. Земља треба да настави напоре за постизање реформи, нарочито у правосуђу и државној управи, борби против корупције и организованог криминала, унапређењу права мањина, укључујући повратак избеглица, настављање суђења за ратне злочине и приступ документима које тражи Међународни кривични суд за бившу Југославију. Хрватска мора такође да уложи значајне даље напоре у реструктурирању бродоградилшта. Комисија ће блиско пратити испуњавање обавеза које је преузела Хрватска.

---

⁶ Истраживање и развој; образовање и култура; предузетничка и индустријска политика; спољни односи.

Турска

Сада када је Турска избегла политичку кризу у вези са случајем против владајуће странке у Уставном суду, потребно је да појача процес политичке реформе. Окончање случаја у Суду нагласило је значај измене правила која се односе на политичке странке како би се обезбедили транспарентни механизми финансирања и одредбе о забрани странака довеле у склад са европским стандардима и најбољом праксом. Неопходно је и законодавство које би ојачало одбрану права грађана без обзира на њихова лична веровања или политичка одредења, као и увођење функције заштитника грађана. Треба наставити са реформом правосуђа. Потребан је резвијенији дијалог између разних политичких снага у земљи како би се постигао консензус о реформама.

Потребни су даљи напори за унапређење права жена и једнакости полова, гарантовање слободе изражавања и слободе вероисповести у пракси, спречавање корупције, ојачавање културних права за све грађане, јачање цивилне контроле над војском и усклађивање закона о синдикатима са стандардима Међународне организације рада и Европске уније.

После почетка директних преговора вођа заједница кипарских Грка и кипарских Турака о свеобухватном решењу Кипарског питања, од кључног је значаја да Турска настави да пружа подршку решењу и напорима Уједињених нација.

Добросуседски односи остају као кључни. Очекује се од Турске да обезбеди пуно недискриминаторско спровођење Додатног протокола Споразуму о придруживању и да постигне напредак у правцу нормализације билатералних односа са Републиком Кипар. Европска унија ће наставити да прати и региструје напредак у питањима која су обухваћена Декларацијом од 21. септембра 2005. године, у складу са закључцима Савета од 11. децембра 2006.

Усвајање Националног програма за усвајање правних тековина Европске уније како би се размотрили приоритети Приступног партнерства представљаће значајан сигнал спремности Турске да појача своје напоре за спровођење реформи. Брзина преговора о приступању зависиће од брзине реформи као и од турског испуњавања одговарајућих услова.

*
*   *

Јавно мњење Европске уније о будућем проширењу је под утицајем утиска о претходним проширењима. Неопходно је слушати шта грађани имају да кажу, водити рачуна о њиховим бригама и пружити даље информације како би јавност могла јасно да сагледа користи и изазове.

Година 2009. означиће петогодишњицу уласка нових држава чланица у Европску унију, као и двадесетогодишњицу пада Берлинског зида. У вези с тим, предстојеће чешко председништво организоваће значајан догађај обелажавања годишњице проширења 2004. Комисија ће пружити своју пуну подршку овом догађају и том приликом ће представити студију о утицају петог проширења на привреду Европске уније.

4. ЗАКЉУЧЦИ И ПРЕПОРУКЕ

На темељу горње анализе, Комисија износи следеће закључке:

1. Проширење служи стратешким интересима Европске уније за стабилност, безбедност и спречавање сукоба. Оно помаже да се побољшају просперитет и могућности раста, да се поправе везе преко виталних, транспортних и енергетских путева и да се повећа утицај ЕУ у свету. Садашњи програм проширења обухвата Западни Балкан и Турску, пред којима стоји перспектива да постану чланови Европске уније онда када испуне потребне услове.
2. Доследна примена обновљеног концензуса о проширењу, како је то дефинисао Европски савет децембра 2006, добија значај у светлости недавних изазова по стабилност на истоку Европске уније, укључујући јужни Кавказ.
3. Европска унија је предузела кораке да побољша квалитет процеса проширења. На темељу анализе садржане у документу Стратегије о проширењу из 2007, у раној фази је већи нагласак стављен на владавину права и добро управљање, укључујући борбу против корупције и организованог криминала, административне и правосудне реформе, као и развој грађанског друштва.
4. Добросуседски односи и регионална сарадња остају као кључни фактор. Мирно решавање спорова остаје као приоритет за све стране.
5. У светлости општег досадашњег напретка, требало би да буде могуће да се дође до коначне фазе преговора о приступању са Хрватском до краја 2009, под условом да Хрватска испуни све потребне услове. Имајући то на уму, Комисија предлаже индикативну мапу пута за закључење техничких преговора. Овај индикативни распоред захтеваће прилагођавања зависно од напретка постигнутог у испуњавању услова. Хрватска мора да уложи значајне даље напоре како би завршила посао везан за критеријуме који су постављени у поглављима о којима се преговара. Земља мора да настави напоре ка реформама, посебно у области правосуђа и државне управе, борби против корупције и организованог криминала, унапређењу права мањина, укључујући повратак избеглица; наставку суђења за ратне злочине, као и да обезбеди приступ документима Међународном кривичном суду за бившу Југославију. Хрватска мора такође да уложи значајне напоре за реструктурирање бродоградилшта. Комисија ће брижљиво пратити испуњавање обавеза које је прихватила Хрватска.
6. Турска мора да обнови напоре за спровођење политичких реформи како би се учврстили демократија и људска права, модернизовала и развила земља и приближила Европској унији. Брзина преговора о приступању зависиће од брзине реформи као и од турског испуњавања одговарајућих услова. Од Турске се очекује да обезбеди пуну недискриминаторску примену Додатног протокола Споразуму о придруживању и да постигне напредак у правцу билатералних односа са Републиком Кипар.

7. Што се тиче кипарског питања, вође заједница кипарских Грка и кипарских Турака почели су директне преговоре о свеобухватном решењу под покровитељством Уједињених нација. Комисија подржава њихове напоре и спремна је да пружи техничку саветодавну помоћ у питањима која спадају у надлежност Европске уније. Она позива обојицу вођа да постигну одлучујући напредак и тражи од Турске да допринесе повољној атмосфери за такво свеобухватно решење.
8. Бивша Југословенска Република Македонија треба да обезбеди одржавање слободних и поштених избора, да побољша дијалог између главних политичких странака и актера и да испуни кључне приоритете партнерства који још увек нису решени. Комисија ће наставити да блиско прати напредак у тим областима.
9. Напредак земаља Западног Балкана у правцу чланства у Европској унији може бити убрзан уколико оне испуне потребне услове. За потенцијалне кандидате то може значити добијање статуса кандидата када покажу своју спремност, у складу са утврђеним процедурама.
10. Спровођење Прелазних споразума са Албанијом, Црном Гором и Босном и Херцеговином напредује; владавина права остаје главни изазов, док административни капацитети и напори за спровођење захтевају даља побољшања. Посебно је потребно да Албанија обезбеди одговарајуће припреме за спровођење парламентарних избора 2009. године. Црна Гора треба да уложи посебне напоре за наставак реформе правосуђа. Политичке вође Босне и Херцеговине треба да установе заједничку визију у управљању земљом, да буду једногласни у вези с Европском унијом и међународним питањима и да постигну сагласност о кључним реформама које су потребне за процес европске итеграције.
11. Србија треба да покаже позитиван развој кроз пуну сарадњу са Међународним кривичним судом за бившу Југославију, као и видљив напредак у приоритетним областима реформе. Комисија сматра да би било могуће да Србија добије статус кандидата у 2009, под условом да су задовољени услови и у светлости мишљења Комисије о спремности земље.
12. Косово има јасну европску перспективу, у складу са осталим делом Западног Балкана. У току јесени 2009, Комисија ће представити Студију изводљивости у којој ће проценити могућности за будући политички и друштвено-економски развој Косова и размотрити како Косово најбоље може напредовати као саставни део региона у правцу интеграције са Европском унијом у оквиру Процеса стабилизације и придруживања.
13. Комисија предузима мере да европску перспективу учини опипљивом за становништво Западног Балкана. Под условом да циљеви изнети у мапи пута за либерализацију виза буду достигнути, Комисија може предложити, за сваку земљу појединачно, укидање визних обавеза током 2009. Средства за стипендије студентима Западног Балкана биће удвостручена у 2009. Преговори за Транспортну заједницу са земљама Западног Балкана биће настављени са циљем да се потпише споразум током 2009.
14. Помоћ на основу инструмената ИПА и даље ће бити усмерена на кључна реформска питања. То је одражено и у ревидираном Вишегодишњем

- индикативном финансијском оквиру који покрива период 2010-2012 и који Комисија данас представља. Примена новог програма за грађанско друштво биће настављена у 2009. Подстаћи ће се веће учешће земаља партнера у комунитарним програмима и агенцијама.
15. Координација са међународним финансијским институцијама и другим донаторима повећаће утицај подршке ИПА. Комисија ће предузети мере за успостављање Инвестиционог оквира за Западни Балкан до 2010, као што је то усаглашено са Европском инвестиционом банком, Европском банком за реконструкцију и развој и Банком за развој Савета Европе.
  16. Међународна финансијска криза је, за сада имала само ограничен непосредан утицај на Западни Балкан и Турску. Комисија је спремна да помогне органима власти у земљама на које се проширење односи у отклањању финансијских и економских последица кризе.
  17. У мају 2009., под чешким председништвом, Европска унија ће обележити петогодишњицу проширења из 2004. Комисија ће том приликом представити Студију о утицају петог проширења на привреду Европске уније.
  18. Јавна подршка за проширење је од кључног значаја. Важно је да власти у државама чланицама и институцијама Европске уније подстакну разумевање јавности за интерес Уније за проширење.

АНЕКС 1
Мапа пута за достизање коначне фазе у преговорима
о приступању са Хрватском

У складу са преговарачким оквиром и закључцима Европског савета од децембра 2006, брзина преговора о придруживању зависи од хрватског испуњавања потребних услова. У складу са начелом „према сопственим заслугама“, напредак у преговорима зависи од хрватске примене потребних политичких, привредних, законодавних и административних реформи. Земља треба да настави да улаже напоре у погледу реформи, нарочито за правосудну и јавну управу, борбу против корупције и организованог криминала, права мањина, укључујући повратак избеглица, суђења за ратне злочине и обезбеђивања докумената у Хрватској Међународном суду у Хагу, као и од реструктурирања бродоградилшта.

С обиром на блиску везу између ових питања и преговорима о придруживању, Хрватска ће морати да демонстрира конкретне резултате у испуњавању својих обавеза на основу Споразума о стабилизацији и придруживању, испуњавања општих услова у Процесу стабилизације и придруживања и побољшање у свом управљању предприступним фондовима Европске уније.

Отварање преосталих поглавља:

- *слободно кретање капитала*
- *јавне набавке*
- *политика конкуренције*
- *пољопривредни и рурални развој*
- *безбедност хране, ветеринарска и фитосанитарна политика*
- *рибарство*
- *опорезивање*
- *регионална политика*
- *правосуђе и основна права*
- *судска слобода и безбедност*
- *животна средина*
- *спољна политика, политика безбедности и политика одбране*

Комисија предлаже да се на конференцији о приступању уложе сви напори како би преостала поглавља била отворена до краја 2008, ако то буде омогућено хрватским испуњавањем потребних услова, а преостала почетком 2009.

Што се тиче првих циљева у поглављу о политици конкуренције, Хрватска мора да уложи додатне напоре, нарочито у односу на бродоградњу. Што се тиче поглавља о правосуђу и основним правима, Хрватска мора да уложи коначни напор како би задовољила главне елементе првих циљева.

Привремено затварање преосталих поглавља:

Остаје да се затвори још 31 поглавље. То зависи од хрватског испуњавања завршних циљева који су постављени.

Хрватска је тражила знатан број прелазних аранжмана у неким поглављима чиме се повећава потреба за даљим преговорима па се с тога може одложити привремено затварање неког поглавља.

Да би се достигла коначна фаза преговора о приступању до краја 2009, било би потребно да Хрватска заврши свој рад на закључним циљевима остављајући довољно времена за затварање поглавља у складу са следећим приоритетним програмом:

Приоритетни програм за крај 2008.

- *Закон о интелектуалној својини*
- *Економска и монетарна политика*
- *Трансевропска мрежа*
- *Царинска унија*

Приоритетни програм за прву половину 2009.

- *Право пословног настањивања и слобода пружања услуга*
- *Закон о предузећима*
- *Финансијске услуге*
- *Информативно друштво и медији*
- *Саобраћајна политика*
- *Енергетика*
- *Статистика*
- *Социјална политика и запошљавање*
- *Заштита потрошача и здравља*
- *Спољна политика, политика безбедности и одбрамбена политика*
- *Финансијска контрола*

Приоритетни програм за другу половину 2009.

- *Слободно кретање роба*
- *Слободно кретање радника*
- *Слободно кретање капитала*
- *Јавне набавке*
- *Политика конкуренције*
- *Пољопривреда и рурални развој*
- *Безбедност хране, ветеринарска и фитосанитарна политика*
- *Рибарство*
- *Опорезивање*
- *Регионална политика и координација структурних инструмената*
- *Правосуђе и основна права*
- *Правосуђе, слобода и безбедност*
- *Животна средина*
- *Финансијске и буџетске одредбе*
- *Институције*
- *Друга питања*

Уколико Хрватска одржи овај општи напредак у својим припремама, Комисија ће поднети Комуникацију о финансијском пакету за приступање Хрватске током 2009.

Комисија даље препоручује да Савет образује једну *ad hoc* техничку радну групу за израду Споразума о приступању на основу текстова које је припремила Комисија. Ова група може да ради паралелно са преговорима и стога може да почне рад у току прве половине 2009. Поред тога, Хрватска треба да обезбеди на време расположивост превода правних тековина Европске уније на свој званични језик.

Индикативни распоред изнет у овој мапи пута можда ће морати да буде прилагођен напретку који постиже Хрватска. Комисија ће наставити да пружа подршку Хрватској у њеним припремама за приступање и наставиће да јој помаже на стручном плану, укључујући максимално коришћење инструмената као што су Таекс и Твининг и кроз усмерену финансијску помоћ.

Комисија ће блиско пратити да ли Хрватска испуњава обавезе које је преузела у оквиру преговора и поднеће извештај о томе. Она ће такође вршити и редовне процене, укључујући примену владавине права, а такође ће користити и друга доступна средства.

АНЕКС 2

Закључци о Албанији, Босни и Херцеговини, Хрватској, Бившој Југословенској Републици Македонији, Црној Гори, Србији, Косову⁷, Турској

Албанија

Што се тиче **политичких критеријума**, Албанија је наставила напредак у погледу демократије и владавине права. На темељу међустраничне сагласности, кренуло се напред са кључним реформама. Међутим, култура дијалога између политичких странака и правилно функционисање државних институција, захтевају даље учвршћење. Парламентарни избори 2009. треба да буду добро припремљени како би показали демократску зрелост земље. Албанија треба даље да гради своје административне капацитете. Упркос извесном напретку, борба против корупције и организованог криминала и даље представља изазов.

Известан напредак је постигнут у подручју **демократије и владавине права**. Албански *парламент* усвојио је главне уставне амандмане, укључујући изборну реформу, на темељу широке сагласности постигнуте између двеју највећих странака. Остаје још да се усвоји нови изборни закон пре парламентарних избора 2009. Албанија је постигла известан напредак у јачању својих *управних* структура за спровођење обавеза из Споразума о стабилизацији и придруживању и за координацију послова у правцу интеграције са Европском унијом. Међутим, још увек је неопходно додатно јачање капацитета и стратегијско планирање. У области *државне управе*, потребни су велики напори да се установи независна и ефикасна државна служба заснована на способностима и заслугама. И даље долази до именованја и постављања уз кршење Закона о државним службеницима. Кључ за напредак биће пуна примена Закона о државним службеницима, укључујући и званичну структуру за напредовање.

Постигнут је известан напредак у реформи *правосудног система*. Усвојени су значајни прописи о организацији судства. Инфраструктура судова је почела да се побошљава, али још увек недовољно. Недостаје свеобухватна стратегија реформе судства. Још увек нису донети значајни прописи који се односе на функционисање Врховног суда и тужилаштва. Спровођење пресуда, нарочито у парничним поступцима, и даље је споро. Проблем нагомилавања и даље постоји и судска инфраструктура је незадовољавајућа. Судство је наставило да слабо функционише и много тога треба да се учини да би се обезбедили његова независност, транспарентност и ефикасност.

Влада је наставила своје напоре у *борби против корупције*, што је кључни приоритет из Европског партнерства. Усвојена је свеобухватна стратегија за борбу против корупције, заједно са акционим планом, али примена није почела, а и

⁷ На основу Резолуције Савета безбедности Уједињених нација бр. 1244/99

механизми праћења тек треба да буду процењени. Уведене су електронске процедуре за пореску службу и јавне набавке. Истраге у борби против корупције имале су за резултат отпуштање и, у неким случајевима, хапшење извесног броја функционера. Перцепција корупције се побољшала. Међутим, корупција и даље остаје широко распрострањена и представља озбиљан проблем. Институционално уређење и координација између државних органа у борби против корупције и даље су слаби. Кључни проблем је борба против корупције у судству. Неопходна је детаљна истрага случаја експлозије у Гердецу. Потребно је спровести још много активности у свим аспектима овог питања, укључујући одговорност судства и транспарентност финансирања политичке странке.

Известан напредак је постигнут у вези са *људским правима и заштитом мањина*. Законодавни оквири су углавном постављени. Учињени су извесни напори за процесуирање случаја *зостављања* у истражном затвору. Изграђени су нови *затвори* и истражни затвори. Међутим, још увек су потребни значајни напори да би се заштитила људска права и процесуирали оптужени за кршење људских права. Што се тиче *приступа правди*, постоје закони за обезбеђивање бесплатне правне помоћи али се не примењују ефикасно. Питање које изазива озбиљну забринутост јесу врло рђави стандарди у истражним затворима што је још појачано претрпаношћу тих установа.

Албанија је постигла даљи напредак у *слободи изражавања*. Правни оквири о политици према медијима су побољшани, али је потребна боља примена постојећих законских прописа. Потребни су даљи напори да се декриминализује клевета и да се обезбеди слобода информисања и независност јавног радиодифузног тела.

Постоје повољни законски оквири за организације *грађанског друштва*. Установљен је Фонд за цивилно друштво који треба да подстиче невладине организације, али нема механизма за његову примену. Организације грађанског друштва су и даље слабе и потребно је ојачати њихово учешће у политичком животу.

Дошло је до даљег напретка у јачању *права жена*. Усвојен је нови Закон о родној једнакости. Усвојена је стратегија за спречавање насиља у породици, али се још не примењује. Заштита жена од свих видова насиља је недовољна и остаје као озбиљан разлог за забринутост. Постигнут је даљи напредак у погледу *права детета*. Усвојени су амандмани на кривични закон у вези са експлоатацијом деце али је потребно уложити даље напоре да би се размотрило питање рада деце. Малолетници могу да буду осуђени на рад у заједници или на условну казну. Процент школске деце међу Ромима је донекле повећан. Међутим, пуна примена је ограничена због недостатка средстава. Усвојена је стратегија социјалне заштите за 2008-2013, али недостају механизми примене. Остају и даље ограничени механизми за пружање подршке *социјално рањивим слојевима и људима са посебним потребама*. Потребна је боља координација владиних агенција. Што се тиче антидискриминационе политике, слаб напредак је постигнут у правним оквирима. Недостатак напретка у изменама радног законодавства онемогућава развој социјалног дијалога.

Постигнут је напредак у учвршћењу *имовинских права*. Регистровање некретнина је скоро завршено и у току је процес вредновања имовине како би се

проценили захтеви за реституцију и надокнаду. Нерешена имовинска питања подривају напоре за развој функционалног тржишта некретнинама и ограничавају инострану улагања.

Албанија је предузела извесне мере да изврши своје обавезе у *заштити мањина*, нарочито за коришћење мањинских језика. Потребно је посебно побољшање у прикупљању поузданих података о броју припадника мањина и ситуацију у којој они живе. Извесни кораци су предузети да се побољша положај *Рома*, нарочито код уписа у школе, али резултати ових мера су недовољни. Потребни су боља координација и одговарајућа средства за учешће у Декади Рома и за спровођење постојећих стратегија. Ромска мањина и даље је суочена са тешким животним условима и дискриминацијом, slabим приступом образовању, социјалној и здравственој заштити, становању и запошљавању.

Што се тиче **регионалних питања и међународних обавеза**, Албанија и даље игра конструктивну улогу у очувању регионалне стабилности и учвршћивању добрих односа са другим земљама Западног Балкана и суседним земљама чланицама ЕУ. Држава активно учествује у регионалној сарадњи, укључујући ново успостављени Регионални савет за сарадњу и Споразум о слободној трговини у Централној Европи (ЦЕФТА). Што се тиче међународног кривичног суда, двострани споразум о имунитету који је потписан са Сједињеним Државама није у складу с одговарајућим заједничким ставом и водећим начелима Европске уније.

Привреда Албаније и даље релативно брзо расте. Инфлациони притисци су сузбијени, али спољне неуравнотежености се шире и фискалне узде су попустиле. Макроекономска стабилност је углавном очувана, уз подршку широког опсега структурних реформи. Пословно окружење се поправља. Међутим непоуздано снабдевање енергијом, слаба инфраструктура и недовољна владавина права и реализација уговора и даље спутавају привредни развој.

Што се тиче **економских критеријума**, Албанија је постигла даљи напредак у правцу успостављања функционалне тржишне привреде. Потребни су даљи наставак структурних реформи и значајна улагања у инфраструктуру и образовање како би се омогућило привреди да се суочи с притисцима конкуренције и тржишним снагама унутар ЕУ у дужем року.

Очувана је политичка сагласност о основама тржишно оријентисане економске политике, као и макроекономска стабилност. Привреда се успешно суочила са јаким притисцима за пораст глобалних цена хране и забележила је побољшање на тржишту радне снаге. Побољшано је управљање јавним финансијама, што је довело до виших пореских прихода. Приватизација великих државних компанија напредује и процедуре за регистровање предузећа су у великој мери поједностављене.

Предузете су мере за побољшање квалификације радне снаге и за подстицање улагања у инфраструктуру. Реструктурисање предузећа полако напредује. Влада је појачала своју борбу против корупције и избегавања плаћања пореза. Финансијски сектор је остао стабилан, са све већом транспарентношћу на кредитном тржишту. Поремећаји у политици конкуренције подстакнути државним активностима су углавном ограничени.

Међутим, макроекономски ризици су повећани са порастом текућег платног биланса, углавном због повећане тражње за енергијом и увозом машина. Извоз је и

даље ограничен и далеко испод нивоа увоза. На финансијској страни, прилив капитала остао је релативно мали. Одложена фискална консолидација такође је допринела постојећем просечном јазу између уштеда и улагања, с обзиром на повећања јавних инвестиција у инфраструктури. Незавршено реструктурисање државне енергетске корпорације која производи губитке и даље остаје као фискални ризик.

Непоуздано снабдевање енергијом и даље спутава привредни развој. Конкурентност привреде остаје спутана недостатком квалификоване радне снаге и ограниченом количином капитала, укључујући и слабу инфраструктуру. Запосленост у сектору пољопривреде и даље је несразмерно висока. Велики сектор сивог тржишта развија се због слабости у политици опорезивања и расхода, као и слабе примене закона, укључујући и борбу против корупције и организованог криминала. Сектор сиве економије и даље остаје као велики изазов, јер смањује пореску основу и ефикасност економске политике.

Албанија је постигла напредак у усклађивању свог законодавства, политике и капацитета са **европским стандардима** и у примени обавеза на основу прелазног споразума. Напредак је настављен у областима као што су царине и конкуренција. У другим областима, као што су енергетика, транспорт и права интелектуалне својине, напредак је остао незнатан. Још увек је потребно постићи напредак у ветеринарској и фитосанитарној контроли како би се извукла пуна корист од трговинских концесија у оквиру Споразума о стабилизацији и придруживању. Потребни су даљи напори за побољшање административног капацитета за оне одредбе Споразума о стабилизацији и придруживању које се не односе на трговину, као и за ефикасну примену закона.

Постигнут је напредак у неким областима **унутрашњег тржишта**, али потребни су даљи напори да би се испуниле обавезе Албаније на основу Споразума о стабилизацији и придруживању. Наставља се напредак у усвајању европских техничких стандарда и акредитацији. Забележена су извесна побољшања у области метрологије и надзора тржишта, али су неопходни даљи напори. Побољшани су законски оквири за *заштиту потрошача*. Није забележен значајан напредак у области *права пословног настањивања*. Извесна ограничења у вези са либерализацијом *кретања капитала* и даље постоје.

Напредак је настављен у подручју административних капацитета у области *царина*. Инфраструктура на граничним прелазима се побољшава. Приходи од царина и даље расту, док су царинска смањења на основу прелазног споразума примењена на време. Међутим, стратегија за информациону технологију и обуку треба да буде тек дефинисана и потребна су даља побољшања у инфраструктури и усклађивање са праксом ЕУ. Дошло је до напретка у *опорезивању*. Приходи од пореза на доходак и пореза на добит су повећани. Међутим, прикупљање пореза је и даље недовољно, нарочито на локалном нивоу. Треба даље учврстити систем прикупљања пореза, стратегију контроле и даље усклађивање са правним прописима и праксом Европске уније.

Напредак је настављен у подручју *конкуренције*. Тело за заштиту конкуренције је додатно ојачано и изриче казне против монопола у кључним секторима. Законодавни оквири су углавном у складу са правним тековинама ЕУ, али су потребни и даљи напори на плану њихове примене. Албанија је постигла

даљи напредак у правцу испуњавања својих обавеза у вези са државном помоћи на основу Споразума о стабилизацији и придруживању. Попис шема помоћи је направљен.

Мали напредак је забележен у погледу *јавних набавки*. Уведене су процедуре за електронске набавке, али су потребна даља законодавна усаглашавања, нарочито у областима концесија и јавних предузећа. Способност Агенције за јавне набавке је повећана, али она захтева даље јачање. Треба обезбедити непристрасност у поступцима ревизије. Текући поступци у решавању жалби не одговарају међународним стандардима. Усвојени су амандмани на царински закон у вези са *правима интелектуалне својине*, а донет је и Закон о правима индустријске својине. Међутим, спровођење права интелектуалне својине је и даље слабо и број случајева повреда овог права који стиже до судова је мали. Капацитети Завода за патенте и ауторска права су и даље слаби. Потребни су даљи напори да би се испуниле обавезе о заштити права интелектуалне својине према прелазном споразуму.

Постигнут је изванредан напредак у прилагођавању европских стандарда за *запошљавање и социјалну политику*. Урађени су програми за подстицање запошљавања осетљивих група. Инспекторат рада је ојачан, али његова могућност спровођења права радника је ограничена. Стандарди за заштиту и безбедност на раду су и даље слаби. Даљи напредак је забележен у *јавном здравству*. Известан напредак је постигнут у *образовању*. Буџет за образовање и даље расте. Уведен је нови дигитализовани централни систем за упис на универзитет. Побољшан је приступ за студенте са посебним потребама. Међутим, упис у средње школе у сеоским подручјима и даље је слаб. Постигнут је изванредан напредак у области *истраживања*, али треба и даље јачати капацитете.

Напредак се може приметити у неким *секторским политикама*. Што се тиче *индустрије и малих и средњих предузећа*, напредак је постигнут у примени Европске повеље за мала предузећа. Известан напредак је забележен у *пољопривреди*, нарочито у погледу законских оквира и постављању структура за развоја села. Правни оквири за политику *безбедности хране, ветеринарску и фитосанитарну* политику су побољшани, али усклађивање са стандардима ЕУ је и даље слабо и потребни су даљи напори за јачање институционалних капацитета. Постигнут је изванредан напредак у области *рибарства* у вези са инспекцијом, контролом и међународном сарадњом. Примена и спровођење закона захтевају додатну пажњу.

Што се тиче *животне средине*, хоризонтално законодавство се поправило, али спровођење и примена заостају. Административни капацитети за утврђивање политике заштите животне средине и њену примену морају бити ојачани.

Изванредан напредак је забележен у подручју *саобраћаја*. Албанија и даље активно учествује у Саобраћајној опсерваторији за југоисточну Европу. Међутим, значајна побољшања су још увек потребна у свим секторима саобраћаја.

Постигнут је ограничен напредак у сектору *енергетике*. Албанија је постигла напредак у правцу примене законодавних прописа ЕУ у складу са својим обавезама на основу уговора о енергетској заједници. Напредак је настављен у реструктурисању предузећа за електропривреду и улажу се напори за побољшање његове финансијске ситуације. Међутим, сектор енергетике се и даље налази у

критичном стању. Сигурност снабдевања електричном енергијом није обезбеђена с обзиром да капацитет производње није довољан за задовољавање домаћих потреба, а ограничена способност интерконеције и даље ограничава увоз.

Известан напредак може се забележити у погледу *информационог друштва и медија*. Усвојени су нови законски прописи о електронским комуникацијама и електронском потпису и почела је либерализација тржишта. Међутим, регулаторни оквири још увек нису усклађени са правним прописима ЕУ, а капацитет регулатора телекомуникација није довољан. У погледу аудио-визуелне политике, административни капацитет радиодифузног тела је ојачан, али техничка средства су и даље ограничена. У погледу *финансијске контроле* усвојен је нови Закон о буџету. Међутим, одговорност руководства и финансијска контрола налазе се тек у повоју. Напредак је сасвим прихватљив у области *статистике*. Капацитет албанског Завода за статистику је побољшан. Највећи део статистичких показатеља је постављен у складу са стандардима ЕУ и усклађивање релативно напредује.

У области *правосуђа, слободе и безбедности*, известен напредак је постигнут у већини подручја, мада неравномерно. У целини су потребна даља побољшања. Што се тиче *визног* система, успостављен је поуздан регистар грађана и њихових адреса како би се побољшала безбедност докумената. Усвојен је и Закон о странцима. Споразум о реадмисији између Европске комисије и Албаније закључен је 2006. Споразум о визним олакшицама између Европске комисије и Албаније ступио је на снагу и отпочео је дијалог о либерализацији визног режима. Биометријски пасоши у складу са стандардима Европске уније тек треба да почну да се издају. Визни режим још увек није у складу са стандардима Европске уније.

Контрола граница је побољшана као резултат новог Закона о управљању границама, боље инфраструктуре и сарадње међу агенцијама. Отпочела је примена стратегије интегрисаног управљања границама. Међутим, треба ојачати руководећи кадар и обуку пограничне полиције. Треба подстаћи и прекограничну сарадњу. Мали напредак се може приметити у политици која се односи на *азил*. Преглед правних оквира за усклађивање са европским стандардима још није завршен. Капацитет за примену остаје слаб и потребно је ојачати међуагенцијску сарадњу. Известан напредак се може забележити у подручју *миграције*. Образована је централна агенција за повратак и реадмисију која треба да контролише регионалне центре за реадмисију. Миграционе контроле на границама су ефикасније али су потребни даљи напори.

Ограничени напредак је постигнут на пољу спречавања *прања новца*. Побољшани су правни оквири и сарадња између банака и финансијских институција у вези са прањем новца. Међутим, могућност за одузимање тако стечених средстава је и даље ниска. Треба даље побољшати могућности за спровођење истрага и сарадњу међу агенцијама, као и капацитете за спровођење законских мера.

Мали напредак се може забележити у борби против трговине *дрогом* и тај проблем и даље остаје веома озбиљан. Повећава се број оптужби у случајевима промета дроге. Изграђена је боља инфраструктура за складиштење заплећене дроге пре суђења. Међутим, потребна је велика одлучност да би се постигли значајни резултати у овој области, док могућности за откривање и опрема за то на границама треба да буду побољшани.

Настављен је напредак у активностима *полиције*, са применом новог Закона о полицији. Почела је примена стратегијског споразума са Европолом и конвенције о полицијској сарадњи у Југоисточној Европи. Међутим, управљање у полицији, обезбеђивање кадрова, обука и структуре унутрашње контроле треба да буду даље ојачане. Потребни су даљи напори за развој поузданих статистичких података о криминалу.

Ограничени напредак може се забележити у борби против *организованог криминала*, који остаје озбиљан проблем и негативно утиче на владавину права и пословно окружење. Усвојена је национална стратегија за борбу против организованог криминала. Правни оквири су побољшани. Побољшана је и сарадња са Интерполом, што је омогућило да се реализује извештај број међународних потерница. Међутим, напори за борбу против организованог криминала су спутани корупцијом и слабом заштитом сведока. Тешкоће у сарадњи полиције и тужилаца и даље смањују ефикасност истрага.

Усвојена је стратегија за борбу против *трговине људима*. Много тога остаје да буде урађено, нарочито у погледу заштите жртава. Потребни су већа политичка воља и боља координација да би се применила стратегија за борбу против трговине људима, а нарочито заштита жртава. Албанија и даље остаје као значајна земља порекла у процесу трговине људима, и за сексуалну експлоатацију жена и девојака и за принудни рад. Унутрашња трговина женама и децом је у порасту.

Добар напредак се може забележити у *заштити личних података*. Правни оквири су постављени и наменован је независни орган за контролу података. Међутим, потребна су знатна средства за одговарајуће спровођење његових надлежности.

Босна и Херцеговина

Босна и Херцеговина забележила је ограничени напредак у погледу **политичких критеријума** у складу с Европским партнерством. После напретка у четири кључне области које су одредиле Комисија и Савет 2005,⁸ Споразум о стабилизацији и придруживању потписан је јуна 2008. Међутим, недостатак опште сагласности о главним карактеристикама изградње државе, чести изазови мировном споразуму из Дејтона/Париза и запаљива реторика негативно су утицали на функционисање институција и довели су до успоравања реформи. Суштински елементи за будући напредак земље у правцу Европске уније јесу заједничка визија политичких вођа о смеру у коме земља треба да иде и о кључним реформама које се односе на Европску унију, као и способност једногласја у питањима која се тичу Европске уније и међународних односа. Босна и Херцеговина треба такође да ојача свој административни капацитет, нарочито на нивоу Федерације, као и да појача своје напоре у борби против корупције.

---

⁸ 1. Спровођење реформе полиције у складу са Споразумом о реструктурирању полиције из октобра 2005; 2. пуна сарадња са Међународним кривичним судом за бившу Југославију; 3. усвајање и примена свих потребних законских прописа за јавну радиодифузију; и 4. развој законодавних оквира и административног капацитета који би омогућили правилно спровођење Споразума о стабилизацији и придруживању.

Што се тиче *демократије и владавине права*, учињен је мали напредак у правцу стварања функционалних и ефикасних државних структура и никакав напредак у погледу *уставне* реформе. Систем управљања у Босни и Херцеговини и даље укључује међународно присуство. Затварање Канцеларије високог представника је услов за напредак Босне и Херцеговине у испуњавању специфичних захтева.⁹

Општински избори октобра 2008. одржани су у складу са међународним стандардима. Постигнут је изванредан напредак у побољшању ефикасности *Парламентарне* скупштине Босне и Херцеговине. Скупштина је усвојила изванредан број значајних закона заснованих на Европском партнерству у току прве половине 2008, али је њен рад под негативним утицајем политичке климе, систематског гласања према етничким принципима и недовољним административним средствима. Што се тиче *владе* на нивоу Федерације, општа сагласност о европској интеграцији помогла је у испуњавању законодавних задатака до пролећа 2008. Међутим, реформе стагнирају последњих месеци. Унутрашње напетости и некоординисано одређивање политике у фрагментима између Федерације и ентитета остају као главне препреке за ефикасан рад владе на нивоу Федерације. Недостатак политичке воље и проблеми са капацитетом у влади и Парламенту и даље успоравају усвајање законских прописа. Дирекција за европске интеграције наставила је да игра значајну улогу у подстицању европске интеграције али је негативно погођена ограниченим средствима за људство и тешком политичком климом. Недостатак потребног пописа становништва представља озбиљан хендикеп за политичко планирање у Босни и Херцеговини као целини.

Изванредан напредак је постигнут у области *државне управе*, али потребни су даљи напори. Канцеларија координатора за реформу државне управе је ојачана. Стратегија реформе државне управе, која је кључни приоритет Европског партнерства, почела је да се спроводи. Фонд за реформу државне управе постао је оперативан. Побољшана је и координација између органа управе Федерације и ентитета, са заједничким ангажовањем у већем броју масовних пројеката обуке. Међутим, даљи напори су потребни да би се спречило политичко мешање, да би се ограничила улога коју игра етнички идентитет у постављењима и да би се успоставила професионална и ефикасна државна служба заснована на способностима и знању. Процес израде Закона о државној имовини, који је услов за затварање Канцеларије високог представника, веома је спор. Именовање четири заштитника права грађана на нивоу Федерације и преношење њихових надлежности на нивоу Федерације су одложени.

Босна и Херцеговина је наставила напредак у побољшању *правосудног система*. Усвојена је национална стратегија за развој правосудног сектора са циљем да се даље учврсти независност, одговорност, ефикасност, професионалност

⁹ Ови захтеви се односе на пет области: 1) прихватљиво и одрживо решавање питања расподеле имовине између државе и других нивоа власти; 2) прихватљиво и одрживо решавање војне имовине; 3) коначно решавање статуса Брчког; 4) фискална одрживост (подстакнута споразумом о сталној методологији ИТА коефицијента и образовање Националног фискалног савета; и 5) учвршћење владавине права (демонстрирано усвајањем националне стратегије за ратне злочине, Закона о странцима и азилу и националне стратегије реформе сектора правосудја) као и два специфична услова (1) потписивање Споразума о стабилизацији и придруживању и (2) стабилне политичке ситуације.

и хармонизација правосудног система. Високи савет правосуђа и тужилаштва наставља своје напоре за побољшање ситуације у правосудном систему. Међутим, фрагментација правосудног система и сложеност правних оквира и даље спутавају оперативну ефикасност судства. Проблеми и даље постоје у вези са процесуирањем организованог криминала и ратних злочина у ентитетима и кантонима. Треба даље подстаћи независност, одговорност и ефикасност правосудних органа. Влада Републике Српске оспорила је надлежност и компетенције правосудних институција Федерације да слободно делују у Републици Српској, што је ствар која изазива озбиљну забринутост.

Босна и Херцеговина је постигла мали напредак у *борби против корупције*, која је и даље широко распрострањена и представља озбиљан проблем. Национална стратегија за борбу против корупције се не спроводи на прави начин. Пресуде због корупције и даље су веома ограничене. Транспарентност делатности државне управе спутана је политичким притиском на спољне јавне ревизорске институције и контролоре корупције. Босни и Херцеговини потребна је већа ангажованост и одлучност у борби против корупције.

Забележен је ограничени напредак у погледу *људских права и заштите мањина*. Босна и Херцеговина је ратификовала све главне међународне и УН конвенције о људским правима, укључујући и ревидирану Европску социјалну повељу, јула 2008. Међутим, треба побољшати примену међународних конвенција о људским правима. У извесном броју случајева одлуке Одбора за људска права Уставног суда Босне и Херцеговине нису спроведене на одговарајући начин.

Постигнут је ограничени напредак у разматрању *грађанских и политичких права*. Предузети су кораци за пружање подршке развоју грађанског друштва. Образовање Одбора за цивилно друштво представља позитиван помак и поред тога што организације грађанског друштва у целости остају слабе и њихово учешће у политичком одлучивању захтева даље јачање. Обезбеђена су средства за изградњу *затвора* на нивоу Федерације. Међутим, још увек нема јединствене праксе између Федерације и ентитета за извршавање кривичних санкција. Злостављање затвореника и притвореника и даље представља проблем. Суђења починиоцима је и даље мало. *Приступ правди* у парничним и кривичним поступцима изазива забринутост и једнакост пред законом није увек гарантована.

Устави Федерације и ентитета предвиђају *слободу изражавања* и медија, *слободу удруживања* и *слободу вероисповести*. Међутим, постигнут је мали додатни напредак у овим областима и потребно је боље спровођење постојећих законских прописа. Усвојен је Закон федерације о јавној радиодифузији, мада је још увек потребно пуно усклађивање са одговарајућим законским прописима на нивоу државе. Сви законски прописи о радиодифузији морају бити у потпуности примењени како би се задовољио овај кључни приоритет Европског партнерства. Било је покушаја задржавања финансијских средстава од јавног радиодифузног система. Било је даљих случајева физичких напада на новинаре и уреднике.

Постигнут је ограничени напредак у области *економских и социјалних права*. Даљи напори су потребни за заштиту *жена* од свих видова насиља. Мада постоји акциони план за *децу*, проблеми у области здравља, социјалне заштите, образовања и насиља у породици против деце и даље постоје. Неадекватност у систему социјалне заштите негативно утиче на стање *осетљивих група* укључујући

ментално оболеле. Ратификација ревидиране Европске социјалне повеље је у току, али сложени систем управљања и фрагментација законодавства и даље спутавају социјални дијалог у земљи. Напредак је забележен у области *имовинских права* и реформе катастра. Мандат Комисије за решавање имовинских питања расељених лица и избеглица продужен је да би се размотрили преостали случајеви поседовања некретнина и реституције. Правни оквири Босне и Херцеговине обухватају одредбе за заштиту економских и социјалних права, али у целини примена остаје слаба.

Постигнут је изванредан напредак у области *културних права и мањинских права*. Савет за националне мањине на нивоу Федерације је образован и Савет за националне мањине је оперативан у Републици Српској. Потребно је предузети даље кораке да би се побољшало спровођење одредаба Закона о националним мањинама и Устав Федерације треба да буде измењен да би омогућио припадницима мањина приступ свим политичким функцијама. Раздвајање деце у школама на основу етничке припадности и даље остаје проблем. Босна и Херцеговина је прихватила све одредбе програма Декаде *Рома* за укључење 2005-2015. Акциони план за обезбеђивање станова за Роме, здравство и запошљавање, као и механизми координације, постоје. Међутим, ромска мањина је и даље суочена са веома тешким животним условима и дискриминацијом, са slabим приступом образовању, социјалној заштити, здравству, становању и запошљавању. Недостатак грађанске регистрације и даље спутава њихов приступ основним социјалним и привредним правима.

Што се тиче *избеглица и интерно расељених лица*, даља побољшања су забележена у погледу њихове безбедности, али мали додатни напредак је постигнут у побољшавању друштвено-економске интеграције повратника.

Што се тиче *регионалних питања и међународних обавеза*, Босна и Херцеговина је наставила активно учешће у регионалним иницијативама за сарадњу, укључујући Регионални савет за сарадњу, чије је седиште успостављено у Сарајеву фебруара 2008, и у ЦЕФТА. Босна и Херцеговина има и даље задовољавајућу сарадњу са Међународним кривичним судом за бившу Југославију у Хагу што је кључни приоритет за Европско партнерство. Што се тиче Међународног кривичног суда, билатерални споразум о имунитету са Сједињеним Државама није у складу са општим ставом и начелима Европске Уније. Босна и Херцеговина је још увек подложна поступку праћења понашања у вези са њеним обавезама на основу чланства у Савету Европе.

У целини, односи Босне и Херцеговине са суседима су добри, али веома мали напредак је забележен у решавању спорних питања, укључујући трговину и погранична питања са Хрватском и Србијом.

Привреда Босне и Херцеговине и даље се брзо шири. Макроекономска стабилност је ослабила због повећања спољног дефицита, више инфлације и експанзионе фискалне политике. Постојање веома високе незапослености и ниског учешћа на тржишту рада у земљи остају и даље озбиљан разлог за забринутост, заједно са различитим реформским путевима којима иду ентитети.

Што се тиче **економских критеријума**, Босна и Херцеговина је постигла изванредан неравномеран напредак у правцу функционалне тржишне привреде. Морају се наставити даљи реформски напори уз одлучност да се омогући земљи да

се у дужем року суочи са притиском конкуренције и тржишних сила унутар Европске уније.

Известан напредак је забележен у постизању опште сагласности о основама економске политике и побољшана је привредна сарадња између ентитета. Усвајањем Закона о Националном фискалном савету и образовање Фискалног савета на основу новог закона представљају корак у правцу побољшања фискалне координације. Постигнут је споразум о расподели индиректних пореза. Аранжман о валутном одбору и даље несметано функционише и финансијска стабилност је очувана највећим делом упркос међународној несигурности и високој стопи пораста домаћих зајмова. Неки показатељи на тржишту рада су се побољшали. Високе стопе опорезивања прихода и дохотка у Федерацији су смањене и предузете су законске мере да се избегне двоструко опорезивање у земљи.

Пословно окружење је донекле побољшано у областима регистрације предузећа, стечајних поступака и регистрације некретнина. Сектор малих и средњих предузећа има бољи приступ финансирању. Директне стране инвестиције су повећане 2007. године, захваљујући великим приватизацијама у Републици Српској и у потпуности су покриле текући платни дефицит. Повећање вредности физичког капитала је такође убрзано захваљујући брзом порасту јавних улагања у Републици Српској.

Фискална клизања, која су почела 2006, настављена су у 2007. и 2008. У Федерацији, фискални ризици су порасли због великих издатака за социјална давања уз истовремено успоравање прилива буџетских прихода. Поред тога, политика плата у јавном сектору је ослобођена на свим нивоима Владе кроз повећање плата и механизме индексирања који слабе фискалну одрживост и конкурентност приватног сектора. Реструктурирање и ликвидирање државних предузећа споро се одвија, с тим што је само маргинални напредак забележен у приватизацији у Федерацији. Незапосленост је и даље веома висока.

Промена у структури производње у правцу активности са већом додатом вредношћу и даље је слаба. Слаби производни капацитет и крута структура – висок степен друштвених доприноса, искривљени механизми одређивања плата и надница, високи и слабо усмерени социјални трансфери и лоша мобилност радне снаге – спутавају отварање нових радних места. Пословна средина је још увек под утицајем административне неефикасности. Велики сектор сиве економије и даље јача због слабих регулаторних оквира, неодговарајуће политике опорезивања и расхода, слабе примене закона, укључујући и борбу против корупције и организованог криминала. То остаје као значајан изазов јер смањује пореску основу и ефикасност економске политике.

Босна и Херцеговина је постигла известан напредак у усклађивању свог законодавства и политике са **европским стандардима**. Примена одредаба које се односе на царину после ступања на снагу прелазног споразума 1. јула 2008. углавном је задовољавајућа. Међутим, административни капацитет Босне и Херцеговине захтева јачање и потребно је да земља ојача праћење спровођења Споразума о стабилизацији и придруживању.

Босна и Херцеговина је постигла известан напредак у примени приоритета Европског партнерства на *унутрашњем тржишту*. Што се тиче *слободног протока робе*, ограничени напредак је постигнут у области стандардизације,

сертификације и контроле тржишта. Потребни су даљи напори како би се прилагодили правни оквири прописима Европске уније у овој области и да би се развили потребни административни капацитети. Донет је Закон о лековима и медицинским уређајима, који ће допринети успостављању јединственог унутрашњег тржишта за овај сектор у Босни и Херцеговини. Савет за *заштиту потрошача* постао је у потпуности оперативан.

Ограничени напредак је постигнут у погледу *услуга, слободe пословног настањивања и корпоративног права*. Постигнут је напредак у погледу регистрације предузећа. Међутим, никакав напредак није постигнут у правцу образовања јединствене контролне агенције за банке на нивоу Федерације, нити за усвајање законских прописа за лизинг и облигације на нивоу Федерације.

Није дошло ни до каквог новог напретка у области *слободног протока капитала*, али ради се на припремама Босне и Херцеговине за то. Напредак је постигнут у подручју *царина*, како у погледу законског усклађивања тако и административног капацитета. Треба да се дефинишу царинске стратегије, а нарочито за обуку, информациону технологију и друге области. Постигнут је такође напредак и у решавању приоритета Европског партнерства у вези са *опорезивањем*. Национални фискални савет је образован септембра 2008. Наплата ПДВ-а је побољшана као резултат повећања привредне активности и све већег броја регистрованих обвезника ПДВ-а.

Што се тиче *конкуренције*, Босна и Херцеговина је постигла изванредан напредак у области контроле монопола. Савет за конкуренцију је проширио своје активности, и поред тога што није било даљег законодавног усклађивања са правним прописима Европске уније. Никакав напредак није постигнут у области државне помоћи и још увек остаје да буде донет законски пропис за образовање једног оперативно независног тела за праћење коришћења државне помоћи. Постигнут је само ограничени напредак у области *јавних набавки*. Још увек није обезбеђено потпуно спровођење поступака јавних набавки у целој земљи. Мали напредак је постигнут у вези са спровођењем *права интелектуалне својине*. Законски оквири су непотпуни и капацитет за спровођење ових мера треба тек да буде учвршћен.

Ограничени напредак је постигнут у области *социјалне политике и запошљавања*. Координација и стратешко планирање су побољшани у сектору јавног здравства. Основана је Конференција министара здравља и она се редовно састаје. Предузети су извесни кораци у правцу примене Оквирне конвенције Светске здравствене организације, али треба даље побољшати њену примену. Међутим, законски прописи и политика у области социјалне службе и запошљавања и даље су потпуно фрагментисани. Институционална организација земље и даље представља озбиљну препреку за развој потребних координисаних приступа.

Изванредан напредак је постигнут у односу на европске стандарде у области *образовања*. Координација између 14 министарстава образовања у земљи делимично је побољшана као резултат оснивања Конференције министара. Закон о стручном образовању усвојен је на нивоу Федерације. Босна и Херцеговина је такође предузела додатне кораке у правцу примене болоњских реформи. Међутим, усклађивање законских прописа на нивоу ентитета и кантона није завршено и

примена у читавој земљи је неравномерна. Што се тиче истраживања, поступак придруживања земље Седмом оквирном програму истраживања (ФП7) је покренут, што треба да повећа могућности истраживања са партнерима у Европској унији. Међутим, и даље су потребни велики напори како би се повећао истраживачки капацитет у земљи.

Босна и Херцеговина је релативно напредовала у својим припремама за приступање Светској трговинској организацији, али је потребно да убрза напоре како би постигла свој циљ што скоријег приступања.

Босна и Херцеговина је постигла извешан напредак у достизању европских стандарда у извесном броју *секторских политика*. Постигнут је ограничени напредак у области *индустрије и малих и средњих предузећа*. Није усвојена стратегија за развој малих и средњих предузећа на нивоу државе. Стратегија политике у области индустрије такође још није решена.

Извешан напредак је постигнут у усклађивању са политиком Европске уније у области *пољопривреде и рибарства*. Усвојен је федерални Закон о пољопривреди, исхрани и руралном развоју. Међутим, није постигнут никакав напредак у образовању министарства пољопривреде на нивоу Федерације. Развој свеобухватне пољопривредне стратегије је у застоју. Постигнут је ограничени напредак у областима безбедности хране, ветеринарске и фитосанитарне политике. Проблеми и даље остају због неодговарајућих људских и финансијских средстава и слабе координације између служби Федерације и ентитета. Припреме Босне и Херцеговине у области *заштите животне средине* још увек су у раној фази. Федерални Закон о заштити животне средине на нивоу Федерације, који треба да створи оквире за усклађену заштиту животне средине на националном нивоу, још увек није донет и државна Агенција за заштиту средине није образована.

Босна и Херцеговина је постигла извешан напредак у сектору *саобраћаја*, и у јачању институционалних оквира и у усклађивању регулационих механизма. Постигнут је напредак у развоју трансевропске саобраћајне мреже, али су још увек потребне суштинске реформе и усклађивање у области железнице. Држава и даље активно учествује у Саобраћајној опсерваторији за Југоисточну Европу. После ратификације Европског споразума о заједничкој ваздухопловној области отворено је тржиште за комерцијалне ваздушне превознике. Међутим, овај споразум треба доследно примењивати. Потребни су даљи напори за како би се финализирала измена институционалних оквира и обезбедили услови за отварање тржишта за све видове саобраћаја.

Ограничени напредак постигнут је у области *енергетике*. Као потписница Уговора о енергетској заједници, Босна и Херцеговина треба да спроводи одговарајуће прописе ЕУ о енергетици, али бележи значајно заостајање у извесном броју области везаних за енергетику. Нарочито заостају реформе у сектору гаса. Што се тиче сектора електричне енергије, питање преноса је покренуто и установљени су независни оператор система (ИСО) и компанија за пренос (Транско). Међутим, развој догађаја у вези са компанијом Транско, посебно предлог Републике Српске да се компанија подели дуж граница ентитета, доводи у питање напредак у сектору електричне енергије. Није израђена свеобухватна стратегија за енергетски сектор.

Босна и Херцеговина је постигле известан напредак у подручјима *информационог друштва и медија*. Доношењем Закона о јавној радиодифузији у Федерацији, комплетирани су правни оквири за јавно емитовање у Босни и Херцеговини, мада је још увек потребно извесно усклађивање са одговарајућим законским прописима на нивоу државе. Независност Регулаторне агенције за комуникације је даље угрожена новим правилником о платама запослених и тешкоћама око именовања генералног директора. Никакав напредак није постигнут за образовање информативне агенције на нивоу државе. Известан ограничени напредак забележен је у области *финансијске контроле*.

Известан напредак постигнут је у подручју *статистике*. Међутим, споразум о сарадњи статистичких завода на нивоу Федерације и ентитета није примењен на прави начин. Услед политичких разлика, још увек није донета одлука о спровођењу пописа становништва 2011. године. Потребни су изузетни напори да би се успоставио ефикасан статистички систем у Босни и Херцеговини који би био у складу са системом ЕУ.

У области *правосуђа, слободе и безбедности*, постигнут је напредак у подручјима *визног поступка, управљања границом, азила и миграције*. И поред тога, треба наставити напоре за даља побољшања у свим овим подручјима. Споразум о визним олакшицама између Европских заједница и Босне и Херцеговине ступио је на снагу у јануару 2008. Покренут је и дијалог са Европском комисијом о либерализацији визног режима. Даљи кораци су предузети за увођење биометријских путних исправа. Међутим, неопходно је даље побољшање система заштите идентификације грађана, укључујући и безбедно и ефикасно управљање системом. Усвојена је нова стратегија за интегрисано управљање границом. Јула 2008. образована је Државна комисија за управљање границом, која је задужена за координацију интегрисаног управљања границом и примену стратегије. Потребно је сада наставити рад како би се побољшала сарадња свих органа на границама. Даљи напредак постигнут је у успостављању функционалног система за питања азила. Известан напредак постигнут је и у погледу миграција. У мају је отворен привремени пријемни центар за илегалне мигранте, али нова стратегија за миграције тек треба да буде усвојена. Босна и Херцеговина добро спроводи Споразум о реадмисији закључен са Европским заједницама, који је ступио на снагу јануара 2008.

Ограничени напредак је постигнут у спречавању *прања новца*. Побољшана је сарадња на међународном плану и ступила је на снагу Конвенција Савета Европе о прању новца, потрази, одузимању и конфискацији прихода од криминала и финансирању тероризма. Међутим, домаћи законски прописи тек треба да се ускладе са Конвенцијом. Поред тога, Финансијска обавештајна јединица у Државној агенцији за истраге и заштиту није довољно ојачана одговарајућим кадром. Треба повећати напоре за јачање административних капацитета за спречавање прања новца. Извесни кораци су направљени у борби против *дрога*, и образована је Комисија за наркотице. Међутим, Босна и Херцеговина није усвојила стратегију за борбу против илегалних дрога нити одговарајући акциони план. Трговина дрогом остаје и даље као озбиљан проблем чије решавање захтева сталне напоре.

Напредак је постигнут и у раду *полиције*. Позитиван помак је усвајање одговарајућих законских прописа за полицију, којима се предвиђа седам нових агенција на нивоу целе државе. Сада је преостало да се нови закони примењују без одлагања и да се поставе директори нових агенција. Извесни кораци су предузети да се олакша рад Државне агенције за истраге и заштиту. Међутим, полицијске снаге у Босни и Херцеговини и даље су расцепкане, док су надлежности за систем комуникација, базе података, коришћење рачунара у истрагама, анализа кривичних дела и судска медицина и даље подељени.

Босна и Херцеговина је постигла ограничени напредак у борби против *организованог криминала*, који и даље изазива велику забринутост и негативно утиче на владавину права и пословно окружење. Недовољно се спроводи стратегија за борбу против организованог криминала. Законски оквири постоје, али треба побољшати спровођење закона. Стратегија борбе против тероризма из 2006. недовољно је реализована. Босна и Херцеговина је донела нови национални план акције за борбу против *трговине људима* за период 2008-2012. Конвенција Савета Европе против трговине људима ступила је на снагу. Међутим, треба побољшати њену примену. Босна и Херцеговина је земља порекла, транзита и одредиште у процесу трговине људима. То је и даље питање које изазива велику забринутост. Државна агенција за *заштиту података* још увек није оперативна.

Хрватска

Хрватска наставља да испуњава **политичке критеријуме**. Значајно се напредовало на свим плановима али је и даље потребно улагати напоре у низу области, укључујући правосудне и административне реформе, борбу против корупције, права мањина и повратак избеглица. Такође су дотакнути и приоритети Партнерства за приступање.

Демократија и владавина права додатно су оснажени. И влада и парламент наставили су да добро функционишу. Ипак, извесно је постојање ширег простора за даља побољшања у правосудју, државној управи и борби против корупције. Значајна побољшања у овим областима од кључне су важности за стварање чврстог темеља за пуно спровођење *acquis*-а (правних тековина Европске Уније).

Известан је напредак учињен у области реформе *државне управе*. Влада је усвојила Стратегију реформе државне управе, предлог ревидиране Одлуке о општим управним поступцима, а такође је унапређен и Закон о државним службеницима. Проширени су и капацитети Савезне државне управе. Предузете су и различите иницијативе када је реч о информационим системима владе. Било како било, законодавни основ за изградњу модерне и професионалне државне службе за сада је и даље непотпун. Нису усвојени сви прописи потребни за спровођење Закона о државним службеницима. Овај закон није конзистентно примењиван у целокупној државној управи. Још увек се очекује свеукупно унапређење законодавства о административним процедурама. Административни систем је и даље неефикасан. Још увек су присутне све слабости у управљању људским ресурсима и државна служба је још увек оптерећена учесталим изменама у саставу особља и недостатком квалификованог особља. Очигледно је знатно одлагање децентрализације. Нужни су даљи напори на свим плановима.

Известан је напредак учињен на пољу реформе *правосудног система*. Усвојени су нови закони и јуна 2008. године одобрен је ревидирани Акциони план којим су обухваћена сва најважнија питања реформе. Систем правосудне инспекције већ даје прве резултате. Постепено постаје све очигледнији уравнотеженији приступ суђењима за ратне злочине и очигледнија је спремност да се починиоци кривичних дела гоне без обзира на њихову националну припадност. Ипак, судови су и даље затрпани огромним бројем предмета и судски поступци још увек претерано дуго трају. Рационализација судства заправо није ни почела у правом смислу. Нужна су даља побољшања када је реч о одговорности, професионализму и компетентности правосуђа. Општи стандарди у погледу кривичне одговорности за ратне злочине не примењују се независно од етничке припадности. У многим од ових случајева починиоци никада нису кривично гоњени. Проблем пресуда *in absentia verdicte* из деведесетих није адекватно решаван. Све у свему, реформа судства јесте у току, али се одвија релативно спорим темпом и потребни су конкретни резултати. Тренутно се грађанима у Хрватској не може увек обезбедити делотворно дељење правде.

Било је извесних помака када је реч о борби против корупције. Додатно је побољшан законски оквир и усвојена је ревидирана антикорупцијска стратегија као и акциони план. Постављен је нови систем координације међу министарствима у погледу мониторинга антикорупцијских напора. Канцеларија за борбу против корупције и организованог криминала, УСКОК, наставља да проширује поље својих делатности. Упкос свему, корупција је и даље широко распрострањена појава. Спровођење антикорупцијских напора и даље омета недостатак изразитије координације и ефикасног и непристрасног надзора, баш као што је потребно и проширење институционалних капацитета. Милиција би требало да постане делотворнија у борби против корупције и организованог криминала. Иако се повећао број судских процеса у вези с корупцијом, ставаран број случајева у којима је пресуђено и даље је веома низак. Нужни су изразитији напори у борби против корупције на вишем нивоу. Када је реч о превенцији сукоба интереса напредак је готово занемарљив. Очито је непостојање културе политичке одговорности.

Учињен је известан напредак у области **људских права и заштите мањина**. У најширем смислу, људска права су гарантована, али је преостао низ битних изазова у погледу спровођења. Потребни су трајни напори када је реч о правима мањина и повратку избеглих лица.

Усвојен је нови Закон о правној помоћи, као и законодавна решења поводом адвокатских тарифа, којима је циљ побољшање *приступа* правди, што је током протекле године било отежано услед ограничења постојећег законодавства и и мањкавости самог правосудног система. Учињени су први кораци на решавању неких недостатака у вези са *затворским условима*. Ипак, недостатак затворског особља као и сам капацитет затворских установа и даље су нерешени проблеми, а нов систем правне помоћи тек треба да буде спроведен.

Слобода изражавања, укључујући и слободу и плурализам медија, обухваћена је хрватским законодавством и у најширем смислу речи се поштује. Ипак, забележена је неколицина случајева застрашивања и напада на новинаре, нарочито на оне који се професионално баве случајевима корупције и

организованог криминала. Два су новинара недавно убијена. Уредници и новинари и даље извештавају о неподесним политичким притисцима.

Смернице у правцу побољшања *права жена и деце* добијају на значају. Ипак, нужни су даљи помаци у спровођењу. Такође се мора поспешити и спровођење мера и поступака у погледу заштите права детета.

Отворена је Канцеларија омбудсмана за особе са инвалидитетом, а такође је представљен и Национални план за укључивање у друштвене токове за 2007 - 2008. годину. Ипак, нужни су континуирани напори с обзиром да је реч о *друштвено угроженим и особама са инвалидитетом*. У области менталног здравља, политика пружања помоћи путем служби у оквиру заједнице уместо институционално, до сада није показала видљиве резултате.

У јуну 2008. године усвојен је свеобухватан Закон о *антидискриминацији*, означивши значајан напредак на том пољу. Ипак, у пракси је ниво заштићености када је реч о дискриминацији и законском поступку у таквим случајевима и даље испод нивоа европских стандарда. Функционисање полиције и институција у оквиру здравственог и социјалног система показују одређене слабости.

Известан је напредак учињен у погледу *мањина*. Усвојен је Акциони план за спровођење Уставног закона о националним мањинама, баш као и план запошљавања мањина у државној служби за 2008. годину. Фондови намењени мањинама су додатно увећани. И даље се знатна пажња обраћа Ромској мањини, уз побољшања у предшколском образовању. На једно од места помоћника премијера именован је припадник етничких Срба.

Ипак, мањине се и даље суочавају с низом проблема. Хрватска би морала да поспешује дух толеранције према српској мањини, као и да примени адекватне мере како би заштитила оне који би могли и даље да буду жртве претњи и дискриминације, непријатељстава или насиља. Мањине се нарочито суочавају са тешкоћама у области запошљавања, подједнако када је реч о њиховој заступљености у државној администрацији, правосудном систему и полицијским снагама, као и у друштвеном сектору уопште. Ромска мањинска популација се и даље носи са отежаним животним условима и на том су плану остали многи изазови у области образовања, социјалне заштите, здравствене неге, становања и запошљавања. Законске одредбе и програми би морали да буду спровођени с више одлучности, а потом треба обезбедити адекватан систем за евиденцију, нарочито у области запошљавања.

Одређени су успеси остварени и на пољу *повратка избеглих лица*. Усвојен је акциони план за убрзану имплементацију стамбених програма, који би требало да буде остварен до краја 2009. године. Донете су важне одлуке којима ће бити створене могућности за пуноважност пензионог права. Реконструкција кућа и насеља је настављена. До сада је углавном испуњен план према којем је у 2007. години требало обезбедити 1.400 стамбених јединица за укупно 12.500 подносилаца захтева обухваћених програмима за решавање стамбеног проблема претходних власника некретнина. Ипак, имплементација ових програма је и даље прилично мањкава. У градским срединама је разрешено једва 12% случајева. Иако је имплементација програма поспешена током последњих месеци, у оквиру владине

циљне групе за имплементацију програма се касни за предвиђеним роковима. Остала кључна питања која се намећу повратницима јесу трајно непријатељски став у одређеним срединама, као и проблем запошљавања. Чине се напори на стварању економских и друштвених предуслова неопходних за поспешење одрживог повратка избеглих и расељених лица.

Када је реч о *регионалним питањима и међународним обавезама*, наставља се сарадња са Међународним кривичним судом за бившу Југославију (Хашким трибуналом). У сваком случају, Хашки трибунал би требало да решава проблем приступа одређеним документима у Хрватској. Постоји општа усаглашеност са споразумима из Дејтона/Париза и Ердута. Мора се обезбедити непристрасно процесуирање случајева пренетих из надлежности Хашког трибунала на хрватско правосуђе, као и оних покренутих пред домаћим судовима.

У погледу регионалне сарадње, приметан је општи напредак. Хрватска је наставила да активно учествује у регионалним иницијативама, укључујући и нови Савет за регионалну сарадњу и споразум ЦЕФТА. Значајан је помак учињен када је Хрватска за пловне објекте из ЕУ поново суспендовала имплементацију заштите еколошке зоне и зоне рибарења, у складу са раније прихваћеним обавезама. Известан је напредак учињен и када су у питању неки отворени билатерални проблеми између Хрватске и њених суседа. Ипак, даљи прогрес зависи од изналагања дефинитивних решења за читав низ различитих билатералних питања која остају отворена, нарочито када је реч о границама. Потребно је уложити додатне напоре у правцу даљег развоја сарадње и добросуседских односа.

У области **привреде**, Хрватска убире плодове доброг пословања. Економски раст је успорен у складу са смиривањем домаће потражње. Очувана је макроекономска стабилност, али је инфлација знатно порасла, умногоме захваљујући скоку цена енергената и хране.

Дакле, финансијске су се турбуленције на Хрватску привреду одразиле тек незнатно, али виши спољни дефицит и степен задужености повећавају њену спољну осетљивост. Процес структурних реформи је углавном спор. Ургентно је потребно наставити темпо досадашњег напретка тако што ће се поспешивати пословно окружење.

Када је реч о **економским критеријумима**, Хрватска је функционална тржишна економија. Средњорочно би требало би да буде у стању да поднесе притисак конкурентних тржишних сила у оквиру ЕУ, под условом да одлучно остане на путу спровођења свеобухватног реформског програма како би ублажила своје структурне слабости.

Одржан је политички консензус у погледу темеља тржишне економије. У све несигурнијем међународном окружењу, очувана је стабилна макроекономска политика. Политика стабилног курса остаје значајан фактор финансијске стабилности. Фискална консолидација условила је даљу редуkcију општег јавног дефицита, али постојање квазифискалних операција могло би да наговести додатне фискалне ризике, као и да умањи транспарентност буџета. Економски раст је уз извесне ребалансе остао солидан, с обзиром да је потрошња смањена, а приватна улагања су поспешена.

Тржиште рада је имало користи од високог раста запослености, а стопа незапослености је у сталном паду. Додатно су ојачани технички и институционални капацитети јавних финансија. Додатне мере узроковале су јачу отпорност иначе солидног банкарског сектора, а такође су умањени и макрофинансијски ризици. Хрватска привреда је прилично добро интегрисана са привредом Европске уније.

Ипак, владиној економској политици понекад је недостајала јасна средњорочна оријентација. Агенда структурних реформи кретала се споро и у пракси је постојао знатан раскорак између усвајања одређене стратегије и њеног спровођења. Комуникација између Владе и Хрватске народне банке понекад је била лоша што се негативно одражавало на политичку координацију. Виша стопа инфлације и пораст спољног трговинског дефицита представљају ризик за макроекономску стабилност и траже снажну фискалну консолидацију. Извесни напредак је учињен у повећању ефикасности јавне потрошње, а нарочито у области здравства. Друштвена потрошња је и даље остала висока и није правилно усмерена што све води неефикасности. У области јавне потрошње још увек је очигледан недостатак буџетског планирања и спровођења заснованих на јасној стратегији.

Значајно давање субвенција неким предузећима није било делотворно искоришћено за реконструкцију и приватизација се наставља неједнаким темпом. Учињен је помак у поједностављивању процедура при регистрацији пословних предузећа, али иницијативе приватног сектора и даље кочи претеран број прописа и *ad hoc* захтева, што потенцијално може да умањи њихово учешће на тржишту. Поспешивање и продубљавање структурних реформи које би биле снажније детерминисане и даље је од изузетног значаја.

Хрватска је побољшала своју **способност да се прихвати обавеза које носи чланство**. Припреме нужне како би се удовољило захтевима Европске уније крећу се напред уједначеним ритмом и већ је остварен висок степен усаглашености са прописима Европске уније у низу сектора. У већини области је било извесног напретка, пре свега када је реч о усаглашавању законодавства, али и када је реч о изградњи административних капацитета. С друге стране, напредак који је учињен протеклих година у другим областима је успорен. У сваком случају, Хрватској предстоје значајни напори, а општи ниво усаглашености и административних капацитета треба доста побољшати.

Значајан напредак учињен је у усаглашавању законодавства са *комунитарним правом* у области *слободног промета добара*. Усаглашавање са *комунитарним правом* у овој области је прилично одмакло. Ипак, прилагођавање оцене усклађености инфраструктуре и активности у надгледању тржишта и даље остаје важан изазов. Потребни су значајни напори да би се наставио процес усаглашавања са *комунитарним правом* и да би се постигло његово поспешење и делотворно спровођење.

Известан је напредак учињен у *слободном кретању радника*. Достигнут је задовољавајући ниво усаглашености законодавства. Ипак, Хрватско законодавство још увек није достигло ниво прописа у Европској заједници у области приступа тржишту рада. Такође су потребни трајни напори како би се развили нужни административни капацитети пре свега на пољу координације у области система социјалне сигурности.

Известан је напредак свакако учињен, али је такође нужан даљи рад када је у питању *право на оснивање и слобода пружања услуга*. Овде постоји низ најразноврснијих препрека. У најширем смислу речи постигнуто је усаглашење скромног обима, али су још увек нужни значајни напори у неким областима. И овде је потребно поспешити административне капацитете.

Било је напретка у области *слободно кретање капитала*, углавном у вези са процесуирањем апликација за дозволу куповине некретнина када је реч о становницима Европске уније и усвајања акционог плана и новог сета законских прописа у оквиру сузбијања прања новца. Укупно усаглашавање је скромно напредовало, али ће свакако бити потребни и даљи напори нарочито када је реч о спровођењу и примени.

Значајни резултати су евидентирани у области *јавних набавки*, уз неопходне институционалне организације и усвајање свеобухватне стратегије. Међутим, потребно је даље усаглашавање законодавстава, а такође би требало наставити побољшавање административних капацитета. Мере против корупције требало би да обухвате правни оквир и његову функционалну примену, омогућавајући на тај начин већу транспарентност и ефикасност.

Можемо да извештавамо о извесном напретку у области *компанијског права*. Усаглашавање је на најбољем путу, али су и даље потребни трајни напори у примени недавно усвојених амандмана и оснаживању административних капацитета.

Знатан напредак се уочава и на пољу *закона о интелектуалној својини*. Достигнут је веома висок ниво усаглашавања законодавстава. Нужни су додатни напори како би се ојачали административни капацитети у погледу примене закона о интелектуалној својини, повећала свест међу деоничарима и наставила борба против пиратерије и плагијата.

Известан напредак је постигнут и када је реч о *политици конкуренције*, нарочито у погледу државне помоћи у тешкој индустрији, као и када је реч о мапи регионалне помоћи и усаглашавању са фискалним планом помоћи. Међутим, неопходно је уложити значајне напоре, нарочито када је у питању помоћ у реструктурирању бродоградилишта, имајући у виду њихову предвиђену приватизацију.

Резултати су позитивни и у области *финансијских услуга*. Усаглашавање законодавства је прилично поодмакло, али је додатну пажњу потребно посветити његовом правилном спровођењу. Надзорни органи би морали да интензивирају своје напоре у побољшању својих надзорних функција и консултативне интеракције са сектором.

Значајан је напредак остварен и на пољу *информационог друштва и медија*, нарочито када је реч о либерализацији тржишта електронских комуникација и

реформе медија. Постигнут је висок ниво усаглашења са овим делом комунитарног права, али је и даље потребно улагати напоре у правцу правилног функционисања на тржишту електронских комуникација.

Напредак у области *пољопривреде и руралног развоја* прилично је неуједначен. У областима политике квалитета као и органског узгоја ситуација је већ на завидном нивоу. У области развоја руралних средина, стечено је знатно добро искуство у контексту претприступне помоћи, али је и даље потребно побољшати капацитете за апсорпцију фондова Европске уније у овој области. Потребно је учинити хитне и трајне напоре у погледу оснаживања Завода за платни промет, Међународног удружења класификационих друштава и Система за идентификацију земљишних парцела. Тренутни систем подршке у Хрватској који је повезан са производњом, разликује се од реформисане Заједничке пољопривредне политике. Усаглашавање система подршке требало би да буде спроведено у правцу припреме за што безболнију транзицију на Заједничку пољопривредну политику.

Знатан укупан напредак је учињен када је реч о *безбедности хране, ветеринарским и фитосанитарним прописима*, поготово од усвајања подзаконских аката. Даљи су напори потребни нарочито када је реч о бризи за животиње, као и оснаживање административних и инспекцијских капацитета.

Хрватска је учинила изванредан напредак и у области *риболовства*. Учињени су први припремни кораци, али су они недовољни у областима управљања флотом, инспекције и контроле, структурних активности и државне помоћи. Хрватска би морала да се озбиљније заложу како би превазишла ове недостатке.

Забележени су и резултати у области *транспорта*. Хрватска би даље требало да установи компетентно и делотворно регулативно тело за железницу. Потребни су даљи напори у погледу примене правила Европске уније у области путног промета, комбинованог транспорта робе, а такође и спровођење законских прописа Европске уније у вези са авијациом, укључујући и поспешивање административних капацитета.

Генерално, учињен је значајан напредак када је реч о *енергији*. Ипак, и даље је потребно чинити значајне напоре нарочито када је реч о енергетској економичности и када је реч о независности и оснаживању регулативних инстанци и административних капацитета.

У области *опорезивања* Хрватска је учинила веома ограничен напредак. Никаквог напретка није било у усаглашавању законодавства. Иако је укупна структура пореских закона усаглашена са *комунитарним правом*, нужни су суштински напори у свим областима. Хрватска је прихватила решење Комисије када је реч о елиминацији дискриминаторних пореза на цигарете. Нужни су додатни напори у погледу јачања административних капацитета, укључујући и ИТ међуповезаности.

Уочен је знатан прогрес у оквирима *економске и монетарне политике*. Свеукупно усаглашење са комунитарним правом у области економске и монетарне политике знатно је напредовало.

Укупно су добри резултати у области *статистике*. Достигнут је веома задовољавајући ниво усаглашености закона. Ипак, нужни су даљи напори нарочито

у погледу оснаживања административних капацитета, пољопривредних, макроекономских и пословних статистика.

Напредак је учињен и у области *социјалне и политике запошљавања*. Остварен је завидан ниво правног усаглашења иако је преостао низ празнина. Потребни су даљи напори како би се оснажили административни капацитети благовремено и пре приступа, а како би се обезбедило правилно спровођење и примена.

Хрватска је учинила видан напредак у *пословној и индустријској политици*, нарочито у погледу малих и средњих предузећа, а такође и када је реч о индустријској стратегији и реструктурирању тешке индустрије. У другим секторима, као што је бродоградња, нужни су даљи напори. Све у свему, Хрватска је остварила добар ниво усаглашености.

У погледу *трансевропске мреже*, Хрватска је учинила видан напредак и наставља да активно учествује у Саобраћајној опсерваторији југоисточне Европе.

Известан напредак је забележен и у области *регионалне политике и координације структурних инструмената*. Хрватска би морала учинити напор да успостави институционалне и административне капацитете. Свеукупно, Хрватска је делимично усаглашена са комунитарним правом у овом делу.

Хрватска је учинила известан прогрес у погледу *судства и фундаменталних права*. Реформе судства су у току, али се одвијају релативно спорим темпом. И даље се на овом плану суочавају са низом изазова. Већина средстава за борбу против корупције постоји, али имајући у виду опсег самог проблема, оне се не користе са траженом енергичношћу. Правни прописи који се тичу фундаменталних људских права су генерално адекватни, али упркос извесном напретку, још увек је преостао низ важних изазова када је реч о спровођењу.

Хрватска је учинила известан напредак у области *правосуђа, слободе и безбедности*, нарочито када је у питању борба против трговине наркотицима и трговине људима. Међутим, неопходни су додатни напори у контролисању спољних граница. Такође су нужни конкретни резултати у борби против организованог криминала, што је питање од великог значаја. Хрватска би морала да оснажи своје напоре како би осигурала нужне административне капацитете за спровођење и примену комунитарног права по пријему у Европску унију.

Приличан је напредак учињен и у областима *науке и истраживања*, као и у областима *образовања и културе*. Иако је генерално достигнут задовољавајући ниво усаглашености, неопходни су додатни напори.

Генерално је остварен задовољавајући напредак и у области *животне средине* нарочито када је реч о квалитету ваздуха, хемикалијама и генетски модификованим организмима. Значајни напори ће бити потребни када је реч о води, контроли индустријског загађења и управљању ризицима, климатским променама и хоризонталним секторима. Значајни напори биће потребни и у погледу инвестиција.

Известан напредак може се приметити и у области *здравствене заштите и заштите потрошача*. Остварен је задовољавајући ниво правне усаглашености. Ипак, потребни су даљи напори на пољу сигурности производа, укључујући Рапекс систем, као и у области јавног здравства када су у питању комунитарни прописи за дуван, репродуктивна ткива и ћелије.

У области *царинске уније* Хрватска је остварила приметан напредак. Потребни су даљи напори како би се наставило усаглашавање закона и створили услови за делотворно спровођење царинских прописа као и даљи напредак у погледу међуповезаности ИТ.

Хрватска је остварила даљи прогрес када је реч о *спољним односима*. У овој области усаглашавање је на добром путу.

Хрватска наставила напредак у областима *инострани, безбедносне и одбрамбене политике*. Генерално, Хрватска је достигла задовољавајући ниво усаглашености, али је потребно да оснажи спровођење и примену контроле наоружања укључујући транспарентност информација у вези са наоружањем.

Када је реч о *финансијској контроли* Хрватска је учинила изванредан напредак. Потребни су даљи напори како би се успоставио снажан и адекватан систем јавне унутрашње финансијске контроле а нарочито у вези са системом управљања фондовима Европске уније.

Нешто је изразитији напредак остварен када је реч о *финансијским и буџетским прописима*, и то у вези са развојем координационих структура за сопствене ресоре. Свеукупно, Хрватска је остварила задовољавајући ниво усаглашења.

Бивша Југословенска Република Македонија

Бивша Југословенска Република Македонија достигла је изванредан напредак током протекле године, али још увек не испуњава **политичке критеријуме**. Парламентарни избори одржани 2008. године, нису испунили кључне међународне стандарде и требало би у потпуности уважити препоруке које је дао ОЕБС. Недостатак конструктивног политичког дијалога између главних политичких партија и учесника у политичком животу негативно се одразило на функционисање политичких институција; улажу се даљи напори на развијању политичког дијалога. Предузети су кораци у погледу приоритета Приступног партнерства, али се траже и даљи напори.

Спровођење Охридског споразума, доприноси консолидацији **демократије и владавине права**. Усвајање закона о језику означио је значајан корак напред када је реч о односима међу етничким заједницама у овој земљи. Нужни су даљи конструктивни напори како би се испунили циљеви Охридског споразума.

Одржавање превремених избора 2008. године било је обележено насиљем и неправилностима. Власти су почеле да изводе прекршиоце пред лице правде и да примењују препоруке ОЕБС у одржавању избора, пре свега путем амандмана на Законе о изборима. У јулу је успостављена нова *владајућа* коалиција мултиетничког карактера. Опозиционе партије бојкотовале су нову *скупштину* током дужег временског периода и скупштина је екстензивно примењивала хитне процедуре за усвајање закона. Нужни су даљи значајни напори како би се побољшао и одржао политички дијалог.

Када је реч о *реформи државне управе*, забележен је изванредан прогрес након увођења повишица плате и усвајањем система континуиране обуке, како се и тражи Законом о државној служби. Ипак, мало се напредовало у погледу гаранција да ће избор виших чиновника бити заснован на професионалним квалификацијама.

Приоритетна је потреба, пре свега стварање стабилне, професионалне и способне јавне службе. Улога Агенције за државну службу, мора бити оснажена и капацитети људских ресурса у министарствима морају бити повећани. Напредовало је спровођење реформе полиције. Именовано је осам нових регионалних начелника као и тридесет и осам нових локалних начелника, као што је и предвиђено законом. Настављена је обука официра полиције, а побољшано је и управљање људским ресурсима. Ипак, политизација на вишим нивоима полицијских структура у неким областима узрокује озбиљну забринутост.

Знатан је напредак учињен када је реч о *реформи судства*. Нови Апелациони суд, а такође и нови Административни суд као и Правосудни савет сада функционишу, а редовни су и састанци Савета јавних тужилаца. Организована је Академија за обуку судија и тужилаца, и у судове су уведени и нови ИТ системи. Ипак, нужно је даље јачање судства у погледу његове независности, ефикасности, људских ресурса и буџетских оквира. У тужилаштву је потребно попунити тренутно непопуњена радна места. Проблем преоптерећености судова је и даље присутан и нужно је пратити спровођење скорашњих реформи нарочито када је реч о непристрасности, одговорности и ефикасности судства.

Учињен је напредак и у спровођењу *антикорупцијских прописа*. Владином акционом плану додељена су засебна средства из буџета. Посебне истражне мере од сада могу да буду примењена у случају корупције. Усвојен је и Акциони план у вези са борбом против сукоба интереса. У неким важним случајевима већ су донете пресуде. Слика о корупцији донекле је побољшана. Ипак, корупција је и даље веома распрострањена и још увек представља доста озбиљан проблем. Неопходни су даљи кораци у том правцу, а нарочито да би се оснажила оперативна координација агенција за спровођење закона и примена прописа за финансирање политичких партија и њихових изборних кампања.

У најширем смислу речи, очито је постојање правног и институционалног оквира за заштиту **људских права и права мањина**. Упркос томе, нужни су даљи напори да би се омогућило спровођење на многим пољима.

Пријаве о *лошем поступању* полиције морале би бити знатно делотворније истражене, а починиоци кривично гоњени. *Затворска* инфраструктура се постепено реновира. У сваком случају, потребне су даље акције како би се елеминисали нехумани и деградирајући услови и како би се успоставила професионална управа. Када је реч о *правима жена* усвојена је национална стратегија борбе против насиља у породици, а и појачане су и законске мере у вези са силовањима. Ипак, нужни су трајни напори како би се жене заштитиле од свих облика насиља. Када је реч о *правима деце* проширено је обавезно образовање и на снагу је ступио Закон о правима малолетника. Ипак, морало би се више учинити када је реч о заштити права деце.

Када је реч о *културним правима и правима мањина*, учињен је изванредан напредак у спровођењу стратегије за равноправну заступљеност, а у складу са оквирима Охридског споразума. Усвојен је Закон о језику што је омогућило ширу употребу албанског језика у скупштини. Закон о промоцији и заштити права мањинских заједница, такође је усвојен, чиме су створени услови за оснивање специјализоване агенције.

Ипак, власти морају да чине даље напоре којима ће промовисати интеграцију етничких заједница у овој земљи, нарочито у области образовања. Није довољно пажње посвећено проблемима који забрињавају мање бројне етничке мањине. Мали се напредак бележи када је реч о *Ромима*. Релевантни акциони планови спроводе се веома споро. Ромска популација и даље живи у веома тешким условима, дискриминисана је и има слаб приступ образовању, социјалној заштити, здравственој заштити, решавању стамбеног питања и запослења.

У погледу **регионалних проблема и међународних обавеза** бивша Југословенска Република Македонија у потпуности је сарађивала са Међународним кривичним судом за бившу Југославију. Усвојене су нужне судске реформе којима се обезбеђује правилно процесуирање случајева враћених националним властима и релевантна обука судија и тужилаштва је у току. Када је реч о Међународном кривичном суду, билатерални споразум о имунитету са Сједињеним Америчким државама није у сагласности са релевантним принципима и ставовима Европске уније.

Земља је наставила да учествује активно у регионалним иницијативама, укључујући и нови Савет за регионалну сарадњу. Преузела је и прво предствеништво Централноевропског споразума о слободној трговини (ЦЕФТА) 2006. године, пошто је он ступио на снагу.

Основан је здружени комитет у вези са демаркацијом граница са Косовом и очекује се окончање овог процеса. Влада је одлучила да призна независност Косова¹⁰ у октобру 2008.

Бивша Југословенска Републике Македонија има генерално добре односе са земљама у региону. Ипак, на њене односе са Грчком и даље негативно утичу неразрешени проблеми око имена. Требало би избегавати акције и изјаве које би могле да имају негативан утицај на добросуседске односе. Неговање позитивних добросуседских односа укључујући и преговоре и обострано прихватљива решења за проблем имена, под надзором Уједињених нација, и даље је од кључне важности.

Привреда у Бившој Југословенској Републици Македонији, одржала је солидан раст. Ипак, мање повољно економско окружење допринело је наглом повећању спољнотрговачког дуга и порасту инфлације. Настављен је напредак структурних реформи и побољшано је пословно окружење. Ипак, веома висока стопе незапослености остаје и даље главни разлог за забринутост. Институционалне слабости и недостаци када је реч о владавини права, и даље отежавају неометано функционисање тржишне економије и представљају додатни негативан терет за пословну климу.

Када је реч о **економским критеријумима** бивша Југословенска Република Македонија добро напредује. Све је ближе томе да постане функционална тржишна економија. Тебало би да буде у стању да се носи са компететивним притисцима и тржишним снагама у оквиру ЕУ у наредном средњорочном периоду, под условом да енергично примењује свеобухватни реформски програм како би умањила своје знатне структурне слабости.

Земља је одржала широк политички консензус када је реч о основама економске политике. Сет закона у овој области остаје углавном у оквирима макроекономске стабилности и предвидљивости. Привредни раст је остао солидан.

---

¹⁰ Резолуцијом савета безбедности UNSCR 1244/99

Када је реч о јавним финансијама, оне су побољшане тако што су смањени порези, повећана ефикасност у прикупљању пореза и повећано улагање у инфраструктуру и образовање. Задржан је релативно низак ниво дуговања јавног сектора. Побољшано прикупљање пореза указује на изванредан успех у сузбијању сиве економије.

Прилив страних директних инвестиција био је у значајном порасту прошле године. Приватизација је умногоме окончана. Удео приватног сектора у укупном билансу чини готово 80 одсто додатне вредности. Либерализација цена и трговине достигнута је практично у свим секторима. Процедуре у вези са банкротом додатно су поједностављене, а убрзана је и регистрација власништва. Донекле је ојачана финансијска независност надзорних и регулаторних агенција. Повећана је финансијска интермедијација. Побољшана је конкуренција у мрежним индустријама. Штавише, предузете су мере на побољшању квалитета људског капитала. Економска интеграција са Европском унијом је веома напредовала.

Ипак, погоршање спољнотрговачког биланса појачало је спољну осетљивост чинећи фискалну дисциплину још значајнијим питањем. Тржиште рада још увек лоше функционише; опстаје висок ниво незапослености. Функционисање тржишне економије још увек је ометено институционалним слабостима и постоји потреба да се ојача владавина права. Државна управа и даље је неефикасна и у неким секторима је степен правне сигурности и даље веома низак што се негативно одражава на то колико је земља атрактивна за страна улагања. Судство је и даље уско грло, а регулаторне и надзорне агенције још увек немају ресурсе за делотворно функционисање.

Упркос напорима да се умањи нерегистрована привреда она остаје јака. Подстакнут је слабим законодавним оквирима као и слабостима у примени постојећих закона, укључујући и борбу против корупције и организованог криминала. Област сиве економије и даље остаје важан изазов с обзиром да умањује пореску основицу и ефикасност економске политике.

Бивша Југословенска Република Македонија, учинила је даље напоре на побољшању своје **способности да преузме обавеза чланства**. Забележен је изванредан напредак у испуњавању приоритета Приступног партнерства. Ипак, земља се и даље суочава са крупним недостацима у спровођењу и делотворној примени законодавства. Недостају адекватни људски и финансијски ресурси за пуно спровођење *комунитарног права*.

У области *слободног кретања робе*, административни капацитети су побољшани, али су и даље недовољни на обезбеде правилну примену. Већина секторских *комунитарних прописа* тек би требало да буду пренети и примењени. Забележен је изванредан напредак у области *слободног кретања радника* као и *права на оснивање и слободе пружања услуга*, где усаглашавање законодавства са *комунитарним правом* остаје у раној фази. Видан је напредак учињен у погледу усклађивања законодавства у области *слободног кретања капитала*. Административни капацитети и евиденција резултата у борби против прања новца нису задовољавајући.

Значајан је напредак учињен у области *јавних набавки*. Ипак, недавно усвојени закони о концесијама и јавно-приватним партнерствима још увек није у складу са *комунитарним правом*. Тренутни напори када је реч о обуци надлежних

за потписивање уговора и економских оператора у погледу нових прописа о јавним набавкама морају бити трајног карактера. Значајан је напредак учињен у области компанијског права где је законодавна усаглашеност задовољавајућа. Када су у питању закони о *интелектуалној својини* напредак је учињен захваљујући оснаживања правног оквира и проширењу административних капацитета. Резултати примене се лагано побољшавају, али су нужни даљи напори како би се постигли задовољавајући нивои у сузбијању пиратерије и плагијаторства.

О добром, али неуједначеном напретку може се извести у области *конкуренције*, укључујући политику државне помоћи. Комисији за заштиту конкуренције и даље је потребно боље квалификовано особље и адекватно финансирање. *Ex ante* контрола није на нивоу задовољавајуће ефикасности.

Учињен је напредак о усаглашавању законодавства са *комунитарним правом* у области *финансијских услуга*. Недостаци су и даље приметни када је реч о административним капацитетима надзорних тела, а нарочито у вези са осигурањем где је примена посебно незадовољавајућа.

У области *информативног друштва и медија* бележи се значајан напредак у усаглашавања са *комунитарним правом* када је реч о електронским комуникацијама, укључујући и примену принудних мера. Захваљујући томе, створени су услови за надметање од чега ће имати користи потрошачи. Ипак, финансијска ситуација радиодифузног савета и јавног сервиса за радиодифузију и даље остаје предмет забринутости.

У области *пољопривреде и развоја руралних средина* напредак у развоју прописа праћен је побољшањима када је реч о административним капацитетима у релеватним институцијама, као и бољим спровођењем иако је усаглашавање са *комунитарним правом* у раној фази. Бележи се и скроман напредак у области *безбедности хране, ветеринарским и фитосанитарним прописима*, углавном у вези са законодавством. Административни капацитети су ојачани, али још увек нису адекватни да би осигурали правилно спровођење *комунитарног права*. Остварен је напредак у усаглашавању закона у области *риболова* где тек треба развити административне капацитете.

Може се извести о видном напретку у области *транспортне политике*. Ипак, административни капацитети у свим секторима и даље су недовољни. Регулативна тела и органи безбедности тек би требало да постану оперативни на пољима земаљског, ваздушног и железничког саобраћаја. Предузетим реформама у железничком саобраћају потребно је даље спровођење.

Прогрес се бележи и у *енергетском* сектору, а нарочито у погледу законских усаглашавања и либерализације тржишта електропривреде. Ипак, нека ванредна питања у вези са тарифирањем и дистрибуцијом електричне енергије и даље траже пуну пажњу. Административни капацитети за примену политике енергетске економичности и прописа о заштити од радијације јесу побољшани, али је и даље потребно њихово поспешивање. Степен независности ових регулатора и даље је неадекватан.

Ниво законодавног усаглашења када је реч о индиректном *опорезивању* јесте задовољавајући, али би морао бити побољшан у директном опорезивању. Административни капацитети за прикупљање пореза знатно су унапређени и приход од пореза је у порасту, али су и даље потребни напори како би се осигурало

делотворно спровођење и примена пореских закона. Нужни су трајни и знатни напори на сузбијању корупције.

Учињен је изванредан напредак у усаглашавању закона са *комунитарним правом* и у јачању капацитета у области *економске и монетарне политике*. У области *статистике* учињен је напредак у правцу побољшања и статистичке инфраструктуре као и статистике сектора. Такође је унапредовала и усаглашеност са класификацијама у складу са *комунитарним правом*. Потребни су даљи напори како би се у статистици постигао и одржао квалитет.

Ограничен напредак је забележен у области *запошљавања и социјалне политике*. Достигнут је скроман ниво законског усаглашавања. И док се административни капацитети постепено оснажују, и даље су недовољни да би усвојена политика и закони били правилно примењивани.

Учињен је знатан напредак на пољу *предузетничке и индустријске политике*, нарочито у погледу законодавних оквира и секторских политика.

Учињен је напредак и у области *трансевропских мрежа*. Земља и даље активно учествује у Саобраћајна опсерваторија југоисточне Европе. Обимни финансијски извори потребни за унапређење инфраструктуре и даље представљају највећу сметњу.

Изванредан напредак је забележен и у области *регионалне политике и координације структурних инструмената*, иако обиман посао тек предстоји када је реч о спровођењу компоненти Инструмента претприступне помоћи (ИПА) који имају функцију претходника Структурних фондова. Административни капацитети на регионалном и локалном нивоу као и у ресорним министарствима морали би бити знатније оснажени.

Изванредан је напредак учињен и у области *судства и фундаменталних права*. Што се тиче реформе судства, Савет судова функционише, Савет јавних тужилаца је основан, а усвојен је и Закон о канцеларији јавног тужиоца. Ипак, даље јачање судства је нужно када је реч о независности, ефикасности, људским ресурсима и буџетским оквирима. Усвојени су амандмани Кривичног закона којима се дозвољава употреба специјалних истражних мера у случајевима корупције. Акционом плану за борбу против корупције додељена су посебна буџетска средства. Нужни су даљи напори нарочито када је реч о финансирању политичких партија и изборних кампања. Када је реч о фундаменталним правима, усвојен је Закон о језику захваљујући ком је дозвољена даља употреба албанског језика у јавном животу. Ипак, нужни су даљи напори којима би се посветила већа пажња проблемима мање бројних етничких мањина укључујући и Роме.

У области *судства, слободе и безбедности* оперативни капацитети надлежних институција додатно су побољшани. Бележи се напредак у полицијској сарадњи, борби против организованог криминала, миграционој политици, политици азила и издавања виза као и када је реч о контроли граница. Законодавство је углавном успостављено и спровођење је у току. Визне олакшице и Споразум о реадмисији између Европске уније и Бивше Југословенске Републике Македоније, ступили су на снагу јануара 2008. године. Покренут је дијалог са Европском комисијом у вези са либерализацијом визног режима. Постигнути су добри резултати у испуњавању кључних захтева на путу либерализације визног режима, и то увођењем биометричких пасоша. Учињен је напредак у погледу

профилисања и разбијања криминалних група које се баве трговином људима, али ова земља остаје земља порекла, транзита и дестинације за трговину људима. Политизација виших полицијских званичника доводила је до злоупотреба. Свеукупни административни капацитети морају бити даље ојачани с обзиром да организовани криминал остаје извор озбиљне забринутости што утиче на владавину права и пословно окружење.

У области *науке и истраживања* напредак је учињен када је реч о организацији истраживачке сарадње на националном нивоу, али капацитети су и даље недовољни. Прва година учешћа у ФП7 програмима дала је добре резултате. Потребни су додатни напори у спровођењу интеграције у Европску истраживачку област.

Учињен је видан напредак у области *образовања и културе*, иако су капацитети за спровођење усвојеног законодавства и даље недовољни. Земља би требало да и даље улаже напор како би се припремила за увођење програма доживотног учења и програма млади у акцији.

Учињен је напредак у развоју законодавног оквира на пољу *животне средине*, нарочито у вези са хоризонталним законодавством и секторима за ваздух и отпад. Додатни пакети подзаконских аката тек треба да буду припремљени. Неки сектори, као што су квалитет воде или заштита природног окружења, заостају. Административни капацитети траже додатно оснаживање и, упркос томе што су учињени знатни напори како би се повећали финансијски извори, инвестиције у инфраструктуру за заштиту окружења и даље су углавном недовољни. У области *заштите потрошача и заштите здравља* учињен је напредак у изградњи институционалних капацитета за заштиту потрошача и повећање фондова за јавно здравство. Ипак, још увек није успостављен делотворан и транспарентан систем надзора тржишта. Административни ресурси су недовољни да омогуће пуно спровођење законодавства, стратегија и акционих планова у области јавног здравства.

Додатни напор учињен је у области *царинске уније*. Прилив државних прихода је додатно порастао и постигнути су добри резултати у сузбијању пограничног криминала. Царинско законодавство је у доброј сагласности са *комунитарним правом*, али је и даље потребно додатно усклађивање. Административни и оперативни капацитети су знатно унапредовали и борба против корупције је већ дала неке видљиве резултате.

Учињен је изванредан напредак у саглашавању са законодавством у области *спољних послова Европске уније*, нарочито као резултат спровођења споразума ЦЕФТА, као и у области спољне, безбедносне и одбрамбене политике. Потребни су даљи напори како би се оснажили административни капацитети у овим областима.

У области *финансијске контроле* постигнут је ограничени напредак у саглашавању и спровођењу законодавства. Административни капацитети институција одговорних за јавну унутрашњу финансијску контролу и спољну контролу јесу оснажене, али су и даље недовољни да испуне обавезе које проистичу из *комунитарног права*. У области *финансијских и буџетских мера* учињен је изванредан напредак са преварама које се односе на ПДВ и царину. У догледно време ће бити неопходне адекватне координисане структуре, правила спровођења и јачање административних капацитета у сопственим ресурсима.

Црна Гора

Црна Гора је учинила значајан напредак у испуњавању **политичких критеријума** и побољшању свог правног оквира као и снажењу својих институционалних капацитета у складу са Европским партнерством. Спровођење Устава одвијало се добро. Ипак, Црна Гора и даље мора да поспешује своје залагање како би спровела реформе. Потребни су посебни напори како би до краја била спроведена реформа судства. Упркос извесном напретку, борба против корупције и организованог криминала и даље представља највећи изазов. Политички консензус је и даље снажан када су у питању теме у вези са Европском унијом, али морао би бити проширен у другим областима које се тичу изградње државе. Морају бити поспешени и административни капацитети.

Демократија и владавина права су оснажени. Бележи се изванредан напредак у спровођењу новог Устава усвојеног 2007. године. Ипак, очигледна је потреба да се унапреди државна управа и функционалност судства као и да се покаже виши степен политичке воље у правцу достизања резултата у борби против корупције.

Парламент је основао Савет за европске интеграције на чијем је челу члан опозиције. Законодавне активности биле су интензивне. Ипак, потребно је да парламент додатно консолидује своје капацитете и делотворност као законодавно и тело политичке контроле.

Влада је наставила да се прилагођава захтевима који су се јавили стицањем независности. Додатно је унапредила координацију европских интеграција. Али, управа и капацитети, нарочито у ресорним министарствима, и даље су слаби.

Напредак је учињен и у оснаживању законодавних оквира када је реч о државној управи. Известан је напредак учињен и у управљању људским ресурсима као и у реформи владе и локалне управе. Ипак, недостатак људских и финансијских ресурса, заједно са структурним слабостима и корупцијом настављају да угрожавају укупну делотворност државне управе. Административни капацитети остају ограничени. У кључним областима као што је урбано планирање и заштита животне средине, постојеће административне структуре и капацитети нису адекватни и потребно је да се побољшају. Такође постоји потреба за даљим побољшањем законодавства у вези са државном службом, као и обезбеђивање кохерентног спровођења. Канцеларија Заштитника грађана је оснажена увођењем два заменика Заштитника грађана, али његова свеукупна делотворност остаје лимитирана.

Изванредан је напредак учињен у реформисању *судства*. Црна Гора је усвојила Акциони план и законодавство доношењем новог Устава. Септембра 2008. године, основана су посебна одељења Виших судова за борбу против организованог криминала, корупције, ратних злочина и тероризма. Ипак, још увек јој недостају кључно реформско законодавство којим би се осигурала њихова независност и одговорност. Свеукупна делотворност судског система је на ниском нивоу. Количина грађанских и кривичних парница као и претерана дужина процеса и даље су разлог за озбиљну забринутост. Још увек није окончана кривична истрага у случају депортације и нестанка више од осамдесет босанских грађана 1992. године.

Забележен је изванредан прогрес у оснаживању стратешког и административног оквира у *борби против корупције*. Донекле је побољшано гледиште када је реч о самом проблему корупције. Упркос томе, спровођење је и даље слабо и до сада су достигнути резултати ограниченог обима. Кључна законска решења као што су нови Закон о сукобу интереса, још увек није усвојен. Црној Гори недостају снажни и независни надзорни или контролни органи. Истражни капацитети институција за спровођење закона и даље су недовољни што резултира веома ниским бројем крајњих осуђујућих пресуда у случајевима корупције. Корупција је и даље веома широко распрострањена и представља посебно озбиљан проблем.

Изванредан је напредак постигнут и у области људских **права и заштити права мањина** у ком смислу је Црна Гора и даље генерално у сагласности са Европским стандардима. У Закону о спровођењу Устава требало би да буду разјашњене гаранције у вези са ретроактивном применом Европске конвенције о људским правима. Вишегодишња стратегија за социјалну заштиту и заштиту *деце*, за друштвену интеграцију особа са инвалидитетом као и заштиту старих усвојене су новембра 2007. године, али услови још увек нису битније побољшани у пракси. Потребна је шира друштвена позорност као и адекватно законодавство како би се решавао проблем насиља над *женама*. Нужан је напредак у дефинисању механизма спровођења, побољшању заштите и јачању свести о дискриминацији заснованој на полу. У светлу недавних инцидената, укључујући нападе на новинаре, *слобода изражавања* би морала бити боље заштићена. Истраге о оваквим случајевима би морале бити детаљне. Насиље и случајеви клевете против новинара представљају извор забринутости. Услови за стварање организација *цивилног друштва* су и даље, у највећем делу, задовољавајуће али постоји простор за побољшања када је реч о сарадњи Владе и цивилног друштва. Када су у питању *власничка права* процес реституције и компензације је у току, и жалбе на одлуке које су донеле прве три инстанце регионалне институционалне комисије, и даље се подносе.

Црна Гора је учинила изванредан напредак у оснаживању оквира за *заштиту мањина* тиме што је усвојила стратегију мањинске политике и националну стратегију у вези са *Ромима*, оснивајући националне савете мањина као и оснивајући специфичне механизме финансирања. Ипак, већина имплементационих мера, укључујући и дистрибуцију средстава, још увек није окончана. Међуетнички односи се одвијају без сметње али социјална и економска права расељених лица, међу којима су многи Роми са Косова, још увек нису гарантована. Ромска, Ашкали и Египатске заједнице и даље се суочавају са веома тешким животним условима и дискриминацијом, незадовољавајућим приступом образовању, социјалној заштити, здравственој заштити, решењу стамбеног питања и запошљавања. Недавно усвојена Владина стратегија која обухвата период од 2008-2012. године, сада треба да буде примењена.

Када је реч о *регионалним питањима и међународним обавезама*, Црна Гора је наставила да игра конструктивну улогу у региону као и да активно учествује у регионалној сарадњи, укључујући и недавно основан Савет регионалне сарадње као и Централно Европски споразум о трговини (ЦЕФТА). Сарадња са Међународним кривичним судом за бившу Југославију и даље је задовољавајућа и

Црна гора је потписала споразуме о сарадњи у случајевима ратних злочина са државним тужилаштвима Србије и Хрватске.

Посвећена је додатна пажња неговању добрих односа и сарадње са суседним државама. Билатерална сарадња је напредовала. Нарочити је напредак постигнут у решавању билатералног проблема границе између Црне Горе и Хрватске с обзиром да су одлучиле да се заједно обрате Међународном суду правде поводом проблема око полуострва Превлака. Црна Гора је признала независност Косова октобра 2008. године.¹⁰⁾

Када је реч о Међународном кривичном суду, билатерални споразум о имунитету са Сједињеним Америчким државама није у сагласности са релевантним ставовима Европске заједнице као ни са водећим принципима.

Економија Црне горе наставља да се развија брзим темпом. Темпо структурних реформи се убрзава и институционални капацитети су оснажени. Макроекономска стабилност је ослабљена услед раста инфлације и спољних утицаја. Недостаци када је реч о владавини права, као и њихово решавање остају кључни изазов за економски развој.

Што се тиче **економских критеријума**, учинињени су даљи кораци у успостављању функционалне тржишне економије. Окончање и брзо спровођење текућих реформи нужно је како би у средњорочним оквирима земља могла да се носи са конкурентним притиском и тржишним снагама у оквиру ЕУ.

Економски раст је и даље снажан, под јаким утицајем страних директних инвестиција и домаће потражње, захваљујући чему је додатно снижена стопа незапослености. Смањење давања кредита комерцијалних банака на одживи ниво 2008. године поспешило је макроекономску стабилност. Снажна фискална позиција омогућила је додатне капиталне инвестиције и даљу редукацију јавног спољног дуга. Процес приватизације је убрзан, смањујући изложеност јавних финансија и поспешујући конкурентност.

Започета реконструкција транспортног и енергетског сектора. Регулација и функционисање сектора финансијских услуга побољшано је након ревизије и спровођења новог Закона о банкама као и оснивањем Агенције за надзор осигурања. Основан је и Савет за елиминисање бизнис баријера. Развој људских ресурса наставља се спровођењем делотворнијих програма за обуку. Економска интеграција са Европском заједницом је и даље на високом нивоу.

Међутим, тренутни билансни дефицит достигао је невиђени ниво и структура његовог финансирања постала је мање прихватљива. Фискална ситуација остала је повољна упркос привременој природи привредног раста. Видљива инфлација је у порасту услед раста цена енергената и прехранбених производа. Неодговарајуће квалификовани радници и њихов недовољан број проузроковали су пораст цене надница. Приватизација неких компанија није успела услед недостатка интересовања инвеститора.

Индустријска производња и даље је релативно нестабилна. Извозни капацитети малих и средњих предузећа и даље су веома ограничени. Продор на тржиште, регистрација власништва и прибављање грађевинских дозвола трпе услед административних слабости. Огроман удео сиве економије проузрокуван је слабим законским оквиром као и недостацима у спровођењу закона, укључујући борбу

против корупције и организованог криминала. Остаје значајан изазов с обзиром на то да утиче на умањење пореске основице и ефикасност економске политике.

Црна Гора је учинила даљи напредак у усаглашавању са **Европским стандардима**. У целини, Прелазни споразум се спроводи без тешкоћа од 1. јануара 2008. године. Знатан је напредак остварен у области слободног кретања услуга, царини и опорезивању, пољопривреди, путном транзитном саобраћају и истраживања. Такође се може извести о извесном напретку у вези са стварањем правних оквира у области слободног промета робе, конкуренције, јавних набавки, права на интелектуалну својину, образовању, социјалној и политици запошљавања, индустрији и малим и средњим предузећима, безбедности хране, правосуђу, слободи и безбедности. Ипак, даља побољшања у комплетирању законодавних, институционалних и административних капацитета још увек су нужни у овим областима. Посебни су напори потребни у вези са правосуђем, слободом и безбедношћу. Напредак у области транспорта, енергетике, животне средине и области информационог друштва и даље је неуједначен. Напредак није задовољавајући у области развоја статистичког система.

Када је реч о **унутрашњем тржишту** Црна Гора је учинила изванредан напредак у бављењу приоритетима из Европског партнерства. У области *слободног промета робе* наставља се успостављање институција. Али, Црној Гори је потребно додатно да ојача релевантне административне и људске капацитете, као и да оснажи сарадњу између релевантних државних институција и да усагласи хоризонталне правне оквире са законодавством ЕУ. Такође су потребни додатни напори када је реч о *комунитарним праву* који се односи на одређени сектор.

Законодавни оквир у области *слободног кретања лица* унапређен је откако је усвојен Закон о запошљавању и раду странаца, који ће бити у примени од 1. јануара 2009. године. Такође је значајан напредак у области слободног кретања услуга, и то захваљујући либерализацији у оквирима текућих преговора за приступ СЗО. У погледу *права на оснивање* донете су измене у области компанијског права, а у циљу даљег усавршења са компанијским директивама Европске уније.

И у области *слободног кретања капитала* учињени су знатни помаци усвајањем амандмана на Закон о страниј валути и промет капитала и то тако што су опозване неке заштитне мере.

Значајан напредак је достигнут на пољу *царине и опорезивања*. Законодавство је додатно усаглашено са *комунитарним правом*. Ипак, континуирани напори су потребни и у усаглашавању и у побољшању прикупљања пореза. Административни капацитети царинских и пореских органа морали би бити додатно ојачани укључујући и делотворну употребу анализе ризика и компјутеризацију. Борба против корупције је и даље приоритет.

У вези са *конкуренцијом* нужне су институције и настављено је оснивање административних тела за заштиту конкуренције, као и Комисија за контролу државне подршке и помоћи. Њихова оперативна независност требало би да буде гарантована, а такође би требало ојачати њихове административне капацитете.

Напредак је настављен и у области *јавних набавки*. У неким областима као што су комуналне услуге, концесије и јавно-приватна партнерстава, усаглашавање је и даље незадовољавајуће. Особље у Агенцији за јавне набавке прошло је обуку, али је потребно додатно ојачати административне капацитете.

Још увек је потребно остварити напредак у области заштите *права на интелектуалну својину*. Канцеларија за интелектуалну својину у Црној Гори је званично отворена 28. маја 2008. године, али су институционални капацитети и капацитети за спровођење као и ниво јавне свесности и даље ограничени.

Даљи је напредак учињен у развоју *политике запошљавања* и законодавства тиме што је усвојен Закон о раду, али капацитети за спровођење још увек битно заостају. Када је реч о *социјалној политици* и заштити угрожених група, у ком смислу Црна Гора наставља да у најширем смислу испуњава захтеве, изван је напредак учињен у погледу законодавног оквира и са успостављеним Социјалног савета као платформе за поспешивање друштвеног дијалога.

И док је Влада предузела неке иницијативне кораке када је реч о *политици јавног здравља*, свеукупан напредак је и даље лимитиран.

Забележен је напредак и у области *образовања*. Законски оквири и систем гаранције квалитета знатно су ојачани. Потребан је даљи напредак у спровођењу свеобухватне политике доживотног учења. Бележи се видан напредак у области *истраживања*, посебно у развијању стратегије и регионалне и међународне сарадње, укључујући и сарадњу са ЕУ.

Приступање Црне Горе Светској здравственој организацији ушао је у своју завршну фазу. Забележен је напредак и на нивоу мултилатералних и билатералних односа, укључујући и договор остварен са Европском унијом у априлу.

Што се тиче ***секторских политика***, може се извести о напретку који је остварен у области *индустрије и малих и средњих предузећа* и ако је он и даље ограничен када је реч о хармонизацији и убрзању процедура за издавање лиценци и дозвола као и отварање пословних објеката.

У области *пољопривреде и руралног развоја, безбедности хране, ветеринарских и фитосанитарних питања, као и риболова*, забележен је напредак у реформи законодавства и планирању развоја. Упркос томе, спровођење би требало поспешити и установити интегрисани систем безбедности хране.

Изван је напредак остварен у смислу усаглашавања са *комунитарним правом* и у области *животне средине*. Ипак, нужни су значајнији напори када је реч о спровођењу. Посебну пажњу би требало посветити оснаживању административног капацитета и успостављању делотворних инспекцијских органа. Потребно је уложити додатне напоре на јачању свести о питањима заштите животне средине. Генерално, заштита природне средине, пре свега у приобалним областима и националним парковима, представља извор забринутости.

Остварен је напредак у погледу либерализације *транспорта*, а посебно када је реч о путном транзитном саобраћају. Преструктурирање железнице је у процесу спровођења, али приступни услови инфраструктурама тек треба да буду дефинисани. Напредак у сигурности на путу, поморском транспорту и систематском приступу развоју транспорта донекле је ограничен. Нужни су знатни напори у спровођењу комунитарног права које се односи на ваздухопловство. Црна Гора наставља да активно учествује у Транспортној опсерваторији Југоисточне Европе.

Бележи се напредак у сектору *енергетике*, али је његово темпо неуједначено. И даље су потребни континуирани напори како би били испуњени захтеви Уговора о енергетској заједници.

Известан је напредак учињен и на пољу *информационог друштва и медија*. Ипак, постоји забринутост када је реч о независности новог органа Агенција за електронске комуникације. Штавише, пренос компетенција на ново регулаторно тело могло би имати значајан негативан финансијски утицај на Агенцију за радиодифузију.

Развој у јавној финансијској интерној контроли и екстерној ревизији налазе се у раној фази. Нужни су значајни напори на јачању свести и организовању обуке на новом систему. Независност и капацитети Државне ревизорске институције нужно морају бити додатно ојачани.

Ограничен напредак учињен у производњи статистичких података и административним капацитетима и даље је веома слаб. Завод за статистику (Монстат) има озбиљних потешкоћа да испуни своје обавезе и недостатак професионалне независности. Потребни су додатни напори у свим областима како би био достигнут ниво у складу са стандардима Европске уније.

У области *правосуђа, слободе и безбедности* Црна Гора је почела да се бави приоритетима, али спровођење остаје ограничено.

Црна Гора је учинила напредак у области политике *виза*. Визни режим Европске комисије и Црне Горе, као и споразуми о реадмисији, ступили су на снагу јануара 2008. године. Покренут је дијалог о либерализаци визног режима са Европском комисијом. Црна Гора је усвојила релевантно ново законодавство и отпочела издавање биометричких путних исправа. Ипак, визни режим још увек није у потпуности усаглашен са европским стандардима, и потребни су додатни напори како би се испунили критеријуми постављени планом либерализације визног режима.

У погледу *управљања границом* Црна Гора је отпочела спровођење стратегије интегрисаног управљања границама као и акционог плана како би ојачала сарадњу између пограничне полиције и царинских служби. Ипак, нови Закон о надзору државне границе још увек није донет. Техничка опремљеност на неколицини граничних прелаза још увек је незадовољавајућа.

У области *азила и емиграције* напредак је неуједначен. Известан је напредак учињен на пољу азила и то усвајањем секундарног законодавства као и успостављањем Канцеларије за азил и Комисије за азил. Закон о страним фдржављанима тек треба да буде усвојен. Новоусвојена стратегија о миграцијама тек би требало да буде делотворно спроведена. Центар за прихватање илегалних имиграната још увек није формиран.

Известан прогрес достигнут је у области *прања новца*, и то усвајањем новог Закона о превенцији прања новца и финансирању тероризма. Секундарно законодавство сада би требало да буде усвојено, а капацитети за спровођење ојачани. Надлежности и капацитети финансијске полиције остају ограничени. Истражни капацитети и институције за спровођење закона још увек су незадовољавајући. Прање новца је и даље извор озбиљне забринутости и нужно је уложити значајне напоре како би се успехом борили против прања новца и спречили га.

Усвојена је нова стратегија у борби против наркотика и додатна је обука организована и за пограничну полицију као и за царинско особље, али транзит *наркотика* и илегална трговина, нарочито од стране организованих криминалних

група, остају разлог за забринутост. Злоупотреба наркотика као и криминалне делатности у вези са наркотицима у овој земљи и даље су у порасту. Црна Гора је почела да се бави приоритетима у овој области, али су нужне додатне активности.

Скроман напредак учињен је и у области полицијске контроле. Унутрашња реорганизација *полиције* као и тренинг сесије се настављају, али опрема, објекти и професионални капацитети морају бити додатно унапређени.

Известан напредак је евидентиран и у борби против *организованог криминала*, а нарочито усвајањем осавремењеног акционог плана и успостављањем посебних одељења за организовани криминал у вишим судовима. Ипак, организовани криминал остаје разлог за озбиљну забринутост који утиче на владавину права и пословно окружење. Нови Закон о кривичном поступку још увек није усвојен. Истражни поступак је и даље незадовољавајући и резултира веома ниским бројем коначних пресуда. Веома је мало учињено на плану превенције *трговини људима*. Црна Гора је и даље земља порекла, транзита и крајња дестинација. Истражни поступци у овој области су веома ретки и нужан је проактивнији приступ идентификовању и пружању помоћи жртвама.

Забележен је ограничен напредак у области заштите *личних података*. У недостатку новог законодавног акта и независног и ефикасног надзорног органа, постојећа правила у погледу заштите података и даље се не примењују, што је разлог за озбиљну забринутост.

Србија

Србија је учинила известан напредак у испуњавању *политичких критеријума* у складу са Европским партнерством. Споразум о стабилизацији и придруживању, потписан је априла 2008. године, и означава прекретницу у односима Србије и Европске Уније. Значајни напредак је учињен када је реч о сарадњи са Међународним кривичним судом за бившу Југославију. Пуна сарадња остаје кључна међународна обавеза која се мора у потпуности испоштовати. У закључцима које је Савет донео 20. априла 2008. године, министри Европске заједнице усагласили су се да Споразум о стабилизацији и придруживању предају парламентима на ратификацију, а Заједница се сложила да спроведе Прелазни споразум чим Савет одлучи да Србија у потпуности сарађује са Хашким трибуналом. Током протекле године, политичким животом у Србији доминирало је до одређене границе питање проглашења независности Косова.¹¹⁾ Поделе међу политичким партијама у погледу кључних политичких питања негативно су утицале на активности парламента и владе, водећи ка превременим законодавним изборима. Након председничких и парламентарних избора успостављена је знатнија стабилност у парламенту и досегнут је шири обим консензуса по питању европских интеграција. Нова влада формирана у јулу 2008. године, започела је са кључним политичким приоритетима и убрзањем реформских процеса.

---

¹¹⁾ Резолуција Савета безбедности УН 1244/99

У областима *демократије и владавине права* учињен је известан напредак у смислу усвајања законодавства за спровођење новог *уставног* оквира. Ипак, нужне су даље реформе како би се обезбедило спровођење уставних уредби у судству у складу са европским стандардима.

Парламент је ратификовао Споразум о стабилизацији и придруживању у септембру 2008. године, када је и започет рад на законодавном пакету у складу са европским стандардима у низу области. Ипак, број законских предлога је ограничен и тек је неколицина закона усвојена током периода о ком се извештава. Парламентарна реформа је одложена и питање партијске контроле над мандатима чланова парламента још увек није покренуто. Капацитет парламентарних комитета је и даље ограничен и даље је потребна ревизија изборног законодавства.

Активности Владе током већег дела периода о ком се извештава биле су под утицајем тема у вези са Косовом и недостатком консензуса када је реч о односима са Европском заједницом. Нова Влада, која је ступила на дужност јула 2008. године, прихватила се обавезе да ојача везе са Европском Унијом и да напредује у процесу реформи. Неопходно је побољшати координацију писања политика између министарстава и агенција. Учињен је известан помак у реформи законодавства, а у вези са локалним управама. Очигледна је потреба за даљим побољшањима и усаглашавањем са европским стандардима у овој области.

Србија има свеукупно добре капацитете у области *јавне администрације*. Програми европских интеграција били су ојачани, јер је у координацији Канцеларије за европске интеграције српска администрација активно учествовала у изради Националног програм за интеграцију Србије у ЕУ коју је српски парламент усвојио у октобру 2008. године. Новооснована канцеларија републичког заштитника права грађана активно је одговарала на грађанске захтеве за помоћ и дала је низ предлога амандмана на законске нацрте. Резултати рада независних и регулаторних тела релативно су добри с обзиром на отежане услове. Српске власти би морале показати већу спремност да подрже независна регулаторна тела као и да им обезбеде могућност ефикаснијег деловања. Нужни су даљи напори да би се поспешило професионализам и одговорност у свим нивоима јавне управе. Учињен је напредак у правцу обезбеђивања *цивилног надзора безбедносних снага*, и то захваљујући усвајању низа закона. Реформе у овом сектору тек треба да се окончају и парламент би требало да омогући ефикасан демократски надзор.

У области *судства* Уставни суд поново се прихватио својих дужности након именовања председника Уставног суда и десет од могућих петнаест судија. Додатно су побољшани обука и услови запошљавања за судије. Реформа *судског система* још увек се налази у својој раној фази. Ипак, законодавни оквир за спровођење реформе судства још увек није постављен. Административни и апелациони судови још увек нису основани. Потребно је да Србија учини додатне напоре како би осигурала независност, одговорност и делотворност судског система.

Забележен је известан напредак у области борбе *против корупције*. Октобра 2008. године, усвојени су амандмани на Закон о финансирању политичких партија, као и Закон којим је основана Агенција за борбу против корупције, а који такође садржи и нове прописе када је реч о сукобу интереса. Новембра 2007. године, ратификована је Грађанскоправна конвенција о корупцији као и додатни протокол

у оквиру Кривичноправне конвенције о корупцији. Ипак, још увек нема јасне стратегије за борбу против корупције. Очигледан је недостатак адекватног независног надзорног органа којим би било обухваћено финансирање политичких партија, сукоб интереса, јавне набавке и приватизација тако да су практични резултати на овом пољу веома ограничени. Све у свему, корупција и даље остаје широко распрострањена и представља веома озбиљан проблем у Србији.

Успостављен је свеукупни оквир за поштовање *људских права и заштиту националних мањина* у Србији. У Уставу су садржане гаранције када је реч о *грађанским и политичким правима*, која се у најширем смислу речи поштују. Ипак, на ова права је утицала клима која је владала у земљи одмах након декларације о независности Косова. Десио се низ инцидената праћених подстрекачким говором и насиљем упереном против организација цивилног друштва, заступника људских права и неких медијских сектора. Неопходно је у потпуности применити постојеће уставне и правне гаранције у овој области. Одиграле су се извесне реформе *затворског система*. Ипак, велики број људи, насиље и злоупотреба наркотика представљају озбиљне проблеме.

Законске мере за заштиту економских и социјалних права у Србији су углавном на снази. Законски оквир би ипак морао да се даље развија, укључујући и свеобухватни Закон против дискриминације. Неопходно је у потпуности спровести законе. У области *права жена*, Министарство за рад и социјална питања је активно промовисало права жена. Ипак још увек нису усвојени посебни Закон о једнакости полова као и Национална стратегија за побољшање положаја жена и повећање једнакости међу половима. Морала би да се побољша заштита жена и деце од свих облика насиља. Неопходни су даљи напори како би се побољшало друштвено укључивање *деце, особа са инвалидитетом и угрожених група*, нарочито у приступу здравственој заштити и адекватном образовању. Када је реч о *власничким правима* законодавство о реституцији још увек није донето, чиме је онемогућено адекватно покретање процеса реституције.

У Србији се генерално поштују права мањина. Законодавство којим се регулишу национални савети *мањина* ипак још увек није усвојено. У периоду одмах након проглашења независности Косова, у Војводини се одиграо низ инцидената, који су нарочито били уперени против албанске националне мањине. Ситуација у јужној Србији и даље је стабилна иако напета, док се ситуација у Санџаку погоршала након продубљења подела у оквиру муслиманске заједнице. Недовољна је пажња посвећена решавању питања статуса *избеглица и интерно расељених лица*. *Ромска мањина* и даље се суочава са веома тешким условима живота и дискриминацијом, веома лошем приступу образовању, социјалној заштити, здравственој заштити, решењу стамбених проблема и запошљавања. Како се недовољан број њих региструје и даље је отежан њихов приступ основним, социјалним и економским правима.

Када је реч о *регионалним питањима и међународним обавезама*, Србија је учинила значајан напредак у правцу побољшања сарадње са Хашким трибуналом, тако што је ухапсила и пребацила у Хаг Стојана Жупљанина и Радована Караџића, против којих је подигнута оптужница. Потпуна сарадња са Хашким трибуналом представља међународну обавезу којој би се морала у

потпуности повинovati и представља један од кључних приоритета Европског партнерства.

Србија активно учествује у регионалним иницијативама укључујући и недавно основан Савет за регионалну сарадњу. Србија је конструктивно сарађивала у обезбеђивању спровођења споразума ЦЕФТА. Србија је инсистирала да косовске власти на регионалним окупљањима представља УНМИК. Важно је то што Србија показује конструктиван став према учешћу Косова у регионалним иницијативама и међународним форумима.

На односе између Европске заједнице и Србије, негативно је утицало проглашење независности *Косова*. Фебруара 2008. године, демонстрације поводом проглашења независности Косова окончане су насиљем и тиме што је неколицина демонстраната напала иностране дипломатске мисије у Београду, укључујући и амбасаде земаља чланица ЕУ. ЕУ је осудила ове нападе и заложила се да српске власти учине све што је у њиховој моћи како би изливи насиља били спречени у будућности.

Србија се обавезала да ће примењивати искључиво мирољубива средства и исказала је суздржаност у знак одговора на то што је Скупштина Косова прогласила независност. Српска влада предузела је правне и дипломатске мере како би оспорила легитимност декларације о независности. Српске власти су опозвале именоване амбасадоре из земаља које су признале Косово укључујући и земље чланице Европске уније. У међувремену су именовани амбасадори који су били повучени са своје службе у земљама чланицама Европске уније, враћени на места службовања. Октобра 2008. године, Генерална скупштина Уједињених нација гласала је у прилог Резолуције коју је Србија изнела на расправу, којом је тражено необавезујуће саветодавно мишљење од Међународног суда правде поводом легалности декларације о независности Косова.

Србија се супротставила реконфигурацији међународног цивилног присуства на Косову и постављању ЕУЛЕКСА уколико оно није одобрено од стране Савета безбедности Уједињених нација. У мају 2008. године, Србија је упркос противљењу УНМИК-а организовала општинске изборе на Косову и ојачала паралелне институције на Косову укључујући и оснивање скупштина општина.

Привреда у Србији наставила је да расте. Ипак, у макроекономској стабилизацији напредак је мешовит. Стални преокрети у фискалној консолидацији доприносе макроекономским ризицима. Успорене су структурне реформе и ниво незапослености је висок, а и инфлаторни притисак је у порасту што све представља важне изазове.

Када је реч о **економским критеријумима**, Србија је учинила изванредан напредак у правцу успостављања функционалне тржишне економије. Нужни су даљи напори како би Србија средњорочно била у стању да се носи са конкурентским притисцима и тржишним силама у оквиру Уније.

У најширем смислу речи, одржан је консензус у погледу основа тржишне економије. Нова монетарна политика обухвата борбу против инфлације што је омогућило Србији да се суочи са инфлацијом у 2007. години. Остварен је изванредан напредак и у приватизацији. Финансијско посредништво је наставило да расте са

још увек релативно ниског нивоа. Значајан напредак је остварен развојем ванбанкарског финансијског сектора.

Ипак, повећан је спољни дисбаланс, опао је квалитет финансирања, повећан је спољни дуг као и степен макроосетљивости нарочито у светлу глобалне финансијске кризе. Фискална политика остала је експанзивна, доприносећи тако порасту спољног дисбаланса и враћајући у први план инфлаторни притисак и у 2008. години. Упркос високим стопама економског раста протеклих година, незапосленост је и даље кључни изазов. Истовремено, привреду је додатно угрожавала несташица квалификоване радне снаге. Постигнут је извештај напредак када је реч о приватизацији предузећа и банака у државном власништву. На стране инвестиције негативно је утицала нестабилна политичка клима.

Конкурентан и динамичан приватни сектор још увек није у потпуности установљен. Веома обимни бирократски захтеви и компликовано законодавство и надаље коче улазак и излазак на тржиште. Правна предвидљивост и поверење у правни систем и надаље су ограничени нарочито када је реч делотворној примени власничких права. Иако је донекле умањен, утицај државе на пољу конкуритивности и даље је остао висок. Велики сектор сиве економије ради у оквиру слабих регулаторних оквира, по неодговарајућим прописима о порезима и потрошњи, као и слабом применом закона укључујући и законе о борби против корупције и организованог криминала. Ти и даље остаје важан изазов с обзиром да смањује пореску основу и ефикасност економске политике.

Када је реч о европским стандардима, поштовање обавеза у оквиру Споразума о стабилизацији и придруживању, а нарочито Прелазног споразума, и даље је кључни приоритет Европског партнерства. Октобра 2008. године, српска Влада је донела одлуку о примени Прелазног споразума од јануара 2009. године. Србија је и даље у добром положају када је реч о спровођењу Споразума о стабилизацији и придруживању и Прелазног споразума, пре свега захваљујући својим добрим административним капацитетима. Како би имала користи и у потпуности испунила обавезе из Споразума о стабилизацији и придруживању, Србија ће морати да учини додатне напоре пре свега у облику усвајања и примене законодавства као и ојачавању својих административних и извршних капацитета укључујући и регулаторна тела.

Србија је учинила извесне помаке и у области **унутрашњег тржишта**. Ипак, дошло је до одређеног развоја усаглашавању законодавства. У области *слободног промета робе*, напредак је учињен захваљујући стандардизацији, акредитацији и проценама усклађености. Нужна су даља побољшања како би се оснажили институционални и административни капацитети и законодавни оквири. Прописи о стандардизацији, метрологији и безбедности производа, морају бити подигнути на виши ниво с обзиром да би Србија морала да почне да успоставља структуру контроле тржишта.

Донекле су напредовале припреме у областима *кретања људи, услуга и права на оснивање*. Потребни су већи напори како би се обезбедило усаглашавање законодавства са *Acquis*-јем нарочито у области компанијског права и банкарства. Капацитет надзорних тела у сектору финансијских услуга, мора и даље да се развија. Недавно су се појачали капацитети Комисија за хартије од вредности, али још увек недовољно да функционише у складу са међународним стандардима. У

области слободног *кретања капитала*, промет капитала са Босном и Херцеговином додатно је либерализован и унапређена је сарадња у банкарском надзору са бившом југословенском Републиком Македонијом. Све у свему, припреме за испуњење обавеза у овој су области из Споразума о стабилизацији и придруживању су донекле напредовале.

Побољшања административних капацитета *царинских и пореских служби* довели су до позитивних резултата у сузбијању незаконите трговине и шверца и побољшано је скупљање пореза. Нове *ad valorem* и специфичне таксе на цигарете су се примениле у складу са *Acquis*-јем. Ипак, у циљу побољшања царинске инфраструктуре неопходно је даље побољшање. Србија би морала учинити додатне напоре како би испунила стандарде Европске уније у области директног опорезивања.

Учињен је извешан напредак у спровођењу прописа о конкуренцији. Појачани су административни капацитети Комисије за заштиту конкуренције. Како да би се постојеће антимонополско законодавство усагласило са захтевима наведеним у прелазном споразуму неопходни су и даљи напори. Извршни капацитети органа задужених за конкуренцију морају бити додатно унапређени. Србија још увек није усвојила законодавни оквир за државну помоћ нити је установила оперативно независан орган контроле државне помоћи или систем *ex-ante* контроле. У области *јавних набавки* процедуре су постале транспарентније. Ипак Србији и даље недостаје модеран и у потпуности делотворан систем јавних набавки. Нужни су даљи напори у смислу измена и допуна постојећих закона и јачања капацитета за спровођење обавеза у складу са захтевима Споразума о стабилизацији и придруживању.

У области *права интелектуалне својине*, ојачани су капацитети Канцеларије за заштиту интелектуалне својине. Ипак административне капацитете и њихову независност потребно је даље развијати како би се осигурала конзистентност и делотворнија примена прописа. Поступак одобравања патената усмерава се у правцу сагласном са европским стандардима. Учињен је извешан напредак на пољу примене закона што је довело до заплена фалсификованих производа.

Што се тиче приближавања европским стандардима у области *запошљавања и социјалне политике* спровођење се донекле побољшало, али су још увек незадовољавајуће. Тек треба усвојити сет закона који се тичу социјалне политике и јавног здравља, а потребно је и оснажити административне капацитете. У области менталног здравља потребно је додатно развијати службе у зајединици као алтернативу институционализацији. У области *образовања* није било великих помака. Морали би додатно да се ојачају административни капацитети као и сарадња међу институцијама и повезаност са тржиштем рада. У области *науке и истраживања* Србија је успешно учествовала у Седмом истраживачком оквирном програму. Упркос томе, Србија би тек требало да развије интегрисану истраживачку политику укључујући и повећане инвестиције и покретљивост истраживача. Србија је релативно напредовала у погледу припрема за приступање WTO. Ипак, морала би се додатно заложити како би остварила сопствени циљ што ранијег приступа.

Када је реч о *секторским политикама* у области индустрије и малих и средњих предузећа, Србија је и даље посвећена Европској повељи о малим и

средњим предузећима нарочито захваљујући побољшању сарадње између јавних и приватних деоничара. Ипак, потребно је да усвоји нову индустријску политику у складу са приступима ЕУ.

У области *пољопривреде* било је извесних побољшања када је реч о административним капацитетима. Ипак, потребно је усвојити одговарајући правни оквир и додатно се заложити за оснаживању административних капацитета. Известан напредак је учињен и у области развоја руралних средина и фитосанитарне заштите.

Када је реч о *природној средини* припреме које Србија обавила и даље су на реалтивно напредном нивоу. Примена законодавства на свим нивоима морала би да буде побољшана. Водопривреда и даље пати од недостатка свеобухватног правног и институционалног оквира.

Известан је напредак учињен у области *транспорта*. Србија и даље активно учествује у Транспортној опсерваторији Југоисточне Европе. Настављена је реализација прве фазе Заједничког европског ваздушног простора, али споразум још увек није ратификован. Србија је усвојила нову стратегију за развој железнице, путева, водног, ваздушног и интермодалног саобраћаја укључујући и наставак Коридора X. Ипак, ову би стратегију морали да прате акциони план и секторско законодавство као и административне мере.

Известан напредак учињен је и у области *енергије*. Унапређен је тарифни систем за пренос електричне енергије и отворено је тржиште за привредне потрошаче. Упркос томе, Србија ће морати да усвоји амандмане на свој Закон о енергетици као и да оснажи своје административне капацитете како би испунила захтеве Уговора енергетске заједнице за југоисточну Европу.

Незнатан напредак је учињен у области *информационог друштва и медија*. Усвојен је Правилник о електронском потпису али неадекватан правни оквир и ограничени институционални и регулативни капацитети и даље успоравају даљи напредак електронских комуникација, услуга информационог друштва и аудио-визуелну политику.

У области *финансијске контроле* још увек нема свеобухватне политике када је реч о интерној контроли јавних финансија. Органи интерне ревизије још нису установљени у свим министарствима. Државна ревизорска институција још увек није оперативна. Србија је скромно напредовала у испуњавању захтева Споразума о стабилизацији и придруживању и Европског партнерства у области *статистике*. Потребно је додатно оснажити административне капацитете.

Скроман напредак остварен је и у области *судства, слободе и безбедности*. Споразум о визном режиму и реадмисији између Европске уније и Србије, ступио је на снагу јануара 2008. године, а започет је и дијалог о либерализацији визног режима. Ипак, визни режим у Србији није у потпуности усаглашен са европским стандардима. Србија је почела да издаје биометријске пасоше августа 2008. године. У области *контроле граница*, октобра 2008. године, усвојен је Закон о заштити државних граница. Ипак, спровођење националне стратегије интегрисаног управљања границама и Акциони план одвијају се споро. Опремљеност граничних прелаза је неуједначена.

Пратећи усвајање новог законодавства када је реч о *азилу* Србија је од УНХЦР-а преузела одговорност за случајеве азиланата. Ипак, процедуралне

слабости остају и даље и подзаконски акти тек морају бити усвојени. Напредак у области *миграција* је спор. Нарочито треба унапредити реинтеграцију повратника.

Прање новца је и даље озбиљан проблем. Влада је у септембру 2008. године усвојила Националну стратегију за превенцију прања новца и финансирања тероризма, али тек треба да се увоје неопходни закони. Још нису спроведене ефикасне мере и урађене процене извештаја о сумњивим трансакцијама а капацитети истражних извршних органа су још увек недовољни.

Србија се налази на једној од главних балканских рута за *шверц дроге*. Српске власти су у периоду о коме се извештава, заплениле знатне количине наркотика. Ипак, национална стратегија и акциони план за спречавање злоупотребе наркотика и смањење количине наркотика, још увек нису усвојени. Трговина дрогом и даље остаје озбиљан проблем.

Професионални капацитети *полицијских снага*, побољшани су захваљујући додатној обуци, али постоје и даље знатне разлике између служби. И даље постоје структурни проблеми као што су недостатак координације, транспарентност и јасна подела одговорности.

Борба против *организованог криминала* и даље изазива озбиљну забринутост Србије јер негативно утиче на владавину права и пословно окружење. Нови прописи у вези са одузимањем добара стечених криминалном делатношћу и кривичне одговорности правних лица, усвојени су октобра 2008. године. Ипак, правни оквири су још увек непотпуни с обзиром да је нови Закон о кривичном поступку ступио на снагу са закашњењем. Национална стратегија и Национални план још увек нису усвојени. Ефикасност делатности специјалног тужилаштва условљена је дужином постојања канцеларије. Сарадња са Међународним полицијским снагама и капацитети за специјализоване полицијске услуге у истраживању финансијских злоупотреба и даље су недовољни. Капацитети управе за запленил робе стечене путем криминалних делатности, још увек нису дефинисани, као што ни одредбе о конфисковању имовине криминалног порекла нису спроведене адекватан начин.

Србија је и даље земља из које креће трговину *људима*, као и транзит и одредиште за исто. Учињени су извесни напори у смислу истраге и доношења пресуде али је све већи број жртава српске националности. Нужно је начинити додатне кораке да би се унапредила сарадња између државних власти и невладиног сектора како би жртвама пружила боља подршка.

У области *заштите података* Србија је потписала релевантни протокол Савета Европе и усвојила ново законодавство у вези са заштитом података. Ипак, у недостатку независног и ефикасног надзорног органа за заштиту података, постојеће правило о заштити података и даље се не примењује.

Косово¹¹

Косово је 17. фебруара 2008. године, прогласило независност и усвојило Устав који је ступио на снагу 15. јуна 2008. године. У фебруару је Европска заједница одлучила да успостави ЕУЛЕКС мисију на Косову и именовала је специјалног представника. ЕУЛЕКС се тренутно размешта. Генерални секретар УН

---

¹¹ Под резолуцијом СБУН 1244/99

је започео реконфигурацију мисије Уједињених нација на Косову (УНМИК). Резолуција Савета безбедности УН 1244/99 и даље је међународни правни оквир за мандат Уједињених нација на Косову. Европски савет је децембра 2007. и јуна 2008. године, изразио спремност Европске заједнице да потмогне економски и политички развој Косова путем јасне европске перспективе и у складу са Европским перспективама за регион.

Када је реч о **политичким критеријумима** Косово је остварило известан напредак прихватајући кључне приоритете Европског партнерства. Устав који је усвојен у априлу у сагласности је са Европским стандардима. Усвојен је велики број кључних закона. Они би сада требало само да се примене. Оснаживање владавине политика за борбу против корупције, борбе против организованог криминала и поспешивање дијалога у правцу помирења међу заједницама представљају најважнији политички изазов. Однос између косовских Албанаца и косовских Срба и даље су напети нарочито у Северном Косову. Непосредно након декларације о независности, безбедносна ситуација је остала релативно мирна са изузетком два озбиљна инцидента на Северном Косову - уништење две царинске постаје и напад на зграду суда у Митровици – што је резултирало једним смртним случајем и већим бројем повређених. Паралелне српске институције спречавају Владу у спровођењу надлежности широм Косова.

Када је реч о **демократији и владавини права** свеукупна стабилност је успешно одржана упркос извесном броју инцидента. Косовски политички лидери наставили су да сарађују са међународном заједницом. Сложен правни контекст омета владавину права. Косовским институцијама је и даље потребно да се оснаже на свим нивоима.

Скупштина је предузела извесне кораке како би ојачала своју структуру. Представници заједнице Косовских Срба, поново су узели учешћа у раду након бојкота одмах по периоду након декларације о независности. Постојећи недостаци у нефункционисању Скупштине су и даље очигледни, а пре свега због недовољног капацитета да би проучили законске нацрте, који би спроводили парламентарну контролу над Владом.

Нова влада ступила је на дужност јануара 2008. године. Као своје приоритете одредила је Европске интеграције и усвојила је План за европске интеграције као и Акциони план за Европско партнерство. Ипак, реформе су успорене с обзиром да је рад Владе до одређене мере био под утицајем питања статуса и других питања које имају везе са проглашењем независности Косова. И даље су неопходне мере за побољшање капацитета и стратешког планирања. Међуминистарска сарадња и интеракција Владе и Скупштине, мора бити побољшана.

Државна управа Косова је слаба и неефикасна. Потребно је и даље делотворно спровођење стратегије реформе државне управе и с тим у вези акционим плану и на централном и на локалном нивоу. Неопходни су изузетни напори како би се успоставио оквир за професионалану, ефикасану, независну и јавну службу на основу заслуга независну од политичких уплива.

Када је реч о *судском систему* Скупштина је одобрила низ важних закона који имају за циљ оснаживање функционисања судства. Координациони савет за владавину права је почео са радом. Судски систем је ипак још увек слаб. Нужан је

свеобухватни план како би се усмерио применљив и често конкурентски закон. Судски систем се суочава са озбиљним изазовима на плану људских ресурса и организације а број нагомиланих предмета и даље представља кључни проблем. Заштита сведока је неефикасна. И даље функционише паралелни суд који примењује Српско законодавство.

Када је реч о *борби против корупције* Агенција за борбу против корупције (КАА), побољшала је своје методе рада и ефикасност. Ипак, корупција је и даље широко распрострањена и још увек представља веома озбиљан проблем. Потребно је израдити стратегију за борбу против корупције и акциони план. Институционални оквири за борбу против корупције су нејасни и ресурси КАА су неадекватни.

Устав пружа гаранције за поштовање *људских права и заштиту мањина*. Правна заштита којом се обезбеђује поштовање људских права је установљена. И даље постоји потреба за јаснијим политичким одређењем и делотворнијом надзором. Након усвајања Декларације о независности Влада је наставила да се обраћа етничким мањинама, посебно косовским Србима. Ипак, потребни су у већој мери одлучнији напори на плану интеграције косовских Срба и осталих мањина.

Известан је напредак учињен када је реч о *грађанским и политичким правима*. Систем правне помоћи функционише. Било је помака у побољшању затворског система на Косову, али сви ранији изазови су и даље присутни, а пре свега питања стандарда за затворе максималне безбедности. Било је и ограниченог напретка и у области *слободе изражавања*. Ипак, клевета је и даље предмет кривичног гоњења. Медији су и даље подложни политичком утицају. Слобода удруживања и окупљања гарантована је новим уставом, али релевантан законски оквир још увек није постављен. Капацитети организација цивилног друштва и даље су слаби.

Економска и социјална права су само делимично гарантована. Нужни су трајни напори када је реч о заштити жена и деце од свих облика насиља. Интеграција и заштита друштвено угрожених група и особа са инвалидитетом нису обезбеђени. Спровођење антидискриминационих закона се недовољно надзире и грађани нису довољно информисани о одредбама овог закона. Незнатан је напредак остварен и у области *власничких права*. Одлагања усвајања подзаконских аката и опструкција довели су до кршење права. Чињеница да косовским властима није дозвољен приступ земљишним катастрима у Београду, представља кључну препреку за напредовање у овој области. Примена закона у вези са црквеним власништвом мора бити појачана (на пример, општине Дечани и Ђаковица нарушавају законодавство о неприкосновености власништва православне цркве).

Када је реч о *мањинским правима, културним правима и заштити мањина*, напредак је учињен у области законодавства о мањинским и културним правима. Правним оквирима предвиђено је учешће етничких мањина у косовском друштву. Ипак, Србија обесхрабрује заједницу косовских Срба у томе. Није било крупнијих међуетничких инцидената, али су евидентирани спорадични испади. Животни услови мањинских заједница и даље су лоши. Када је реч о *повратницима, избеглицама и интерно расељеним лицима* учињен је известан напредак као што је, на пример, одобравање стратегије за реинтеграцијум октобра 2007. године, али је

процес повратка успорен након проглашења независности па тако и даље представља кључни изазов.

Заједнице Рома, Ашкала и Египћана, и даље се суочавају са веома тешким животним условима и дискриминацијом, веома лошим приступом образовању, социјалној заштити, здравственој заштити, решењу стамбеног проблема и запошљавању. Нужни су даљи напори Владе у правцу заштите интеграције свих мањина.

Када је реч о регионалним питањима и међународним обавезама, Косово активно учествује у регионалним иницијативама за сарадњу. Косово баш као и Србија, мора да покаже конструктиван став према континуираном учешћу. УНМИК је понудио да руководи споразумима о континуираном учешћу Косова у међународним споразумима. Заједничка комисија је започла рад на демаркацији границе са бившом Југословенском Републиком Македонијом.

Стопа **привредног раста** Косова виша је него током претходних година. Упркос томе раст је и даље сувише низак да би апсорбовао додатни прилив радне снаге који нуди млади и растећа популација. Макроекономски успех су обележили променљиви буџетски исходи, растућа инфлација, веома висока незапосленост и спољни дисбаланс. Ослабљен је консензус о основама економске политике и због одлуке Владе да се усредсреди на политички развој као и несталност повећаног буџета. Економски развој је додатно ометен због застоја у приватизацији, нередовног снабдевања електричном енергијом, слабе владавине права, ограничених производних капацитета, неразвијене инфраструктуре и неадекватног образовања.

У погледу **економских критеријума** Косово је веома ограничено и неуједначено напредовало у правцу успостављања функционалне тржишне економије. Нужно је континуирано усмерење у правцу реформи и прилично велика улагања у инфраструктуру и образовање, како би Косово било у стању да се дугорочно носи са притиском конкуренције и тржишним снагама у оквиру уније.

Свеукупно економска политика је и даље тржишно орјентисана. Влада је представила свеобухватни средњорочни план потрошње 2009-2011 (*MTEF*). Раст је лагано убрзан у поређењу са претходним годинама и економске активности су у све већој мери подстакнуте динамизмом приватног сектора. У порасту су и директна инострана улагања. На Косову је продубљено финансијско посредовање. Одређене процедуре за улазак и излазак пословних пројеката на тржиште знатно су олакшане и настављена економска интеграција са ЕУ.

Ипак, конзистентност и поузданост економске политике ослабљена је нестабилношћу политичког окружења. Јача фискална консолидација него што је планирано за 2007. годину, била је праћена проширеним планом буџета за 2008. годину, што је условило повећану буџетску осетљивост. Буџет није коришћен као делотворан инструмент фискалне политике и не доприноси предвидљивости економског развоја. Напротив, одговара на *ad-hoc* притиске за повећаном потрошњом. Инфлација се наставља и стопа незапослености је и даље веома висока. Спољни рачуни су и даље под мерама предострожности, јер је трговачки дефицит додатно повећан и Косову и даље недостају извозни капацитети.

Приватизација је привремено суспендована током 2008. године, након одлуке Врховног суда који је довео у питање методе приватизације и преноса

овлашћења са УНМИК-ове Косовске поверилачке агенције на косовску Агецију за приватизацију. Недостатак квалитетне статистике и даље представља озбиљну препреку у писању добрих политика. Кључне баријере за развој приватног сектора су и непоуздано снабдевање енергијом, неусаглашеност вештина и физички лоша инфраструктура. Компаније имају неједнак приступ финансијама и камате на уложена и средства за зајмове и даље је веома висока. Широка сива зона пословања подстакнута је слабим регулаторним оквирима, неадекватном опорезивању, политиком јавне потрошње, као и слабостима у примени закона укључујући и борбу против корупције и привредног криминала. Поменуто и даље представља изазов с обзиром да умањује пореску основицу и ефикасност економске политике.

Косово је учинило изванредан напредак у усклађивању свог законодавства и политике са **европским стандардима**. Пре свега у областима као што су царина, пољопривреда и слободан промет роба. Ипак, недовољан је напредак учињен на делотворном спровођењу и примени законодавства. Потребни су додатни напори у даљем усклађивању и примени европских стандарда, пре свега када је реч о борби против организованог криминала, прања новца, наркотика, порезима, енергији и запошљавању.

Напредак у спровођењу приоритета Европског партнерства у области *унутрашњег тржишта* Европске уније прилично је неуједначен. Остварен је изванредан напредак у успостављању неопходне хоризонталне инфраструктуре у складу са захтевима законодавства Европске уније када је реч о *слободном промету роба*, али усаглашавање са Европским стандардима у овој области је и даље ограниченог обима. Неопходни су значајни напори како би се развила инфраструктура и како би се побољшали релевантни административни капацитети у циљу адекватног спровођења транспонованих одредби и европских стандарда. Веома мали напредак је учињен у области *слободног кретања особа, лица, услуга и права на оснивање* у ком је усаглашавање било ограниченог нивоа а изванредан напредак је учињен једино када је реч о *слободном кретању капитала*.

Одређени напредак је постигнут у *области царине*. Царинско законодавство је већим делом усаглашено са законодавством Европске уније али су и даље нужни значајни напори у правцу примене законодавства у борби против фалсификоване робе и шверца. Недостатак делотворне царинске контроле у Северном Косову, где царинским властима није омогућен рад, ускраћује влади значајан приход и пружа подстрек појачаном шверцу. Косовско законодавство у *области опорезивања* само је делимично усаглашено. Прикупљање пореза и даље је екстремно слабо највише услед обима сиве економске зоне и неефикасне контроле. Никакав напредак није учињен у области *слободне конкуренције*. Када је реч о *јавним набавкама* напредак је неуједначен. Законски оквири су у сагласности са европским стандардима али још увек недостају мере за спровођење као и свеобухватна стратегија за будући развој. Такође је остварен ограничени напредак у погледу права интелектуалне својине. Законодавство у борби против прекршилаца власничких права, ступило је на снагу али његова примена је и даље веома слаба.

Такође се може известити о незнатном напретку када је реч о приближавању европским стандардима у секторима за *запошљавање и социјална питања*. Непостојање стратешког и законодавног оквира и недостатак административних капацитета, представљају препреке за даљи развој и адекватну примену политике и

социјалне заштите на Косову. Сектор *јавног здравља* је у веома лошем стању и у влади му се не посвећује довољна пажња. Када је реч о *образовању* може се извести о извесном напретку у усклађивању са стандардима Европске уније. Влада се обавезала да ће већи ниво инвестиција у овај сектор бити један од њених приоритета и Министарство за образовање је наставило да унапређује квалитет предавања и учења у високошколским установама. Ипак, образовање је и даље под снажним утицајем озбиљних ресорних ограничења. Напредак у *области истраживања* и даље је ограничен.

У *секторским политикама* евидентиран је ограничен напредак у усаглашавању са стандардима Европске уније у области малих и средњих предузећа.

Известан законодавни напредак је остварен у области *пољопривреде и рибарства*. Почели су да се примењују неки елементи Плана за развој пољопривреде и руралних средина за период од 2007. до 2013. Јавна подршка развоју пољопривреде је у порасту али је и даље на веома ниском нивоу ако се има на уму значај пољопривредног потенцијала за привреду Косова. Потребно је успоставити јасну поделу одговорности када је реч о различитим пољопривредним службама укључујући *ветеринарску и фитосанитарну* управу и на централним као и на локалним нивоима.

Када је реч о *животној средини* остварен је известан напредак, углавном у области хоризонталног законодавства а пре свега у проценама утицаја на животну средину. Нужни су даљи напори у већини сектора када је реч о транспозицији, спровођењу и примени законодавства. Недостатак људских и финансијских ресурса на централном као и на локалним нивоима подједнако је и даље озбиљна тема. Морају се поставити адекватни механизми координације између свих институција које се баве заштитом животне средине.

Може се извести о извесном напретку у области *транспорта*, који је угрожен вишедеценијским недостатком инвестиција. Косово је повећало улагања у транспортну инфраструктуру од 2008. године па на даље, нарочито када је у питању изградња путева и њихово одржавање. Косово наставља да активно учествује у Транспортној опсерваторији за Југоисточну Европу. Ипак, капацитети за спровођење европских саобраћајних стандарда и даље су слаби нарочито у сектору железнице. Потребно је да Косово развије своје капацитете за спровођење инвестиционих пројеката у инфраструктури и железничким возилима.

Забележен је известан напредак у области *енергетике*, посебно када је реч о изградњи институционалних капацитета Министарства, као и регулаторног преносног систем оператора (КОСТТ). Ипак, недостаци енергената и даље су чести и представљају кључни проблем који тек треба решити. Финансијска одрживост енергетских постројења требало би да буде унапређена тако што ће бити ублажени комерцијални и нетехнички губици и тако што ће се обезбедити ефективна наплата рачуна. Стабилност испоруке морала би да буде побољшана и инфраструктури је потребно осавремењивање. Предстојећи мањак лигнита на Косову морао би у сваком случају бити узет у обзир.

У области *информационог друштва и медија* забележен је известан напредак. Савет за штампу и Институт за медије функционишу правилно. Либерализација тржишта је напредовала откако је други оператор мобилне

телефоније понудио своје услуге. Ипак, различита регулаторна тела суочавају се са буџетским ограничењима.

Постигнут је изванредан напредак и на пољу *финансијске контроле*, али је напредак на пољу статистике ограниченог домета с обзиром да је и даље влада изразита забринутост поводом административних капацитета и способности институција да сарађују у прикупљању и процесуирању података.

Када је реч о судству, слободи и безбедности, постигнут је ограничен напредак. Косово нема установљен визни режим којим би био регулисан приступ националностима трећих земаља на њихову територију. Изванредан напредак је учињен у побољшању оквира за интегрисано управљање границама. Влада је почела да издаје косовске пасоше. Гранична полиција нема делотворну контролу над прелазима у Северном Косову, за које је и даље одговоран УНМИК.

Скупштина је усвојила Закон о азилу, али Министарство унутрашњих послова располаже ограниченим капацитетима за процесуирање случајева азила или случајева присилно враћених грађана Косова. Не постоји пријемни центар за оне који траже азил или који су присилно враћени. Тек предстоји усвајање Закона о миграцијама.

Напредак у борби против тзв. *прања новца* није задовољавајући. Потребно је знатно повећати степен одлучности као и капацитете за борбу против прања новца. Судство и примена закона и даље нису у стању да се ефикасно и експертски супротставе економском и финансијском криминалу. Очигледан је недостатак стручних тужилаца. Не постоје објекти за адекватно складиштење евиденције. Комуникација између релевантних служби и институција и даље је незадовољавајућа. Борба против прања новца и даље остаје кључни изазов.

Шверц дрога и даље побуђује озбиљну забринутост. Косово је једна од најважнијих шверцерских рута за *наркотику* на Јужном Балкану. За сада нема акционог плана или стратегије за борбу против шверца дроге. Статистике су непоуздане, а капацитети за прикупљање обавештајних података су незадовољавајући.

Напредак је остварен на пољу *полицијског надзора* и то са усвајањем закона о полицији и о полицијском инспекторату. Ипак, нужна је трајна опредељеност као и довољни полицијски капацитети за спровођење делотворне стратегије смањења стопе криминала. Косово има мултиетничке полицијске снаге. Ипак, неки од косовских Срба који су полицијски офици бојкотују полицију Косова. Полиција Косова не може да гарантује делотворна дејства полиције у неким од области насељеним претежно српским становништвом.

Организовани криминал и даље представља озбиљан проблем који негативно утиче на владавину права и пословно окружење. Не постоји стратегија за борбу против организованог криминала. Законодавни оквири су још увек непотпуни. Потребно је успостављање законодавства када је реч о конфискацији имовине, заштити сведока и агената државне безбедности. Потребни су поуздани земљишни катастри како би се омогућила заплена имовине у некретнинама. Потребни су одлучни и крајњи напори власти како би се делотворно повела борба против организованог криминала. Косово је и даље област из које потиче, пролази транзит и представља одредиште за трговину *људима*. Иако су стратегија и акциони план усвојени још у јулу, њихова примена је неадекватна.

Још нема развоја у области заштите личних података. Још увек нема ни генералног законодавства у погледу заштите података. Још увек није установљено ни једно независно надзорно тело за заштиту података.

Турска

Турска и даље успешно испуњава *политичке критеријуме* по критеријумима из Копенхагена. Уставни суд није поступио по захтеву главног тужилаштва да распусти владајућу партију и огради се од 71 од његових истакнутих чланова, али је завео финансијске санкције и тако је спречио озбиљну политичку кризу. Турска сада има нову прилику да напредује у реформама и успостави климу дијалога и плурализма. Известан је напредак постигнут у областима слободе изражавања, права немуслиманских верских заједница као и у промоцији економског развоја југоистока. Ипак, потребан је козистентан и свеобухватан програм политичких реформи а нарочито реформа устава. Нужни су значајни даљи напори у већини области у вези са политичким критеријумима.

Када је реч о *демократији и владавини права* нови председник је одиграо позитивну улогу упутивши позив за даље политичке реформе и радећи активно на побољшању односа са Јерменијом. Ипак, недостатак дијалога и дух компромиса међу већим политичким партијама негативно су утицали на функционисање политичких институција, као и на сам процес политичких реформи. Рад новоизабраног парламента био је до одређене мере под утицајем правних случајева који су за циљ имали распуштање владајуће партије и једне од опозиционих партија.

По питању локалне самоуправе, недавно усвојени закони о локалној администрацији требало би да буду спроведени, а такође би требало повећати обим финансијских ресурса за локалну самоуправу.

Релативно мали напредак је постигнут у оквиру реформе *државне управе*. Потребно је реформисати систем јавних служби.

Када је реч о *грађанском надзору безбедносних снага* потребно је обезбедити потпуну функционалност цивилног надзора као и парламентарног надзора потрошње за одбрану. Старији чиновници оружаних снага наставили су да дају изјаве поводом питања која су ван оквира њихове надлежности.

Када је реч о *судству*, учињен је напредак у раду на припреми реформе судства. Ипак, и даље постоји забринутост поводом независности и непристрасности судија. Нема никаквог напретка у погледу састава Врховног већа судија и тужилаца, нити када је реч о оснивању регионалних апелационих судова. Потребно је унапредити квалитет полицијске и жандармеријске истраге да би се обезбедило праведно суђење.

Остварен је ограничен напредак у области *борбе против корупције*. Корупција је и даље широко распрострањена. Како нема свеобухватне стратегије, акциони план и координациони механизми представљају разлог за забринутост. Турска треба да развије евиденцију о истрагама, кривичном гоњењу и поднетим оптужницама.

Када је реч о *људским правима и заштити мањина*, напредак је ограничен. Турска је наставила да примењује одлуке Европског суда за људска права (ЕСЉП),

али потребно је уложити додатне напоре. Није учињен никакав напредак у смислу ратификације међународних инструмената за заштиту људских права. Институционалним оквирима за промоцију, примену и поштовање људских права, потребно је додатно унапређивање. Рок за представљање система заштитника права грађана одавно је прекорачен.

Правни оквир у Турској укључује обухватан низ безбедносних мера против мучења и злостављања. Ипак, потребно је уложити додатне напоре у погледу спровођења политике нулте толеранције. Извештаји о случајевима злостављања и мучења, а нарочито ван места хапшења, представљају разлог за забринутост. У том контексту ратификација опционог протокола конвенције Уједињених Нација против тортуре као и борба против некажњивости када је реч о починиоцима о прекршиоцима људских права, и даље представљају кључно питање.

Постигнут је изванредан напредак у напорима да се ојачају безбедносне мере када је реч о слободи изражавања, нарочито захваљујући амандману на члан 301. Кривичног закона Турске. Ипак, потребно је да Турска установи адекватну евиденцију о спровођењу ревидираног члана. Штавише, сва правна ограничења морају се посматрати у светлу пуног поштовања слободе изражавања подједнако и у законским актима као и у пракси, а у складу са Европском конвенцијом о људским правима, као и са предметним законима ЕСЉП. У светлу одређених притисака у изражавању слободе штампе и електронских медија важан је енергичан надзор у поменутој области.

Потребно је уложити додатне напоре како би се у пракси осигурала слобода окупљања, а у складу са европским стандардима с обзиром да се још увек дешавају произвољна ограничења и непропорционална примена силе према демонстрантима. Било је неких побољшања када је реч о правним оквирима за слободно удруживање. Ипак, нека удружења суочавају се са претераним административним тешкоћама или судским процесима. Штавише, у светлу случајева затварања који се понављају, а усмерени су против политичких партија, правне одредбе у вези са политичким партијама морале би да буду допуњене амандманима у складу са судском праксом ЕСЉП и најбољим искуствима земаља чланица Европске заједнице, као што стоји у Нацрту Венецијанске комисије Савета Европе.

Када је реч о слободи вероисповести усвојеним Законом о оснивању обухвата низ ванредних тема у вези с некретнинама, а које се тичу немуслиманских заједница. Ипак, правни оквир у складу са Европском конвенцијом о људским правима тек би требало да буде установљен, тако да све немуслиманске верске заједнице и Алевис могу да функционишу без непотребних ометања. Турска мора учинити додатне напоре у циљу стварања окружења које би и у пракси било отворено за пуно уважавање слобода верске исповести.

Свеобухватни правни оквири којима се гарантује једнакост полова и права жена је у најширем смислу успостављен, али је потребно учинити додатне напоре како би се осигурало да и у пракси ова права могу да буду примењена. Потребно је учинити знатне напоре како би се премостио јаз између мушкараца и жена у погледу економског учешћа и могућности, успешног образовања, приступа здравственој нези и политичком оспособљавању. Напори да се спрече убиства због повреде части и насиље у породици настављају се, али ова питања остају и даље озбиљан проблем и траже додатне напоре.

Остварен је напредак када је реч о приступу *деце* образовању, социјалној заштити и законодавству о правима малолетника. Ипак, нужно је наставити додатне напоре у свим областима које се тичу права детета, укључујући административне капацитете, образовање, законодавство о правима малолетника и запошљавање деце.

Још увек нема законодавства које би гарантовало да се у потпуности уважавају *права синдиката* а у складу са стандардима Европске уније и релевантних конвенција Међународних радничких организација, нарочито када је реч о праву на организовање, штрајк и колективно преговарање.

Ситуација код *права мањина* и даље је непромењена. Турска није напредовала у погледу усаглашавања са европским стандардима. Известан ограничен напредак је остварен у погледу културних права, али се ограничења настављају нарочито у погледу употребе језика у јавном емитовању који нису турски, политичком животу и у обраћању јавним службама. Нема било каквих могућности да се неки од ових језика научи у јавности или у приватном систему школског образовања. Нема никаквог напретка ни када је реч о ситуацији у којој се налази *ромска популација*, а која је често суочена са дискриминацијом у приступу адекватном решењу стамбених проблема, образовању, социјалној заштити, здравственој заштити и запослењу. Настављају се демолирања ромских насеља, често праћена присилним расељавањем.

Када је реч о Истоку и *Југоистоку*, одлука Владе да оконча пројекат Југоисточне Анадолије представља корак у правцу решавања економских и друштвених тешкоћа у тој области. Потребни су додатни напори како би се створили услови у којима ће првенствено курдска популација уживати сва права и слободе. Наставило се са одштетом *интерно расељеним лицима*. У сваком случају, Влади недостаје свеобухватна национална стратегија за решавање проблема интерно расељених лица. Страже око сеоских насеља се постепено гасе.

Терористички напади ПКК, које је на листи терористичких организације Европске заједнице, настављају се и односе многе животе.

У погледу *регионалних питања и међународних обавеза*, Турска је изразила јавну подршку наставку обновљених преговора под подкровитељством Уједињених нација како би се дошло до свеобухватног споразума поводом *Кипарског проблема*. Ипак, није дошло до напретка у правцу нормализације билатералних односа са Републиком Кипар. Турска није у потпуности спровела додатни Протокол Споразума о придруживању и није одстранила све препреке на путу слободног промета робе укључујући ограничења директних транспортних веза са Кипром.

Односи са Грчком развијају се позитивно. Предузети су даљи кораци у изградњи поверења, али још увек није постигнут споразум када је реч о проблему границе. Турска наставља да игра позитивну улогу на *Западном Балкану*. Односи са *Бугарском* су и даље позитивни. Кључни су добросуседски односи.

Турска привреда и даље постиже релативно добре резултате иако је привредни раст нижи од њених потенцијала, умногоме услед смањене домаће потражње након оштрих мера монетарне политике. Очувана је макроекономска стабилност. Инфлација је знатно скочила углавном као резултат виших цена прехранбених производа и енергената. Процес структурних реформи је донекле

убрзан нарочито током прве половине 2008. године. Упркос неким скорашњим иницијативама, неопходан је даљи напредак како би се кориговала неравнотежа на тржишту рада и неуклопљеност радних вештина.

У погледу **економских критеријума** Турска представља функционалну тржишну економију. Требало би да буде у стању да се успешно носи са притиском конкуренције и тржишним силама у оквиру Уније у краткорочном периоду, а под условом да примени свеобухватни програм реформи у циљу разрешења својих структурних слабости.

Током протекле године, Турска је спровела снажан програм стабилизације. Тренутно улази у нову фазу развојне стратегије која има за циљ подизање потенцијала раста путем већег јавног улагања, отварања нових радних места и секторских реформи. Привреда је до сада остварила веома добре резултате упркос глобалним финансијским турбуленцијама и политичке неизвесности на домаћем плану.

Дугорочни прилив капитала и даље је висок што води повећању званичних резерви. Фискални резултати такође су били задовољавајући иако Влада није остварила фискалне циљеве из 2007. године. Јуна 2008. године, Влада је одобрила петогодишњи средњорочни фискални план.

Нове иницијативе за подстицање улагања у инфраструктуру имају за циљ ублажавање веома високих регионалних неслагања. Остварен је значајан напредак у области либерализације цена, нарочито у сектору енергетике. Приватизација је настављена низом крупних операција. Упркос неколицини налета нестабилности током периода 2007-2008. године, финансијски сектор до сада је показао изванредну флексибилност.

Ипак, инфлаторни притисак је појачан делимично услед виших цена нафте и роба широке потрошње. Значајне потребе за спољним финансирањем проистекле су из великог спољног дефицита, јер се приватни сектор ослања на спољње финансирање и прилично велики - иако се смањује - дуг, тако да је Турска потенцијално веома осетљива на промене у интересовањима инвеститора. Креирање радних места и даље бива ометено понајпре неусклађеношћу радних вештина у односу на захтеве и потражњу за радном снагом, као и услед ригидне праксе запошљавања. Структурне нефлексибилности нарочито на тржишту рада ометају било какав пораст стопе запошљавања жена или младих. Вештине радне снаге још увек нису усклађене са потребама младе привреде која се убрзано развија. Расподела државне помоћи још увек није довољно транспарентна. Велики сектор сиве економије, подстакнут слабостима у регулативним оквирима, непримереном пореском и политиком јавне потрошње као и слабом применом закона, умањује пореску основицу и ефикасност економске политике. Посебно треба нагласити да мала и средња предузећа често делују у зони сиве економије и самим тим и надаље има незадовољавајући приступ финансијама и знању и вештинама.

Турска је унапредила **своје способности да се прихвати обавеза чланства**. Постигнут је напредак у већини области. Усаглашавање је унапредовало у одређеним областима као што су слободан промет роба, право на интелектуалну својину, антимонополистички политике, енергентима, предузетништву и индустрији, заштити потрошача, статистици, трансевропска мрежа као и наука и

истраживање. Ипак, усаглашавање би требало да буде настављено нарочито у областима као што су заштита животне средине, државне помоћи, јавних набавки, социјалне заштите и запошљавања, компанијском праву, безбедност прехрамбених артикала, ветеринарство и фитосанитарне политике као и слободан промет услуга. Низ важних обавеза којих се Турска прихватила као део Царинске уније са Европском унијом и даље није испуњен. Диспропорционална употреба безбедносних мера и дуготрајне трговачке зачкољице, утичу на адекватно функционисање Царинске уније. Да би могли да се носе са *Acquis*-јем, административни капацитети Турске морали би додатно бити унапређени. Када је реч о *слободном промету роба*, ниво усаглашености законодавства производа и хоризонталних мера је напредовао, сем када је реч о тржишном надзору и метрологији. Ипак, и даље су остале одређене техничке баријере по питању трговина. Известан напредак је постигнут у погледу права на оснивање и слободно пружања услуга. Усаглашавање је још увек у раној фази. Када је реч о *слободном протоку капитала*, Турска је учинила известан напредак у погледу промета капитала, плаћања и борбе против прања новца, али потребно је уложити напор како би се ојачали капацитети за примену. Остварен је напредак у области *финансијских услуга* нарочито када је реч о поштравању промишљених стандарда и надзора.

У области *јавних набавки* остварен је мешовит напредак. Именовање Министарства финансија за свеукупног координатора политике представља позитиван развојни моменат, али би то морало бити допуњено свеобухватном стратегијом за идентификовање неопходних реформи. Систем јавних набавки у Турској само је делимично усаглашен са системом Европске уније. У погледу *компанијског права* Турска је веома мало напредовала. Нису усвојени нови трговински закони. Када је реч о *заштити интелектуалне својине*, усаглашење законодавства је релативно напредно. Побољшана је координација и сарадња између јавних тела одговорних за права интелектуалне својине као и њихова свест о томе Ипак, за спровођење и примену потребно је знатно ојачавање. Када је реч о *информационом друштву и медијима* ниво усаглашења Турске са аудовизуелним *Acquis*-јем и даље је ограничено. Није остварен напредак о коме би смо могли да извештавамо у погледу усвајања новог Закона о електронским комуникацијама.

Када је реч о *конкуренцији*, ниво усаглашености наставља да напредује у антимонополским областима. Ипак, није забележен напредак у погледу усвајања законских прописа о државној помоћи, оснивању органа за надзор државне помоћи, или спровођење решења када је реч о транспарентности. Завршавање Националног плана за реструктурирањр индустрије челика и даље је приоритет. Што се тиче пољопривреде и руралног развоја, усаглашеност је и даље ограничена. Значајан напредак је остварен у изградњи капацитета неопходних за имплементацију ИПАР. Било како било, нужни су даљи напори како би се комплетирали неопходна административна и контролна структура. Турска није уклонила техничке баријере за трговину говедином и живом стоком, а ни када је у питању *рибарство*, нема напретка у погледу успостављања неопходног законодавног оквира. Ограничен напредак је остварен у областима ресурса, управљања флотом и инспекције и контроле. И у пољопривреди и рибарству, капацитети за спровођење су у својој раној фази. Када је реч о *безбедности прехрамбених производа, ветеринарској и*

фитосанитарној политици усаглашавање је у раној фази. Оквирни закон о ветеринарским услугама, прехранбеним производима и сточној храни још увек није усвојен. Радна идентификација и регистрација животиња напредује. Успешно је заустављена епидемија птичјег грипа. Ефикасна контрола других болести животиња, а нарочито слинавке и шапа и даље је разлог озбиљне забринутости.

Известан је напредак остварен када је реч о *транспортној политици*. Усаглашавање по питању путног сектора је настављено, али потребна су даља побољшања имплементационих капацитета. Турска је достигла незнатан напредак у железничком сектору. Турска је постигла ограничен напредак у ваздушном саобраћају. Недостатак комуникације између ваздушних центара у Турској и Републици Кипар угрожава безбедност у ваздуху. Напредак у поморском саобраћају је неуједначен. У области трансевропске мреже достигнут је известан напредак. Одређивање потреба у саобраћајној инфраструктури је окончано, али још увек недостају поузданији системи класификације саобраћајних података. У *области енергената* достигнут је известан али неуједначен напредак. Конкуренција је ограничена и након усвајања оквирних закона о тржишту електричне енергије и природног гаса. Национални циљеви за економично коришћење енергије и обновљиве енергије тек би требало да буду установљене.

У погледу *опорезивања* учињен је известан помак на пољу законодавства. Модернизација пореске администрације условила је бољу услугу пореским обвезницима и побољшала прикупљање државних прихода. Ипак, настављена је дискриминациона пореска политика када су у питању алкохол и дувански производи.

Побољшани су административни капацитети у области *статистике*. Ипак, нужни су даљи напори када је реч о претежно пољопривредној и макроекономској статистици као и о пословним регистрима.

Известан је напредак остварен на пољу *економске монетарне политике*. Још увек постоји известан број недостатака нарочито када је реч о потпуној независности централне банке, монетарног финансирања јавног сектора и привилегованог приступа јавног сектора финансијском тржишту. Када је реч о са *запошљавању и социјалној политици* Турска је остварила известан напредак усвојивши Пакет о запошљавању као и Закон о социјалном осигурању и општем здравственом осигурању. Ипак, обезбеђивање права синдиката у потпуности и борба против рада на црно, захтевају посебну пажњу. Додатни су напори такође нужни у циљу борбе против запошљавања деце како би се ажурирали и завршили стратешки документи у овој области. Трбало би побољшати и стање једнакости полова у економији и друштвеном животу.

Прогрес је настављен и на пољу *политике предузећа и индустрије*, а са усвајањем стратегије малих и средњих предузећа и Акционог плана. Све у свему, Турска је остварила висок степен усаглашености. Видан је напредак постигнут у области *науке и истраживања*. Када се све узме у обзир, Турска је на најбољем путу да се интегрисе у Европску истраживачку област. На плану *образовања и културе*, учињен је напредак у правцу прилагођавања турског образовног система структурама ЕУ и Европског оквира квалификација (*European Qualifications Framework*). Турска је са успехом учествовала у комунитарним програмима.

На пољу регионалне *политике и координације структурних инструмената*, напредак је остварен на плану изградње капацитета неопходних за спровођење компоненти III и IV Претприступне помоћи (ИПА). Ипак, нужни су даљи напори како би се успоставиле неопходне административне и контролне структуре како на централном тако и на локалном нивоу.

Када је реч о *судству*, остварен је изванредан напредак, нарочито у погледу успостављања стратегије реформе судства. Ипак, и даље влада висок степен забринутости у погледу независности и непристрасности судија. Очекује се да управо то буде једна од тема које ће бити обухваћене реформом. О успеху ограничених размера може се извести поводом *антикорупције*. Влада је наставила да се на овом плану залаже и спроводи иницијативе. Ипак, још увек није успостављено законодавство које би поставило правила транспарентности финансирања изборних кампања. Никакав напредак није постигнут када је реч о имунитету чланова Парламента. Требало би да буду развијени стратегија за борбу против корупције и акциони план, а такође и да им буде пружена политичка подршка неопходна за спровођење. Што се тиче *основних права*, учињен је изванредан помак у области законодавства. Нужни су даљи напори како би се обезбедило потпуно поштовање основних права у складу са Европском конвенцијом о људским правима и судском праксом ЕСЈП-а.

Када је реч о *правди, слободи и безбедности*, може се извести о одређеном напретку, пре свега у сузбијању трговине дрогом и људима. У току је усаглашавање са *Acquis-ом* у овом делу, али су неопходни трајни напори у областима као што су визни режим и сарадња судства у кривичним стварима. Трајни су напори такође нужни и у погледу борбе против организованог криминала, који и даље изазива забринутост. Нужно је побољшати капацитете за потребе управљања азилима и миграцијом. Потребно је залагање на плану спровођења Националног акционог плана интегрисаног управљања границама. Требало би да Турска и Европска унија обнове преговоре о реадмисији.

Када је реч о *животној средини*, напредак је остварен у погледу квалитета ваздуха, решавања проблема отпада као и у оснаживању административних капацитета на централном нивоу. Све у свему, укупан ниво усаглашења и даље је прилично низак. Турска није остварила било какав напредак у области индустријског загађења, ублажавања ризика и генетски модификованих организама.

Задовољавајући ниво напретка достигнут је на пољу *заштите потрошача и здравствене заштите*. Напредак је учињен и у погледу надзора тржишта и безбедности производа, али је потребно уложити додатне напоре у вези са областима које нису у вези са безбедношћу. Покрет потрошача је у Турској и даље сасвим неразвијен. Турска је постигла изванредан напредак у пољу *здравствене заштите*.

Када је реч о *Царинској унији*, Турска је достигла висок степен усаглашености. Ипак, Турска није остварила усаглашеност у областима зоне слободне трговине, царинског ослобођења, борбе против кривотворене робе и накнадне контроле. Турска је такође постигла висок ниво усаглашености у области *спољних односа*, али своју позицију још увек није у потпуности усагласила са позицијим Европске заједнице у СТО и ОЕЦД.

Скроман напредак остварен је на плану *финансијске контроле*. Прописи за спровођење Закона о јавности интерне финансијске контроле постоје, али би морао да се усвоји низ амандмана који се односе на интерну контролу. Потребне су трајне организације за сарадњу са Европском канцеларијом за сузбијање превара у оквиру заштите финансијских интереса Европске уније и контакта са одељењима Комисије која су одговорна за заштиту евра од фалсификовања. Када је реч о *финансијским и буџетским прописима*, није било посебних развојних новина.

Турска је наставила усаглашавање са *иностраном, безбедном и одбрамбеном политиком Европске заједнице*. Турска знатно доприноси европској политици безбедности и одбране и тежи додатном ангажовању у оквиру њених активности. Ипак, Турска не одобрава сарадњу Европске Уније/НАТО којом су обухваћене све земље чланице Европске заједнице.

Турска је побољшала своју позицију позитивног фактора регионалне стабилности и имала је значајног удела у унапређењу односа са својим регионалним партнерима, нарочито на Блиском истоку и Кавказу. Поводом конфликта у Грузији, Турска је одиграла улогу помиритеља и предложила је успостављање Платформе за стабилност и сарадњу на Кавказу. Посета председника Турске Јерменији означила је нови, охрабрујући корак у развоју билатералних односа и отворила је нове могућности за нормализацију односа. Ипак, Турска граница према Јерменији је још увек затворена.